

Friedrich Schiller

A rablók

Fordította Térey János

Előszó

Egy normális ország normális színházi kultúrájában ez lenne a normális. Mármint az, hogy egy új bemutatóhoz vadonatúj fordítás készül. Akkor is – vagy leginkább akkor –, ha a (túl?) sokat játszott *Hamletről* van szó, meg akkor is, ha ritkán színpadra engedett, mert valamiért gyanús klasszikusról. Most mi Schillerrel és a *Die Räuber*rel el vagyunk kényeztetve, szóval érezzük magunkat bátran egy normális ország polgárainak.

A 2015/2016-os évadban fél éven belül két fontos magyar nyelvű előadása is született, két, más miatt markáns új fordításban. A Pesti Színházban Hevesi Judit és Czigliényi Boglárka fiatalította a kétszázötven éves *Haramiákat* Kovács D. Dániel rendezéséhez, a Szabadkai Népszínház Magyar Társulata számára pedig Térey János készítette el *A rablók* itt közölt fordítását, amit Gáspár Ildikó színrevitelében *Rablók és gyilkosok* címmel játszanak. (A két fordítást az eredetivel összeolvasó filozok, hajrá! Van feladatotok. Sőt van még újabb szövegváltozat is: Olasz Renátó a Színház- és Filmművészeti Egyetemen február közepétől látható előadásában a Térey-fordítást írja szét és tovább. A cím árulkodó: *A kitagadottak*.)

Schiller a hagyománytisztelő magyar színház nagyszámú gyanús figurájához tartozik. Többnyire hosszú, bonyolult darabokat írt, sok szereplővel, méretes indulatokkal és zavarba ejtően túláradó érzelmekkel. Félreértés ne essék, én egyáltalán nem gondolom korszerűtlennek Schillert, sőt. Egy jó előadásban mindig lenyűgöz drámái gondolati gazdagsága, az érzelmek végletes sűrűsége, az emberi viszonyok pontos (bár néha tényleg kissé túlbeszél) megjelenítése, röviden az, hogy a sok-sok beszéd közben és alatt hagy nekem, nézőnek-olvasónak teret és időt az át- és továbbgondolásra.

És közben mégis az a benyomásom, hogy a képekké változó akció ma jobban leköti a nézői figyelmet, mint a szó, szó, szó. Kovács D. Dániel látványos akciószínháza igazolta is a hipotézisemet, Gáspár Ildikó mindig okos színháza pedig máshonnan közelítve jutott a közelbe, vagyis oda, amiről mindkét előadás beszél, és ami ma különösen *hot topická* teszi-tenné Schillernek ezt az ifjúkori szövegét. Ez pedig a fiatalok lázadása, a mai és a tegnapi generációk közötti párbeszéd lehetősége vagy inkább lehetetlensége, a hatalommal való szembefordulás opciói, meg a bűnösség és ártatlanság közötti vékony mezsgye feltérképezése. Ez eddig világos beszédnek tűnik, a kérdés, hogyan közvetíti ezt a több mint aktuális üzenetet az egyébként mesei indíttatásúnak tűnő szöveg.

Téreyt olvasva könnyen túllép az ember a kissé didaktikus alaphelyzeten, vagyis azon, hogy egy apának két fia van, az egyik nagyon jó, a másik nagyon rossz, és a következőkben látszólag (tényleg csak látszólag, Schiller ennél jóval ravaszabb) a jó meg a rossz küzdelméről lesz szó. Moor Ferenc *apukázza* a kétségbeesett atyát, így nem lep meg, hogy az cserébe *Ferinek* meg *kisfiámnak* nevezi. Az ekkor még jelen nem lévő testvért-fiút, Károlyt később a rablótársa, Spiegelberg (aki amúgy a legmaibb sódert löki végig) *tesókámnak* meg *hülyegyereknek* szólítja. Schiller nem könnyíti meg a fordító dolgát, amikor Plutarkhoszt, Nagy Sándort meg Vulcanust emlegeti, de ezen túl lehet lépni, és helyette például arra figyelni, hogy Térey jól érezhetően más lágéban szólaltatja meg a különböző generációkat és

társadalmi csoportokat. A rablókká lett haramiák természetesen máshogy beszélnek, mint Maximilian Moor udvarában szokás, és az is világosan érzékelhető, hogy a törvényen kívülé vált Károly rendesen kilóg közülük terjengős, magasztos szónoklataival – ez a fiú máshonnan jött és más a sorsa, mint a bandában a többi *lúzer*nek.

És hát ez nem „csak” irodalom, ez már egészen közelít az élethez. Vagyis azt hiszem, ilyen az, amikor a fordítás szolgálja a színházat: a textust gazdagítja, értelmezi, átírja a kontextus. És akkor az ember rádöbben, hogy se Szabadka, se Schiller nincs is olyan messze tőlünk.

SZEMÉLYEK

MAXIMILIAN MOOR, az öreg gróf, kormányzó

KÁROLY, a nagyobbik fia

FERENC, a kisebbik fia

AMÁLIA EDELREICH kisasszony

Lázadó diákok, a későbbiekben bűnözők:

SPIEGELBERG

SCHWEIZER

GRIMM

RAZMANN

SCHUFTERLE

ROLLER

KOSINSKY

SCHWARZ

HERMANN, egy nemesember zabigyereke

DÁNIEL, Moor gróf inasa

MOSER lelkész

SZERZETES

A RABLÓCSAPAT TÖBBI TAGJA

Helyszín: Németország a XVIII. század közepén. A darabban eltelő idő körülbelül két év.

Quae medicamenta non sanant, *ferrum* sanat, quæ ferrum non sanat, *ignis* sanat.

Amit orvosság nem gyógyít, meggyógyítja *a vas*, és amit a vas sem, meggyógyítja *a tűz*.

Hippokratész

ELSŐ FELVONÁS

Első jelenet

Frankföld (=Észak-Bajorország)

A Moor-kastély termében

Ferenc és az öreg Moor

FERENC: Jól vagy, apuka? Iszonyatosan sápadt az arcod.

AZ ÖREG MOOR: Teljesen jól vagyok, kisfiam... Mit akartál mondani?

FERENC: Megjött a posta... Levél a lipcsei emberünktől.

AZ ÖREG MOOR: (*mohón*): Hírek Károly fiamról?

FERENC: Aha, aha, pontosan. Csak félek... Nem tudom, egyáltalán szabad-e illet... Mondd, és mi van az egészségeddel?... Tényleg jól vagy, apuka?

AZ ÖREG MOOR: Én? Mint hal a vízben! A nagyfiamról ír?... Aztán miért aggódsz te ennyire? Hogy már másodjára kérdezed.

FERENC: Figyelj, apuka, ha csak egy kicsit is betegeskedsz... Ha mégse kizárt, hogy gyöngélkedsz, akkor békénhagylak... Alkalmas időben beszélünk majd. (*Félig magában*) Ez a hír nem éppen a te törékeny testednek való.

AZ ÖREG MOOR: Istenem, Istenem! Mégis, mi történt?

FERENC: Először is hadd vonuljak félre, és hadd sirassam az elveszett bátyámat... Pedig örökre hallgatnom kellene... és mert a te fiad: örökké palástolni a bűnét... Mivel a testvérem. De

neked engedelmességgel tartozom... ez az első számú kötelességem... ezért nézd el nekem!

AZ ÖREG MOOR: Édes Istenem, Károly, Károly! Ha tudnád, mennyire kikészíti az apai szívet, amit művelsz. Ha örömhírt hoznál, tíz évet fiatalodnék... De hát ha mindegyik híred olyan, hogy úúhh... Újabb lépéssel lök közelebb a sírhoz.

FERENC: Ha így hatnak rád a hírek, apuka, akkor hadd kívánjak neked jó éjszakát! Még ma a hajunkat fogjuk tépni a sírodnál.

AZ ÖREG MOOR: Maradjál már!... Csak egy kis lépés... Hadd legyen meg az ő akarata. Az apák bűnei harmad- és negyedíziglen toroltatnak meg. Hagyjuk, hogy ő is így végezze.

FERENC: *(kiveszi a levelet a zsebéből)*: Ismered az emberünket! Nézd, odaadnám a jobb kezem minden ujját, ha azt mondhatnám, hogy ez egy velejéig romlott, hazug alak... Szedd már össze magad! Bocsáss meg, ha nem adom kezedbe a levelet... Nem kéne mindent tudnod.

AZ ÖREG MOOR: De mindent, de mindent tudnom kell! Fiam, hátha éppen ezzel kímélsz meg a mankótól.

FERENC: *(olvas)*: „Május elseje, Lipcse. – Ha nem kötne soha meg nem tört ígéret, hogy semmit sem titkolok el, amit bátyád sorsáról tudok, kedves barátom, sohasem fordulna tollam zsarnokként ellened. Száz leveledből is értem, hogy egy ilyen hír testvéri szívedbe törként hatolna. Szinte látlak is, hogy ezt a semmirekellőt, ezt az utálatost...” *(Az öreg Moor eltakarja arcát)* Látod, apuka, csak a kímélő részeket olvasom. „...utálatost ezer könnyel siratod.” Igen, érzékeny szívemből hullámokban tör elő a könnyáradat... „Olyan, mintha idős, szelíd édesapádat halálsápadtan látnám...” Jézusmária, máris halálsápadt, pedig még alig tud valamit!

AZ ÖREG MOOR: Tovább, tovább!

FERENC: „...Halálsápadtan látnám székéhez támolyni, és átkozni a napot, amikor először szólították apukának. Nem tudtam

mindennek utánajárni, és abból a kevésből, amit megtudtam, te még kevesebbet tudsz. A fivéred teljesen kimerítette a szégyenteljes viselkedés fogalmát; nem tudom, tudja-e még fokozni, esetleg ha elméje fölülmúlja leleményességben az enyémet. Tegnap éjjel döntött úgy, negyvenezer dukát adósság után...” Hoppá, szép kis zsebpénz, apuka!... „miután megerőszakolta egy gazdag bankár lányát, és párbajban halálra sebezte az udvarlóját, egy remek fiatalembert, hogy hét másikkal együtt bűnözőnek áll; az igazság karmai elől így menekül.” Apuka! Édes Istenem, apuka, jól vagy?

AZ ÖREG MOOR: Elég. Azonnal hagyd abba, fiam!

FERENC: Bocs, kíméletes leszek. „...Körözést adtak ki ellene, hogy a sértetteknek elégtételt adjanak. Vérdíjat tűztek ki a fejére... Moor nevére...” – Nem! Szegény nyelvem, soha ne változz apagyilkossá! *(Széttépi a levelet)* Ne higgy neki, apuka! Egy szavát se higgyed!

AZ ÖREG MOOR: *(keservesen sír)*: A nevem! A becsületem!

FERENC *(nyakába borul)*: Piszok, szemét Károly! De vajon nem gyanítottam-e, mikor fiatal lányok után szaladgált, csibészek és mindenféle kétes elemek társaságában mezőn, hegyen át iszkolt a templom elől, ahogy szökött bűnöző menekül a börtönből; és a pénzt, amit tőled kunyerált, az első koldus kalapjába dobta, miközben mi itthon jámbor imákat morzsolva szent könyvek fölé görnyedtünk? Nem gyanítottam-e, amikor Julius Caesar, Alexander Magnus és más sötét lelkű pogányok kalandjait szívesebben olvasta, mint bűnbánó Tóbiás történetét?... Százszor mondtam neked – mert tudod, hogy az iránta érzett szeretetem mindig a gyermeki kötelesség határain belül maradt –, szóval megmondtam elégszer, hogy az a fiú mindenkit romlásba és bűnbe fog rántani!... Ó, bárcsak ne viselné a Moor nevet! Bárcsak ne szeretném szívből! A kárhozatos szeretet, amit képtelen vagyok elfojtani, egyszer még Isten ítélőszéke elé fog cibálni engem.

AZ ÖREG MOOR: Ó, az én szép kis reményeim! A gyönyörű ábrándjaim!

FERENC: Abszolút megértelek. Mivel pont erről beszéltem az előbb. Az a lángoló szellem, amelyik ebben a fiúban izzik – mondtad mindig, apuka –, vonzalma a nagyság és a szépség iránt túlérzékenyvé teszi őt. És ez a nyitottság, hogy neki a szemében tükröződik a lelke, és gyöngéd érzelmei minden szenvedés láttára szomorú együttérzéssé nemesednek... Ez a férfias bátorság, amely százéves tölgyfák csúcsáig vagy zúgó folyó örvényébe hajszolja, árkokat, kerítéseket ugraszt át vele, nos, ez az infantilis becsvágy, ez a legyőzhetetlen makacsság, és minden hasonlóan szép és fénylő erény, amely apuka kedvencében sarjadzott, idővel egy jóbarát méltó barátjává, jó polgárrá, hőssé, *nagy, nagy* emberré fogja őt avatni... Látod, apuka! A lángoló szellem fejlődött, terjeszkedett, tekintélyes gyümölcsöt termelt. És látod, ez a nyitottság milyen ügyesen változott szemtelenséggé. Látod, ez a gyöngédség valójában kurvák ölébe vágyakozik, Phryné kegyeiért epedve. Látod ezt a lángoló zsenit, ahogy röpke hat év alatt tökéletesen fölemésztette az életét, önmaga árnyékává változott, és az emberek minden szégyenkezés nélkül azt mondják rá: *C'est l'amour qui a fait ca!* Ó, nézd csak meg ezt hideg és megfontolt ábrázatot, ahogy terveket szövöget, és véghez is viszi mindazt a bűnt, ami mellett eltörpülnek Cartouch és Howard mocskos tettei!... És amikor ezek a magvak teljesen beérnek... Mert mégis, mit lehet még várni egy fiatalembertől?... Talán, apuka, megéred még azt a boldogságot, hogy egy hadsereg élén pillantod meg őt, az erdők szent csöndjében táborozva. És a fáradt vándort útja felénél majd ők szabadítják meg fölösleges terheitől... Talán még mielőtt a sírba távozol, elzarándokolhatsz az ő emlékművéhez, amelyet a fiad föld és ég közé emelt... Talán, apuka, édes apuka... Talán másik nevet kellene fölvenned, különben utcakölykök fognak rád ujjal mutogatni, mert látták a fiad képmását a lipcsei piacon kiplakátolva.

AZ ÖREG MOOR: Te is, Ferikém, te is? Fiacskáim! Mennyire megfájdítjátok a szívem!

FERENC: Látod, tudok én szellemes is lenni, de a humorom mar, mint a skorpió. – Feri, a száraz átlagember! A hideg és szikár Feri! Akármilyen, ahogy még hívni szeretted, hogy fölhívjad a figyelmet a jókora különbségre Károly és énköztem, amikor a kis kedvenc apuka ölében ült, vagy apuka arcát csipkedte... Szóval ez a Feri a saját birtokán fog meghalni, mindenkitől elhagyatva, miközben a zseni Károly tehetségének híre szájról-szájra száll... Köszönöm neked, uram, hogy a hideg, száraz, szikár Feri... nem olyan, mint ez!

AZ ÖREG MOOR: Bocsáss meg, fiam! És ne haragudj apádra, amiért csalódott saját terveiben. Isten olyan könnyeket fakasztott belőlem Károly miatt, amelyeket, Ferikém, te fogsz majd fölszárítani.

FERENC: Igen, apuka, mindet föl fogom szárítani. A te Ferikéd annak szenteli az életét, hogy a tiédet meghosszabbítsa. A te életed az orákulum, amelytől minden ügyemben tanácsot kérek, a tükör, amelyben a mindenséget figyelem... Egyetlen kötelesség sem olyan szent, amelyet ne tudnék megszegni, ha a te életed forog kockán... Elhiszed nekem?

AZ ÖREG MOOR: Még nagy feladatok várnak rád, fiam... Isten áldjon meg azért, ami teszel, és amit még tenni fogsz értem!

FERENC: Mondd csak... ha ezt a fiút nem kellene a sajátodnak vullanod, boldogabb ember lennél?

AZ ÖREG MOOR: Csönd legyen, kérlek, hallgass! Amikor a bába elém hozta, az ég felé emeltem és azt kiáltottam: hát nem én vagyok a legboldogabb ember a világon?

FERENC: Ezt kiabáltad. De vajon mennyire vagy boldog mostanában? Irigyelsz minden nyomorult szolgát, hogy nem ő az apja ennek a fiúnak... Csak a bánat emészt, amióta ő megszületett. Ez a bánat Károllyal együtt növekszik. Konkrétan a sírba fog tenni.

AZ ÖREG MOOR: Nyolcvanéves vénembert csinált belőlem.

FERENC: Szóval – ha kitagadnád a fiad?

AZ ÖREG MOOR: Feri, Feri! Miket beszélsz!

FERENC: Nem ez a szeretet minden kínod okozója? Enélkül ő egyszerűen nem létezik. Enélkül az átkozott szeretet nélkül halott. Mintha meg sem született volna. Nem a vér és hús, hanem a szív tesz minket apákká és fiúkká. Ne szeresd többet, s nem lesz többé szörnyeteg fiad, még ha saját húsdoból vágták is ki valaha. Eddig a szemed fénye volt, de ha a szemed vétkezik, vájld ki azt... rendeli az Írás. Jobb fél szemmel a mennybe menni, mint két szemmel a pokolba. Jobb gyermektelenül a mennybe menni, mint a fiunkkal együtt a pokolra kerülni. Mondotta Isten!

AZ ÖREG MOOR: Azt akarod, hogy átkozzam el a saját fiamat?

FERENC: Nem egészen! Nem egészen!... A fiadat nem kell elátkoznod. Mert mit is jelent egy fiú?... Akinek te életet adtál, és aki minden erejével azon fáradozik, hogy megrövidítse a tiédet?

AZ ÖREG MOOR: Tökéletesen igazad van! Ez a személyesen énrám kirótt ítélet! Az Úr rendelte így.

FERENC: Látod, mennyire gyerekeknek néz téged ez a kis szíved csücske. Az apai szeretetedet kihasználva fojt és gyilkol meg, hogy szívedbe tört döfve végezzen veled. Ha te nem leszel többé, ő fogja birtokolni a javaidat, királya lesz ösztöneinek. Nincs többé gát, vágyai vihara szabadon tombolhat. Gondolj csak bele! Hányszor kell a saját apja halálát kívánnia... hányszor a saját testvéréét... Akik ennyire szívtelenül ámokfutása útjába álltak. Szeretetért szeretettel fizet? Gyermeki hálával viszonzza az apai gyöngédséget? Miközben egy szemvillanás alatt föláldoz tíz teljes évet apja életéből? Egy kéjes pillanatért kockára teszi ősei hírnevét, amely évszázadokon keresztül sértetlen volt? Ezt jelenti hát a fiú? Válaszolj! Fiadnak nevezed őt?

AZ ÖREG MOOR: Zabolátlan kölyök! De mégis az én gyerekem! Az enyém!

FERENC: Olyan kedves, szép gyermek ő, akinek örök vágya, hogy ne legyen apja... Ó, bárcsak megértenéd! Bárcsak lehullna a hályog a szemedről! De a te elnéző bánásmódod csak az ő könnyelműségét erősíti; támogatja a vélt igazában. Téged fog sújtani miatta az átok, téged, apuka, téged.

AZ ÖREG MOOR: Ez így van jól, nagyon is jól!... Tényleg én vagyok a bűnös.

FERENC: Hány ezren részegedtek meg a jólét poharától, és gyógyultak meg a szenvedés által! A testi fájdalom, ami minden kicsapongót utolér, nem Isten intő kezének jele volna? Saját szörnyű gyöngédségével okoz kárt az ember? Az apa elronthatja-e örökre a rábízott zálogot?... Gondold meg, apuka: ha kis időre éreztetnéd vele, milyen a nyomorúság, nem változna valamelyest? Nem javulna meg? Vagy a nyomor nagy iskolájában is hitvány maradna, és aztán... Rettegjen az apa, aki egy magasabb bölcsesség döntését semmisíti meg a túlzott kényeztetéssel!... Na, apuka?

AZ ÖREG MOOR: Írok neki, hogy leveszem róla a kezem.

FERENC: Jól teszed és megfontoltan.

AZ ÖREG MOOR: Hogy soha ne kerüljön a szemem elé.

FERENC: Ez biztos hatni fog.

AZ ÖREG MOOR: *(gyöngéden)*: Amíg meg nem javul!

FERENC: Igaz, igaz... De ha fölveszi a képmutató álarcát, és eljön ide együttérzést zsarolni, megbocsátást szerezni? Aztán reggel odébbáll, és ribancok karjai között gúnyolódik a gyöngeségeden?... Nem, apuka! Térjen vissza szabadon Károly, ha úgy diktálja a lelkiismerete.

AZ ÖREG MOOR: Ezt is megírom neki.

FERENC: Várj! Csak még egy szó, apuka. Fölháborodásod, tartok tőle, annyira kemény szavakat íratna veled a papírra, hogy Károly

szíve beleszakadna... És még a végén... Higgy nekem: megbocsátásnak fogná föl, ha arra méltatnád, hogy saját kezűleg írsz levelet neki. Jobb lenne, ha rám bízna.

AZ ÖREG MOOR: Rendben, fiam. Még a végén szívrohamot kapnék! Írd meg neki...

FERENC (*gyorsan*): Akkor ugye jó ötlet, hogy én...?

AZ ÖREG MOOR: Írd meg, hogy ezer véres könnyet hullattam, és ezer álmatlan éjszakám volt... De ne kergesd kétségbeesésbe a fiamat.

FERENC: Nem akarsz lepihenni, apuka? Olyan megviseltnek tűnsz.

AZ ÖREG MOOR: Írd meg, hogy az apai szív... De mondom, ne kergesd a fiamat kétségbeesésbe.

(*Szomorúan elmegy*)

FERENC: (*nevetve néz utána*): Vigasztalódj, öreg, sosem fogod viszontlátni ezt a fiút. Az út le van zárva, akár a pokolból a mennybe vezető ösvény... Kitéptem karjaidból, mielőtt megtudhattad volna, mielőtt kérhetted volna... Szánalmas amatőr lennék, ha még arra sem lettem volna képes, hogy egy apa szívéből kitépjem a gyermekét, még ha acélpántok kötik őket össze... Átkokból vontam mágikus kört köréd, amit ő nem tud majd átlépni... Sok sikert, Ferenc! A kis kedvencnek befellegzett... Átláthatóbbá vált az erdő. Ezeket a papírokat el kell dugnom, mert itt könnyen fölismerik az írásomat. (*Összeszedi a széttépett papírt*) A keserűség hamarosan végez az öreggel... És nekem még a lány szívéből is ki kell tépnem ezt a Károlyt. Akkor is, ha az életébe kerül.

Joggal tartom igazságtalannak a természetet, és esküszöm, hogy érvényt fogok szerezni a jogaimnak... Miért nem én másztam ki először az anyaméhből? Miért nem vagyok egyke? Miért nekem kell cipelnem a csúnyaság terhét? Pont énnekem? Mintha születésemkor kissé szűkmarkúan bánt volna velem: miért nekem van ilyen ronda, lappföldi orrom?

Ilyen durva arab képem? És honnét ezek a bennszülött szemek? Szerintem az emberi faj összes csúnyaságát egy kupacba szedte, és összerakott belőlük engem. Ezer ördög és pokol! Milyen jogon adott a másíknak többet, miközben nekem kevesebbet? Aki hízeleg neki, többet kap? És aki megsérti, kevesebbet? Miért ilyen részrehajló?

Nem, nem, én vagyok igazságtalan! Mert hiszen mindannyiunknak adott kreativitást, kiültetve minket meztelenül és szegényen a nagy óceán, a *világ* partjára – ússzon, aki tud, és aki nem, az pedig süllyedjen el! Nem határozta meg, mi legyen belőlem, ez tehát az én dolgom. Mindenkinek egyformán joga van a legkisebbhez és legnagyobbhoz. Az igény, az indulat és az erő megsemmisíti egymást. A jog a győzteshez kerül, és erők korlátja már csak a törvény.

Jó, létezik egy közmegegyezés, amelyik azért köttetett, hogy a világ körforgását biztosítsa... A becsületes név! Igazán hasznos pénznem, amivel jól sáfárkodhat, aki ért hozzá. Lelkiismeret – na ja! Kiváló madárijesztő, elriasztja a cseresznyefáról a madarakat! Egy jó fedezetű váltó még a becsődölteket is kihúzza a csávából.

Nagyon is dicséretes intézmények ezek, a bolondokat tiszteletre tanítják, a senkiháziakat elnyomják, hogy az okosoknak minél kényelmesebb legyen. Igazán ravasz intézmények! Olyanok, mint a sövény, amit a parasztok a földjeik köré húznak, hogy ne szökhessen be a nyúl, igen, szegény nyuszika! Bezzeg a nagyságos úr könnyedén átvágtat a tegnapi veteményesen.

Szegény nyuszika! Nyomorúságos szerep nyúlnak lenni ezen a világon. De a nagyságos úrnak szüksége van a nyuszikra!

Csak vágjunk neki merészen, bátran! Aki semmitől sem fél, nem kevésbé hatalmas, mint az, akitől mindenki fél. Divat a

nadrágra varrt csat, amit kedvünk szerint állíthatunk bővebbre vagy szűkebbre. Új divat szerint készítettünk magunknak lelkiismeretet, amit magunkra igazítunk, hogy ne zavarjon bennünket. Mit lehet tenni? Menjél szabóhoz! Állandóan erről az úgynevezett *vérségi szeretetről* papolnak, ami egy átlagos családos embernek is fejfájást okoz... Ő a testvéred! Vagyis ugyanabból az alomból való, ahová te is... szóval legyen számodra szent!... Figyelitek, milyen vicces következtetés is ez? Ha két test közel van egymáshoz, akkor a szellemük is biztosan harmóniába kerül... Aha, persze. Ha közös a haza, közösek az érzelmek is, persze hogy; azonos menza, azonos hajlamok. Hát nem is tudom... Nézzük csak tovább – ő a te apukád! Ő adott neked életet, húsából, vérből vagy... tehát legyen számodra szent. Már megint egy fura következtetés! Föltennem a kérdést: miért is csinált engem? Csak nem szeretetből? De hiszen amíg nem léteztem, nem is volt mit szeretni rajtam. Vagy talán ismert, mielőtt létrehozott? Vagy gondolt rám, miközben csinált? Vagy akart engem, amikor csinált? Előre tudta, mi lesz belőlem? Na remélem, nem, különben meg kéne büntetnem, amiért összebarkácsolt. Hálás lehetek neki, amiért férfi lettem? Épp annyira lehetnék, ha nőt csinált volna belőlem, hiszen akkor se volna okom panaszra. Tiszteletre méltó-e az a szeretet, amely nem a lényem szeretetén alapul? De hogyan tisztelhetne valaki engem, aki csak úgy jöhettem létre, ha bizonyos föltételek teljesülnek? Hol találjuk meg itt a szentséget? Az aktusban, amelynek során megvalósultam?... Mintha bizony több volna pusztán állati vágyak állatias lecsillapításánál! Vagy talán az aktus eredményében, a szükségszerű következményben, amelyet szívesen eldobnánk, ha nem hús és vér lenne az ára. Adjak hálát, hogy szeret engem? Csak hiúság, minden művész bűne, akik művük előtt illegetik magukat, akármilyen kiábrándító is legyen az... Lássátok, ennyi az egész boszorkányság, amit szent ködbe burkoltatok, hogy

félénkségünket megzsarolhassátok. Én is ezen a járószalagon tipegjek, mint egy kisgyerek?

Most pedig hajrá, munkára föl!... Mindent el akarok pusztítani, ami utamat állja, hogy *úr* lehessenek. *Úrnak* kell lennem, hogy erőszakkal érjem el azt, amire szeretetreméltósággal képtelen vagyok.

Második jelenet

Kocsmá a szászországi határnál

Moor Károly egy könyvbe mélyedve. Spiegelberg az asztalnál iszogat

MOOR KÁROLY: *(leteszi a könyvet)* Rosszul vagyok ettől a hivatalnok-évszázadtól, amikor Plutarkhosz valódi hőseiről olvasok.

SPIEGELBERG: *(poharat ad neki és iszik)* Persze, mert Josephus Flaviust kellene olvasnod.

MOOR: Prométheusz lobogó tüze kialudt, bengáli tűz ég helyette, csupán színházi fáklya, amelytől nem gyullad meg egyetlenegy pipa dohány sem. Herkules bunkója körül szimatolnak, mint a patkányok, és izzadva törik a koponyájukat, hogy vajon miféle folyadék fortyogott a heréiben? Egy francia abbé arról ír, hogy Nagy Sándor gyáva nyuszi volt. Ez a hazug professzor minden szavánál szalmiákszeszt tol az orra alá, és az *Erőről* elmélkedik. Urak esnek ájulásba, ha fiuk születik, Hannibal taktikájáról töpregenek... Taknyos kölykök frázisok után kutatnak a cannae-i csatáról, és elpityerednek Scipio győzelmén, amikor lefordítják.

SPIEGELBERG: Alexandrinós nyavalygás, tesókám!

MOOR: Szép kis jutalom az izzasztó ütközetért, ami a gimnáziumokban él tovább; könyvbe kötve hordozzák

halhatatlanságotkat a nebulók. Elpazarolt véretekért szép fizetség, hogy egy nürnbergi kereskedő mézeskalácsá formálhat – vagy ha szerencsétek van, egy francia író a tragédia koturnusába illeszt, és dróton rángat majd titeket. Ha-ha-ha!

SPIEGELBERG: *(iszik)* Kértelek már, hogy Flaviust olvass!

MOOR: Fú, gyűlölöm ezt az impotens évszázadot, amely mást sem tud, csak a régiek *hőstettein* rágódni, megjegyzéseivel szennyezni az ókor hőseit, és szomorújátékokká züllesztetni történetüket. Az ágyék ereje elapadt, az ember szaporodását sörélesztő segíti.

SPIEGELBERG: Teát, tesó, szürcsölj teát!

MOOR: A természetet ízetlen hagyományokkal korlátozzák, nincs szívük jóízűen meginni egy pohárkával, mert az nem egészséges. A cipőpucolónak hajbókolnak, hogy képviselje őket öméltósága előtt, viszont közben korholják a szerencsétlent, mert tőle nem félnek. Ebédnél imádják egymást, de egy derékalj miatt megmérgeznék a másikat, ha túllicitálja őket egy árverésen. A szadduceust szidalmazták, amiért nem jár szorgalmasan templomba, és közben az oltár előtt számolgatják a zsidó kamatjaikat... Csak azért esnek térdre, hogy jól szétteríthessék az uszályukat... Le sem veszik szemüket a papról, de csak hogy láthassák a parókáját... Elájulnak, ha libavért látnak, és tapsolnak, ha vetélytársuk tönkrement a tőzsdén... Szorongattam a kezüket... „Csak egy napot még...” Hiába!... „Vessétek börtönbe!...” Könyörgés! Eskü! Könnyek! *(A padlón dübög)* Ezer ördög és pokol!

SPIEGELBERG: Egy pár tetves fillérért...

MOOR: Nem, erre gondolni sem akarok. Testemet egy fűzőbe kellene préselni, akaratomat pedig törvények közé. A törvény csigatempóban vonszolja magát, pedig sasként szárnyalhatna. Soha még törvény önmagában nem formált

jelentős embert, de a szabadság és nagyságokat teremtett. A zsarnok pocakjába kapaszkodnak, a gyomrát kényeztetik, és a szeleit szippantják be. Ó, Hermann szelleme mintha még hamvaiban is parázslana!... Tegyél meg uralkodónak, és Németország olyan köztársaság lesz, amihez képest Spárta és Róma a kolostor szintjére süllyed majd. *(Kardját az asztalra dobja, föláll)*

SPIEGELBERG: *(fölpattan)* Bravó, bravisszimó! Pont a számomra megfelelő témához érkeztünk. Szeretnék mondani neked valamit, Moor, ami már régóta foglalkoztat, és te vagy hozzá a megfelelő ember... Igyál, tesó, igyál csak... Te, mi lenne, ha zsidóvá változnánk, és visszahoznánk a királyságot?

MOOR: *(harsányan nevet)* Ó! Értem... értem én... Azt akarod, hogy a fityma kimenjen a divatból, mert a tiéd már a doktoré?

SPIEGELBERG: Elmész te a fenébe, hülyegyerek! Engem már valamilyen csoda folytán előre körbemetéltek. De mondd, ugye ravasz és egyszersmind tökéletes terv? Szétküldünk egy kiáltványt a világ mind a négy sarkába, és Palesztinába idézzük, aki nem eszik disznóhúst. Aztán dokumentumok alapján bizonyítom, hogy Heródes tetrarcha az ükapám volt, és így tovább. Micsoda győzelem lesz: kikecmereghetnének a sárból, és újraépíthetnék Jeruzsálemet. Kikergetjük a törököket Ázsiából, amíg meleg a kard, Libanonból kivágjuk a cédrusokat, hajókat építünk, visszük az egész népet, és mindennel üzletelünk, ami létezik. Eközben pedig...

MOOR: *(mosolyogva megfogja a kezét)* Bajtárs, elég ebből az idióta szövegelésből.

SPIEGELBERG: *(meghökkenve)* Jaj, csak nem a tékozló fiút akarod itt alakítani? Egy olyan férfi, mint te, aki több arcot firkált össze a kardjával, mint amennyi firkát hárman egy szökőévben a panaszkönyvbe karcolnak!... Meséljek neked a nagy kutyatorrról? Csak a saját emlékeidet kell előhívnom,

és azok máris tüzet pumpálnak az ereidbe, ha már nem lelkesednél. Emlékszel még, a város főtanácsosai hogyan lőttek a kutyád lábába? És te bosszúból böjtre szólítottad föl az egész várost. Szabályosan körberöhögtek. De te nem lazáltál, és minden húst fölvásároltattál a városban, hogy nyolc órákor már nem volt több rágnivaló csont az egész környéken, és ugrásszerűen fölment a halak ára. A város vezetősége meg a polgárok bosszút forraltak. Mi, fiatal fickók, ezerhétsházán vonultunk utcára, veled az élünkön, hentes, szabó, kereskedő mögöttünk, gazdák, borbélyok és minden szakszervezet, szitkozódva, rohamra készen a város ellen, ha a fiataloknak a haja szála is meggörbül. Hornbergi lövészünnepély **(kb. kutya vacsorája)** lett a dologból, az urak orrlógatva meghátráltak. Erre te orvosok hadát hívtad, egy egész konzíliumot, és három tallért ajánlottál föl annak, aki meggyógyítja a kutyát. Aggódtunk, hogy az urak túl büszkék lesznek és hogy majd nemet mondanak, és már arról volt szó, hogy kényszeríteni fogjuk őket. De ez szükségtelennek bizonyult, mert az urak a három tallért három garasra alkudták le. Tizenkét receptet írtak föl egy óra alatt, a kutya viszont így is szinte azonnal fölfordult.

MOOR: Nyomorult sarlatánok!

SPIEGELBERG: Gyászszertartást rendeztél síppal-dobbal és minden pompával, hatalmas tömeg siratta a kutyát, és mi éjszaka ezren vonultunk ki, egyik kezünkben lámpással, másik kezünkben karddal, úgy vonultunk a városon keresztül harangzúgás közepette, míg a kutya végtisztességet nem kapott. Aztán jött a tor, ami hajnalig tartott, végül te mindenkinek megköszönted a részvétnyilvánítást, és féláron eladtad a maradék húst. *Mort de ma vie*, akkor olyan tiszteletet vívtunk ki, mint egy meghódított vár helyőrsége.

MOOR: Nem szégyelled magad, hogy ezzel vagy olyan nagyra? Nincs benned semmi szégyenérzet a csibészség miatt?

SPIEGELBERG: Menj már, nem vagy te igazi Moor! Emlékszel még, hányszor szidta a vén zsugorit pohárral a kezében, azt hajtogatva: hadd kuporgasson, hadd gyűjtögessen csak, neked legalább lesz mit legurítani a torkodon!... Emlékszel még? Hm? Emlékszel még? Ó, te reménytelen, szálnalmas hencegő János! Az még férfias beszéd volt, nemes férfihoz méltó, de ez...

MOOR: Átkozott legyél, hogy emlékeztetsz rá! És legyek én is átkozott, hogy ezt mondtam. De a bor beszélt belőlem: a szívem nem hallotta, mivel dicsekedett a nyelvem.

SPIEGELBERG: *(ingatja a fejét)* Nem, nem, nem! Képtelenség! Lehetetlen, cimbora, ezt nem gondolhatod komolyan. Mondd, testvérem, nem a nyomor mondatja ezt veled? Gyere, hadd meséljek valamit a kamaszkoromból. Volt a házam mellett egy árok, nem kevesebb, mint nyolc láb széles, és mi, fiúk megpróbáltunk átugrani rajta. De hiába. Puff! Ott feküdtél, nevettek rajtad, megdobáltak hógolyóval. A ház mellett gubbasztott egy vadász láncravert kutyája, egy harapós dög, aki szempillantás alatt letépte a lánykák szoknyáját, ha közelmerészkedtek hozzá. Nagy örömet okozott a lelkemnek, ha hergelhettem ezt a kutyát, majd megszakadtam a röhögéstől, annyira mérgesen meredt rám ez a dög, olyan szívesen nekem ugrott volna, ha bír... Mi történt, cimbora? Egyszer megint csak ugyanígy provokoltam, durván az oldalába csapva egy követ, mire a olyan dühvel kezdte rángatni a láncot, hogy sikerült el is szabadulnia; én meg mint a szélvihar, futottam... Ennek a fele sem tréfa! És akkor utamban az árok. Mit tehettem? A felbőszült eb a nyomomban volt, én viszont gyorsan nekifutottam és átugrottam. Ennek az ugrásnak köszönhetem az életemet, különben darabokra tépett volna az a dög.

MOOR: Miért is mesélted ezt el nekem?

SPIEGELBERG: Azért, hogy lásd: a szükségben növekszik az erő. Ezért nem félek én, ha a legvégsőre kerül a sor. A bátorság a veszélyben, az erő a szükségben növekszik. A sorsnak nagy terve van velem, ha ilyen nehéz utat jelölt ki nekem.

MOOR: *(mérgesen)* Nem tudom, mihez kellene vagy kellett volna még bátorság.

SPIEGELBERG: Igen?... Hagyod tönkremenni a tehetségedet csak úgy? Nagyszerűségedet pedig eltemeted, cimborá? Úgy gondolod, hogy a kis lipcsei balhézásod már az emberi tűrőképesség határait feszegeti? Hát akkor rajta, lépjünk csak ki a nagyvilágba! Párizs és London!... Ahol pofont kapsz, ha valakit rendes embernek szólítasz. A legnagyobb élvezet nagy léptékben gyakorolni a művünket... Ott aztán csodálkozni fogsz! Füled-farkad kettéáll majd! Látva, ahogy aláírásokat hamisítunk, kockát pörgetünk, zárat törünk föl, mielőtt kibelegyünk a bőröndöket... Van még mit tanulnod Spiegelbergtől! Legjobb akasztófára küldeni a gazembereket, akik *egyenes ujjakkal* éhen halnak!...

MOOR: *(szórakozottan)* Hogyhogy? Te ekkora játékos lettél?

SPIEGELBERG: Úgy látom, nem bízol bennem. Várj csak, hadd melegedjek bele. Csodát látsz majd, agyvelőd kifordul a koponyádból, ha napvilágot lát a tervem. *(Fölláll, hevesen)* Megvilágosodtam! Nagy gondolatok érnek az elmémbe! Teremtő agyvelőm hatalmas terveket szövöget. Átkozott az alváskényszer! *(a fejét üti)*, ami eddig láncra verte erőimet és akadályozta kilátásaimat! Fölébredek, és érzem, ki vagyok – pontosabban kivé kell válnom!

MOOR: Örült vagy. Teljesen megszedítette a fejedet a bor.

SPIEGELBERG: *(még hevesebben)* Spiegelberg, mondják majd, tudsz varázsolni, Spiegelberg? Kár, hogy nem lettél generális, Spiegelberg, így a király, az osztrákokat egy gomblyukon át kiüldöztetted volna. Hallom az orvosokat nyavalyogni: felelőtlenség, hogy nem tanultam orvostudományt, mert már

föltaláltam volna a golyva legújabb ellenszerét. Ajajj! És hogy miért nem államtudományokat tanultam, sóhajtoznak szobácskáikban a Sullyk, mert Lajos-aranyakká varázsolhattam volna a köveket. És Spiegelberg lesz a nevem keleten és nyugaton... És pokolba veletek, gyáva kutyák, varangyos békák: Spiegelberg kitárt szárnyakkal röpül a dicsőség temploma felé.

MOOR: Jó utat! Mászd meg a szégyen oszlopaira fölkúszva a dicsőség csúcsát. Apám ligetének árnyékában, Amáliám karjaiban fészkel az én nemes megnyugvásom. Még a múlt héten, levélben kértem bocsánatot apámtól. Nem hallgattam el egyetlen egy apró részletet sem. A töredelmes őszinteség pedig valódi részvétet és segítséget talál. Vegyünk búcsút egy időre, Móric. Mi már nem találkozunk többé. Megjött a posta. Befutott apám bűnbocsánata, itt van házon belül.

Jön Schweizer, Grimm, Rolle, Schufterle és Razmann

ROLLER: Tudtátok, hogy a nyomunkban vannak?

GRIMM: Hogy bármikor elfoghatnak bennünket?

MOOR: Nem lep meg. Lesz, ami lesz. Nem láttátok Schwarzot? Nem említette, hogy levelem jött?

ROLLER: Már egy ideje keres, úgy gondolom.

MOOR: Hol van, merre találom? *(Gyorsan el akar sietni)*

ROLLER: Maradj! Idejön. Te reszketsz?

MOOR: Nem reszketek. Miért reszketnék? Bajtársak! Ez a levél... Örüljetek velem! Én vagyok a világ legboldogabb embere, miért reszketnék?

Jön Schwarz

MOOR: *(odaszalad hozzá)* Testvér, testvér, a levelet! A levelet!

- SCHWARZ: *(odaadja a levelet, amelyet Moor hevesen feltép)* Mi van veled? Falfehér vagy.
- MOOR: Az öcsém kézírása!
- SCHWARZ: Mit művel Spiegelberg?
- GRIMM: Az a fickó örült. Úgy hadonászik, mintha rángógörcsöt kapott volna.
- SCHUFTERLE: Kezd megbomlani az agya. Szerintem verselget.
- RAZMANN: Spiegelberg! Hé, Spiegelberg! – Ez az idióta nem hall.
- GRIMM: *(megrázza)* Ember, álmodsz éppen, vagy mi?
- SPIEGELBERG: *(aki egész idő alatt terveket sző, vadul gesztikulál a szoba sarkában, hirtelen fölugrik)* La Bourse ou la vie! *(És torkon ragadja Schweizert, majd a falhoz vágja. Moor kiejti kezéből a levelet és elrohan. Mind föl pattannak)*
- ROLLER: *(utána)* Moor! Hová mész, Moor? Mi a terved?
- GRIMM: Mi baja? Hullásápadt.
- SCHWEIZER: Valami nagy újság lehet! Nézzük csak meg!
- ROLLER: *(felveszi a földről a levelet, és olvas.)* „Szerencsétlen fivérem!” Milyen vidám kezdés. „Röviden tájékoztatlak arról, hogy minden reményed odavan – hogy apám szavaival éljek: menj oda, ahová bűnös tetteid vezérelnek. Azt mondja még, ne is reménykedj abban, hogy elnyered bocsánatát, hacsak arra nem vagy hajlandó, hogy tornyának legmélyebb cellájában kenyéren és vízen élj, míg hajad sastoll hosszúságúra nem nő, körmeid pedig olyan görbék lesznek, mint a madaraké. Ezek az ő saját szavai. Azt parancsolja, zárjam soraim. Isten veled! Sajnállok. Moor Ferenc.”
- SCHWEIZER: Milyen aranyos kisöcsi. Dologra! Ferencnek hívják a gazembert?

SPIEGELBERG: *(közben odalopakodik)* Vízet és kenyeret hallok emlegetni? Szép kis élet! Én mást tervezek nektek. Nem megmondtam, hogy a végén nekem kell majd mindenki helyett gondolkodnom?

SCHWEIZER: Mit mond ez a kerge birka? A szamár fog helyettünk gondolkodni?

SPIEGELBERG: Gyáva nyulak, lúzerek, bénák, sánta kutyák vagytok ti mind, ha nem mertek kockáztatni!

ROLLER: Igazad van, azok vagyunk – de vajon a te vakmerésed kihúzza minket ebből a slamasztikából?

SPIEGELBERG: *(büszke nevetéssel)* Szegény agyalágyult! Kihúzza ebből a helyzetből? Hahaha!... Ebből a helyzetből?... Csak ennyi telik tőled? Ennyivel beéred? Spiegelberg nagyon kisztílni lenne, ha csak ennyivel indítana. Hallod-e, ember: hőssé, vezéreké, isteneké teszek benneteket!

RAZMANN: Sok ez egyszerre, de tényleg! Olyan óriási munka lenne, hogy a fejed bánná.

SPIEGELBERG: Csak a bátorság számít, az ésszt én szállítom hozzá. Bátorság, mondom, Schweizer! Bátorság, Roller, Grimm, Razmann, Schufterle! Bátorság!

SCHWEIZER: Bátorság? Ha csak annyi kell, vagyok én olyan bátor, hogy mezítláb sétálok keresztül a poklon.

SCHUFTERLE: Olyan bátor vagyok, hogy még a bitó alatt is megverekszem az ördöggel egy szegény bűnös lelkéért.

SPIEGELBERG: Ezt már szeretem! Ha tényleg ilyen bátrak vagytok, lépjetek elő, és mondjátok ezt: van még mit veszíteni, nem kell mindent megnyerni!...

SCHWARZ: Igaz, lenne veszítenivalóm, ha el akarnám veszíteni, amit még nyerhetek!

- RAZMANN: A fenébe is, igaz! És nyernivalóm is, ha megnyerném, amit nem veszíthetek el.
- SCHUFTERLE: Ha el kell veszítenem, amit kölcsönbe kaptam, akkor holnap már semmi veszítenivalóm nincs.
- SPIEGELBERG: Akkor rajta! *(Közéjük áll, középre. Meggyőző hangon)* Ha még német vér csörgedezik ereitekben – gyertek! A cseh erdőkben verünk tábort, alapítunk egy rablóbandát, és – Mit bámultok ennyire? Már is inatokba szállt a bátorságotok?
- ROLLER: Nem te vagy az első, aki akasztófára pályázik. De mi más választásunk maradt még?
- SPIEGELBERG: Választás, micsoda?! Konkrétan nulla választásotok van! Az adósok börtönében szeretnétek rohadni a végítélet napjáig? Ásóval-kapával akartok száraz kenyeret szerezni? Szerény alamizsnáért mások ablaka alatt szerenádozni? Vagy pedig fölesküdni a borjúbőrre?... Kérdés, hogy egyáltalán megbíznak-e bennetek... És az milyen: egy epebajos őrmester kénye-kedve szerint előre ledolgozni a tisztítótüzet? Dobszóra akartok menetelni? Vagy gályarabságban Vulcanus egész vasraktárát a nyakatokba venni? Látjátok, ennyi választásotok van, felsoroltam mindent, amiből választhattok!
- ROLLER: Spiegelberg nem is beszél annyira örültségeket. Én is tervezgettem már, de mindig ugyanoda lyukadtam ki. Mi lenne, gondoltam, ha mind nekiülnénk, és összeállítanánk egy naptárat, egy évkönyvet vagy valami hasonlót, és teleírnánk mindenféle kritikákkal, ahogy mostanság a divat diktálja?
- SCHUFTERLE: A mindentit! Hasonlít az én tervemhez. Arra gondoltam, mi lenne, ha pietista lennék, és hetente bűnbánó órákat tartanék?
- GRIMM: Telitalálat! És ha nem jön össze a pietistaság, akkor ateista lehetnél! Szájba vághatnád mind a négy evangélistát,

elégethetnéd a könyvet, és vinnék a maradékot, mint a cukrot.

RAZMANN: Vagy hadba szállhatnánk a nemi betegségek ellen... Ismerek egy orvost, aki higanyból épített házat, ahogy az ajtójára írott epigramma is mondja.

SCHWEIZER: *(fölkáll, és kezet szorít Spiegelberggel)* Móric, te nagy ember vagy! Vagy pedig vak tyúk is talál szemet.

SCHWARZ: Kitűnő tervek, remek munka! Amikor nagy szellemek találkoznak! Már csak az hiányzik, hogy nők, sőt kerítőnők legyünk, és áruba bocsátsuk a szüzességünket.

SPIEGELBERG: Hülyeség, hülyeség! És mi akadályoz meg benne, hogy mindezt együtt valósítsuk meg? Az én tervem mindig a legmagasabbra tör, ezért dicsőség és halhatatlanság a jutalma! Képzeljétek, ti szegény ördögök, ennyire előre kell gondolkodni! Mert a hírnév, a felejtetlenség édes érzése, mmm...

ROLLER: Ó, fölkerülni a becsületes emberek listájára! Mesteri szónok vagy, Spiegelberg, ha arról van szó, hogy egy becsületes emberből szélhámost faragj... De mondd csak, hol marad Moor?

SPIEGELBERG: Becsületes, mondd? Úgy érted, akkor kevésbé lennél becsületes, mint most? Mi az a becsület? Gazdag vénemberek válláról levenni a gond harmadrészét, mert az úgylis csak megzavarja arany álmukat; forgalomba hozni az eldugott pénzt, helyreállítani a javak egyensúlyát, egyszóval visszahozni az aranykort, Istent megszabadítani terheitől, háborút, járványokat, drága időt és orvosokat spórolni neki... Látod, ezt nevezem én becsületességnek, így ad az ember méltó eszközöket a Gondviselés kezébe... És minden egyes lenyelt falat közben az a jóleső érzés járja át, hogy ezt a saját eszemmel, bátorságommal, éjjeli virrasztásaimmal értem el... Tisztel majd érte fiatal és vén.

- ROLLER: És a végén még eleven testtel tart az ég felé, viharral és széllel szemben, dacolva az ősidő falánk gyomrával, a hold, a nap és a csillagok alatt lebegve, ahol az ég oktalan madarai fészkelnek mennyeien koncertezve, az angyalok pedig szent gyülekezetüket tartják?... Nem így van? És amíg királyokat és fejedelmeket molyok és férgek rágnak, engem az a megtiszteltetés ér, hogy Jupiter király madarai jönnek hozzám vizitálni... Móric, Móric, Móric! Óvakodj a háromlábú állattól!
- SPIEGELBERG: Megijedtél, beszarikám? A dögkutakban mennyi géniusz rohadt el, aki megreformálhatta volna a világot. Aztán mégis évszázadokig, évezredekig beszéltek róluk! Miközben jópár királyt és fejedelmet simán átugrott volna a történelem, ha a történészek ki nem akarják tölteni az örökösödési táblák hézagait, hogy a könyvük néhány plusz oldallal vastagodjon, és ezért fizessen nekik a kiadó... Ha téged meglát egy vándor, ahogy ide-oda röpködsz a szélben, „Ennek se víz bugyborékol a koponyájában”, mormolja majd a bajusza alatt, és sóhajt a gyalázatos idők miatt.
- SCHWEIZER: *(a vállára üt)* Mesteri, Spiegelberg, mesteri! A gecibe, mire vártok még?
- SCHWARZ: Hívjuk prostitúciónak – nem mindegy? Nem mindig tart a zsebében olyan porocskát az ember, ami átsegíti az alvilágba vezető Akherónon, ahová már egy lélek sem követi őt! Nem, Móric testvér! Tetszik a javaslatod. Az én katekizmusom is így tartja.
- SCHUFTERLE: Ahogy az enyém is. Spiegelberg, benne vagyok!
- RAZMANN: Lelkiismeretemet, ezt az üvöltő szörnyeteget Orfeuszként altattad el. Teljes mellszélességgel csatlakozom.
- GRIMM: *Si omnes consentiunt ego non dissentio.* Vessző nélkül! Fejemben hatalmas a csődület: pietisták, kuruzslók, kritikusok és szélhámosok. Aki a legtöbbet kínálja, megkaphat. Itt a kezem, Móric!

ROLLER: Te is, Schweizer? (*Jobbját nyújtja Spiegelbergnek*) Eladom a lelket az ördögnek.

SPIEGELBERG: Nevedet meg a csillagoknak. Mit számít, hová utazik a lélek? Ha majd előreküldött futárok serege jelenti, hogy az ördögök ünneplőt húztak, szemükből kiporolták az ezeréves kormot, és a kénes kemencék füstölgő kéményeiből elődugták szarvacskás fejüket csak azért, hogy bevonulásukat láthassák? Bajtársak! (*Felugrik*) Hajrá! Bajtársak! Mi van ennél nagyobb élvezet a világon? Gyertek velem!

ROLLER: Ne kapkodjunk. Az állatnak feje is van, fiúk!

SPIEGELBERG: (*dühösen*) Miről károgasz? A fej már nem volt a helyén, amikor a végtagok még mozogtak. Bajtársak, kövessetek!

ROLLER: Ne olyan sietősen, mondom. A szabadságnak is vezetőre van szüksége. Vezető nélkül Róma és Spárta sem létezett volna.

SPIEGELBERG: (*simulékonyan*) Igen, várjatok, Rollernek igaza van. Mert fölvilágosult elmének kell lennie. Jó politikusnak! Ha belegondolok, hol tartottatok egy órával ezelőtt, és hol jártok most... egyetlen szerencsés gondolatnak hála?... Hát persze, vezetőre van szükségünk! Fölvilágosult, fifikás fejnek kellene lennie, aki ezeket a gondolatokat kitalálja?

ROLLER: Ha volna remény... ha én arról álmodhatnék... De attól félek, senki sem fog az élre állni.

SPIEGELBERG: Már aztán miért nem? Bökd ki kereken, barátom!... Amilyen nehéz viharban kormányozni a szélcibálta hajót, pont olyan nehéz a korona súlya. Mondd ki bátran, Roller!... Talán mégis élünkre áll majd valaki.

ROLLER: Az egész megy a levesbe, ha nem áll oda. Moor nélkül olyanok vagyunk, mint a test lélek nélkül.

SPIEGELBERG: (*ingerülten elfordul tőle*) Idióta!

MOOR: *(vadul belép, föl-alá futkos a szobában nagy hévvel, magában)* Emberek... Emberek! Képmutató, álnok krokodilnépség! A szemük víz, a szívük jég! Szájukon csók, zsebükben kard! Az oroszlán és a leopárd megeteti kicsinyeit, a holló döghússal kínálja fiókáit, és ő, ő... Megtanultam túrni a gonoszságot, mosolygok, amikor aljas ellenségem saját véremet issza... De ha a vér árulóvá, az apai szeretet Megérává változik, változz tűzzé, férfi-higgadtság, szelíd bárány, vadulj tigrissé, minden porcikádból áradjon harag és pusztulás!

ROLLER: Figyelj ide, Moor! Mit gondolsz? Nem jobb rablónak lenni, mint kenyéren és vízen tengődni a torony legsötétebb pincelyukában?

MOOR: Miért nem változik tigrissé ez a szellem, hogy dühöngő állkapcsa emberhúsba haraphasson? Ez volna az apai hűség? Ez volna a szeretet? Bár volnék medve, hogy északi fajtársaimat e gyilkos szörny ellen hergelhessem!... Bűnbánat, amely nem kap kegyelmet! Megmérgezném az óceánt, hogy minden forrásból döghalált igyanak! Bizalom, töretlen hűség, de semmi irgalom!

ROLLER: Figyelj már ide, Moor, amikor hozzád beszélek!

MOOR: Hihetetlen, ez egy agyrém, egy rémálom... Milyen megható könyörgés, a nyomornak milyen élethű ábrázolása, a megbánás micsoda szétáradása... Még a vad bestia is megszánt volna! Könnyekben törtek volna ki a kövek is... Az emberi nem gonosz karikatúrájának tartanak, ha megmutatnám a világnak... és ő mégis, mégis... Ó, ha fölkelést fújhatnék össze a természet harsonáján keresztül, ha föld, levegő és tenger lenne a hadrendem a hiéna elleni harcban!

GRIMM: Figyelj ide! Semmit sem hallasz a saját dühöngésedtől.

MOOR: Takarodjál innen! Neked nem ember a neved? Téged nem anya hozott a világra?... Na tűnj a szemem elől, te

emberszabású!... Kimondhatatlanul szerettem! Így még fiú nem szeretett, ezerszer odaadtam volna érte az életem. *(Tombolva belerúg a padlóba)* Ha most valaki kardot nyomna a kezembe, égő sebet ejtenék a viperafajzaton! Ha valaki meg tudja mondani, hol található el a szívét, hogyan semmisíthetem meg az életét... Barátommá fogadom azt a valakit, angyalomká, istenemmé... mindenemet odaadom érte!

ROLLER: Mi volnánk ezek a barátok, hallgass már ide!

SCHWARZ: Gyere velünk a cseh erdőkbe! Rablóbandát toborzunk és te... *(Moor rámered.)*

SCHWEIZER: Legyél a fővezérünk! Szükségünk van rád!

SPIEGELBERG: *(vadul egy székre veti magát)* Rabszolgák, kutyák!

MOOR: Ki adta szádba ezt a szót? Idefigyelj! *(Keményen megragadja Rollert)* Ezt nem az ujjadból szoptad! Ki adta a szádba? Ezerarcú halál! Ezt akarjuk, ezeknek kell lennünk! Isteni gondolat... *Rablók és gyilkosok!*... Eleven lelkemre esküszöm, hogy a vezérek vagyok!

MIND: *(hangosan kiáltozva)* Éljen a vezér!

SPIEGELBERG: *(felugrik, magában)* De csak addig, amíg támogatlak.

MOOR: Látod, mintha hályog hullt volna le a szememről! Milyen ostoba voltam, hogy vissza akartam menni a ketrecbe!... Elmém tettekre szomjazik, tudóm szabadságra... *Gyilkosok, rablók!*... Ez a szó lábam elé dönti a törvényt... Az emberek akkor tagadták meg tőlem az emberséget, amikor a legnagyobb szükségem lett volna rá. Így aztán pokolba az együttérzéssel meg az irgalommal!... Nincs többé apám, nincs többé bennem szeretet, vér és halál tanít majd meg elfelejteni, hogy nem volt drágább dolog ezeknél... Gyerünk, gyerünk!... Borzasztó rombolásra készülök... Jó, szóval én leszek a vezérek! És aki közületek a legvadabbul gyűjtogat, a legkegyetlenebbül gyilkol, annak – én mondom

nektek – királyi jutalomban lesz része. Lépjetelek előre, esküdjetelek sírig tartó hűséget és engedelmet! Erre a férfijobbra esküdjetelek föl!

MIND: *(kezet adnak neki)* Sírig tartó hűséget és engedelmességet fogadunk!

MOOR: Én pedig e férfijobbra esküszöm, hogy hű és állhatatos vezérek leszek mindhalálig! Ettől a kéztől pusztul az, aki kételkedik vagy elbizonytalanodik! És ugyanez legyen az én sorsom is, ha eskümet megszegem! Így legyen, fiúk? *(Spiegelberg dühösen föl-alá rohangál.)*

MIND: *(földobják a kalapjukat)* Így legyen!

MOOR: Hát akkor indulás! Ne féljetelek a haláltól vagy a veszélytől, rendíthetetlen végzet vezet minket! Mindenkit utolér a végzete: kit pihe-puha párnáján, kit durva csata forgatagában, kit az akasztófán vagy a keréken! A mi sorsunk valamelyik ezek közül.

Elmennek

SPIEGELBERG: *(utánuk néz, hallgat)* Hiányos a listád. Kifelejtetted a mérget. *(El)*

Harmadik jelenet

A Moor-kastély. Amália szobája

Ferenc, Amália

FERENC: Elfordulsz, Amália? Még annyit sem érdelek, mint az, akit elátkozott az apám?

AMÁLIA: Hagyjál már! A szerető, jószívű apa, aki farkasok és szörnyek elé veti a fiát! Itthon pedig drága borokat kortyolgat, és vén csontjait puha párnák között pihenteti, miközben éheznek az a gyönyörű nagyfia... Szégyelljetelek

magatokat, ti nem vagytok emberek, lelketek démoni, az emberiség szemetei vagytok!... Az egyetlen fia!

FERENC: Azt hittem, van neki egy másik is.

AMÁLIA: Hát igen, olyan fiút érdemel, amilyen te vagy. Halálos ágyán hiába nyújtogatja majd a megfonnyadt kezét Károly után, szabályosan le fog dermedni, ahogy hozzáér Ferenc hideg kezéhez... Milyen édes, milyen édes érzés lehet ilyen apa kiátkozott fiának lenni! Mondd csak, Ferenc kedves, testvérszerető lélek, mit kell tennem ahhoz, hogy elátkozzon az apánk?

FERENC: Teljesen elfogult vagy, kedvesem, szívből sajnállak.

AMÁLIA: Ó, kérlek, hát a saját testvéredet is sajnálod?... Nem, gyűlölöd őt, te szörnyeteg! De akkor engem is gyűlölös?

FERENC: Úgy szeretlek, mint magamat, Amália.

AMÁLIA: Ha ennyire szeretsz engem, kérhetek tőled valamit?

FERENC: Bármit! Csak ne többet az életemnél.

AMÁLIA: Olyan kérés, amit könnyen teljesíteni tudsz. *(büszkén)* – Gyűlölj engem! Lángol az arcom a szégyentől, ha Károlyra gondolok, és eszembe jut, hogy engem nem gyűlölös. Ígérd meg, jó? Én most megyek, hagyj, szeretek egyedül lenni!

FERENC: Aranyos kis álmodozó! Mennyire csodálom lágy és jóságos szívedet. *(Amália mellére mutatva)* Itt, itt uralkodott Károly, mint Isten a templomban! Ha ébren voltál, Károllyal voltál, Károly uralta az álmaidat, az egész világ egyetlen valakiben testesült meg, egyetlen ember fényét szórta vissza, egyetlen ember hangjait hallottad.

AMÁLIA: *(meghatódva)* Ez igaz, bevallom. Elöttetek, barbárok előtt is bevallom – szeretem őt!

FERENC: Kegyetlen, borzalmas! Így fizetni a szerelemért. Elfelejteni téged...

AMÁLIA: *(indulatosan)* Tessék? Engem elfelejteni?

FERENC: Nem ajándékoztál neki egy gyűrűt? Egy gyémántgyűrűt, hűséged jeléül!... De hát hogyan is tudna ellenállni egy fiatalember a ribancok bájainak? Ki ítélné el ezért, mert hát nem volt egyebe, amit odaadhatott volna... és ezért pedig simogatásokat, öleléseket kapott cserébe?

AMÁLIA: *(haragosan)* Az én gyűrűmet egy ribancnak?

FERENC: Gyalázatos, pfúj. És még ha csak ez volna!... Egy ilyen értékes gyűrűt bármelyik zsidónál vehet az ember... Talán nem tetszett neki a megmunkálása, és rendelt egy sokkal szebbet ennél.

AMÁLIA: *(hevesen)* De az én gyűrűmet... az én gyűrűmet?

FERENC: Nem is mást, Amália!... Ilyen gyűrű, és az én ujjamon – és Amáliától! A halál sem vehette volna el tőlem. Nem igaz, Amália? Nem a gyémánt értéke, nem a foglalat míves munkája, hanem a szerelem adja igazi ékét!... Kedvesem, te sírsz? Jaj annak, aki miatt ezekből az angyali szemekből könny fakad!... Ó, bárcsak mindent tudnál, bárcsak látnád, bárcsak átlátnál rajta!

AMÁLIA: Hogyhogy átlátnék rajta, hahó?

FERENC: Nyugodj meg, kedvesem, ne kérdezz! *(mintha magában beszélne, de mégis hangosan)* Bárcsak lenne fátyla az utálatos Bűnnek, hogy el tudná takarni magát a világ elől! De a szem sárga, ólomszínű gyűrűjéből borzalom pillant ki – elárulja halálsápadt, beesett arca. És kiforgatja mind a csontokat... torz, elkásásodott hangon dadog... vérfagyasztóan ordít a reszketve előkecmergő csontvázból... átfúrja magát a csontokon és a velejükig hatol, összetörve az ifjúság férfierejét... Homlokából, arcából, szájából gennyesbűzös tajtéket lövell ki, testének egész felületét förtelmes var borítja, és az állati szégyen járataiba fészkel be magát... Pfúj, pfúj, émelygek tőle. Orr, szem, fül beléborzad...

Amália, láttad a kórházban azt a nyomorultat, aki ott lehelte ki a lelkét? És a szemérem gyöngéje szeme nem bírta nézni... te pedig hangosan jajveszékeltél. Még egyszer jusson eszedbe ez a kép, és Károlyt látod magad előtt!... A csókja, mint a pestis; szája megmérgezi a tiédet!

AMÁLIA: *(megüti)* Szégyentelen istenkáromló!

FERENC: Elborzadsz ettől a Károlytól, ugye? Ettől a képtől azért forog a gyomrod rendesen, mi? Jó, menj, nézd meg közélről a te szép, isteni Károlyodat! Menj, szívdd be az ő balzsamos leheletét, hadd mérgezzon meg az ambróziaillat, amely szájából árad. Szájának lehelete, ami egy oszladozó tetem és egy hullákkal teli vesztőhely bűzének keveréke, halálos, fekete ájulásba taszít.

Amália elfordítja a fejét

FERENC: Micsoda szerelmi fölbuzdulás! Milyen kéjes ölelés... De nem igazságtalanság a külseje miatt elítélni egy embert? A legnyomorultabb ezópuszi kripliben is lakhat nagy és jóságos lélek, mint a rubin, amely kiviláglik a mocsokból *(gonosan mosolyog)*. Himlőhelyes szájról is fakadhat igazi szerelem, még ha a bűn a jellem alapjait meg is ingatja. A szeméremmel együtt az erény is odavan: mint a rózsa illata, idővel elapad... A testtel együtt a lélek is nyomorulttá silányul...

AMÁLIA: *(boldogan fölugrik)* Károly! Megint rád ismerek! Még élsz, és minden hazugság! Nem tudod, te aljas gazember, hogy Károly sosem válna ilyenné? *(Ferenc egy ideig elmélyülten áll, hirtelen megfordul, menni készül)* Hová ilyen sietősen? Saját szégyened elől futsz?

FERENC: *(eltakarja az arcát)* Hagyjál! Hagyjál már!... Csorog a könnyem... zsarnok apám! Így átadod a nyomornak a legjobb fiadat... a minden elárasztó szégyenbe taszítva... hagyj, Amália! A lába elé omlanék, letérdelnék, hogy rám

szórja helyette az átkot... rám, rám... az én véremre... az én életemre... mindenemre...

AMÁLIA: *(nyakába borul)* Károlyom testvére, kedves, drága Ferenc!

FERENC: Ó, Amália! Hogy szeretlek én ezért a töretlen szeretetért, amit a bátyám iránt érzel. Bocsáss meg, hogy szerelmed ilyen kemény próba elé állítottam! Milyen szépen igazoltad reményeimet! Ezekkel a könnyekkel, sóhajokkal, ezzel az angyali haraggal, ami engem is sújt... Annyira hasonló a lelkünk.

AMÁLIA: Ez abszolút nem így van.

FERENC: Olyan harmóniában vannak, mintha ikertestvérek lennénk! Ha nem látszana ennyire kívülről a különbség, persze Károly hátrányára, már tízszer is összetévesztettek volna. Te vagy, milyen gyakran mondd nekem is, te vagy Károly visszhangja, hasonmása!

AMÁLIA: *(csóválja a fejét)* Nem, nem, az ég tiszta fényére esküszöm! Egyetlen erecskéje, érzelmeinek egy szikrája sem...

FERENC: Hajlamainkban is hasonlóak vagyunk... a rózsa volt a kedvenc virága... melyik virág vetekedhetne a rózsával? Kimondhatatlanul szerette a zenét, ti vagytok a tanúim, csillagok! Ti gyakran láttatok engem az éjszaka halálos csöndjében a zongoránál ülve, amikor mindent elborított az árnyék és az álom... Hogyan tudsz még kétkedni, Amália, mikor szeretetünk találkozott a tökéletességben? És ha a szeretet ennyire egyöntetű, hogyan különbözhetnének gyermekei?

Amália csodálkozva néz rá

FERENC: Csöndes, forró este volt, az utolsó, mielőtt elutazott Lipcsébe. Abba a lugasba vitt, ahol gyakran üldögéltetek szerelmi ábrándjaitokban... Sokáig ültünk némán... egyszer csak megragadta a kezem, és könnyes szemmel ezt mondta halkán: elhagyom Amáliát, nem tudom... azt hiszem,

örökre... Te ne hagyd el, öcsikém!... Legyél a barátja!... Az ő Károlya... Károly... sosem... tér... vissza! *(Letérdel Amália elé, és megcsókolja a kezét)* Sosem, sosem, sosem fog visszatérni, és én megfogadtam neki...

AMÁLIA: *(hátraugrik)* Áruló, most rajtakaptalak! Pont ebben a lugasban kért meg: tegyek esküt, hogy ha meghalna, ne szeressek mást... Te istentelen, csaló... takarodj a szemem elől!

FERENC: Nem ismeresz engem, Amália, nem ismeresz!

AMÁLIA: Ó, ismerlek, most már jól ismerlek... szeretnél hasonlítani rá? Előtted sírt volna miattam? Előtted? Előbb írta volna föl a nevem egy szégyenpadra! Azonnal takarodj innen!

FERENC: Megsértesz!

AMÁLIA: Menj el, ha mondom. Értékes órákat raboltál el tőlem, de mindezt majd a te életedből fogják levonni.

FERENC: Gyűlölsz engem?

AMÁLIA: Megvetlek! Menjél már!

FERENC: *(lábaival dobogva)* Várj! Fogsz te még előttem reszketni! Fömládozol egy koldusért? *(Dühösen el)*

AMÁLIA: Takarodj, te szörnyeteg!... Most megint Károllyal vagyok... Koldus, mondta Ferenc. Hát így fordul meg a világ: királyból koldus, koldusból király! Nem cserélném el az ő rongyait a fölkentek bíborával. A pillantás, amivel koldul, nagy, királyi pillantás... Egy pillantás, amely megsemmisíti a gazdagok és hatalmasok minden pompáját, győzelmét! Porba vetlek, hivalkodó ékszer! *(Kitépi nyakából a gyöngyeit)* Legyetek átkozottak, ti gazdagok és hatalmasok, akik ezüstöt, aranyat viseltek! Legyetek átkozottak a tízfogásos lakomáitokkal együtt! Legyetek átkozottak, ahogy a a kék puha párnáin pihentetitek tagjaitokat! Károly! Károly! Most már méltó vagyok hozzád... *(El)*

MÁSODIK FELVONÁS

Első jelenet

Moor Ferenc szobájában töpreng

FERENC: Túl sokáig tart, unom... Az orvos szerint megint javult az állapota. Ezek az öregek örökké élnek!... Pedig most szabad lenne az út, ha ez a bosszantó, konok húsdarab, mint a földalatti varázskutya a mesében, nem állná el az utat kincseim előtt.

Terveimet mégis alá kell vetnem a gépezet vasigájának? Magasröptű szellememet le kell láncolnom a csigalassúságú *anyaghoz*? Elfűjni a lángot, amely már úgyis csak az utolsó olajcsöppeken vergődik... Több már nem nagyon akad... Mégsem szeretném magam intézni az ügyet, és pont az emberek miatt. Nem szívesen ölném meg, magától kéne kinyiffannia. Ugyanúgy kell eljárnom, mint az okos orvosnak... csak éppen fordítva. Nem torlaszolnám el a természet útját, épp ellenkezőleg: meggyorsítanám a folyamatot. És ha annyira szeretjük életünket meghosszabbítani, hát miért ne rövidíthetnénk is meg?

Filozófusoktól és orvosoktól tanultam, hogy a lélek hangulatai mennyire összhangban vannak a test működésével. A túlzott érzékenységet mindig a mechanikai rezgések disszonanciái követik. A szenvedély visszaél az életerővel... A túlterhelt szellem a földig nyomja tartályát. És mi lenne, ha valaki az élet kastélyába terelné a halált? *A testet a lélek által fertőzné meg.* Mit mondjak, egyedi alkotás lenne! Ki hozná létre? Egyedülálló találmány! Próbáld meg, Moor! Micsoda kunszt lenne, megérdemelnéd, hogy a te lehess a feltalálója. A méregkeverést már az

orvostudomány szintjére emelték, és kísérletekkel arra kényszerítették a természetet, hogy mutassa meg határait. A szívverésünket pedig évekkal előre ki lehet számolni, aztán megmondani a pulzusnak: ennyi, és nincs tovább! Ki ne akarná kipróbálni ezeket a lehetőségeket?

De vajon hogyan tudnám megzavarni test és lélek harmonikus együttműködését? Az érzelmeknek melyik műfaját válasszam? Melyik mérgezi meg legkegyetlenebbül az élet virágzását? Vajon *a harag*? E meglehetősen éhes farkas gyorsan habzsol, és hamar eltelik. *A gond*? Lassan rágó féreg. *A bánat*? Ez a kígyó túl lomha. *Az aggodalom*? Nem, azt csillapítja a remény. Hogyhogy? Ennyi hóhéra volna az embernek? A halálnemek arzenálja ilyen hamar ki is merült? (*Tűnődve*) Mi? Hát igen. Nem! (*Indulatosan*) *A rémület!* Mit nem tud a rémület? Mit tud az értelem, mire képes a hit a rémület jeges, roppant ölelésével szemben? És ha mégis képes valamire? Ha kiállja ezt a próbát? Mi van, ha tényleg?

Segíts nekem, *szenvedés*, és te is, *megbánás*, pokoli Eumeniszek, csúszó-mászó kígyó, aki visszakérődzi saját táplálékát, majd újból fölfalja! Örök pusztítók és mérgek teremtoi! És te, üvöltő *önvád*, aki romba döntöd saját házadat, és megsebzed anyádat! Segítsetek nekem ti is, jótevő gráciák, te, szelíd mosolyú *múlt*, és te, virágos *jövő*, megrakott bőségszaruddal, tükrözzétek vissza neki az ég örömét, amikor menekülő lábatok kicsúszik kapzsi karmai közül! Így rohamozom majd lépésről lépésre törékeny életét... Amíg végül a fúriák sora a *kétségbeeséssel* zárul. Győzelem! Győzelem! A terv kész. Olyan nehéz és olyan mesteri, mint semmilyen másik... Megbízható és biztos is... Mert a kórboncnok (*gúnyosan*) vágásnak vagy méregnek nyomát sem fogja találni. (*Elszántan*) Hajrá, munkára! (*Jön Hermann*) Ejnye! *Deus ex machina!* Hermann!

HERMANN:

Szolgalatára, méltóságos úr!

FERENC: *(kezet fog vele)* Sosem kellett benned csalódnom.

HERMANN: Igenis, bizonyítottam.

FERENC: Alkalmad lesz rá a jövőben is. A közeljövőben, Hermann... Beszédem volna veled, Hermann.

HERMANN: Csupa fül vagyok.

FERENC: Ismerlek, elszánt férfi vagy... katonaszív dobog benned... ami a szíveden, az a szádon! Az apám nagyon megsértett téged, Hermann!

HERMANN: Ördög vigyen el, ha elfelejtem!

FERENC: Ez már beszéd! A bosszú igazi férfit követel. Tetszel nekem, Hermann. Tedd el ezt az erszényt, Hermann. Ha úr leszek, sokkal több lesz benne.

HERMANN: Ezt kívánom én is, méltóságos úr, köszönöm!

FERENC: Tényleg, Hermann? Azt szeretnéd, ha én lennék az úr?... Csakhogy apámnak olyan a szervezete, mint egy oroszláné, és én vagyok a legkisebb fiú.

HERMANN: Jó lenne, ha ön lenne az idősebb fiú, és apja szervezete lenne olyan, mint egy tüdőbeteg lánykáé.

FERENC: Hogy megjutalmazna akkor téged az idősebb fiú! Kiemelne a fényre ebből a mocskból, ami sem szellemedhez, sem rangodhoz nem méltó! Aztán úgy, ahogy vagy, arannyal borítana be; utána négylovas hintón vágatnál végig az utcán! De majd elfelejtettem, miről is akartam veled beszélni... Emlékszel még Edelreich kisasszonyra, Hermann?

HERMANN: A fenébe, miért emlékeztet rá?

FERENC: A bátyám elhalászta az orrod elől.

HERMANN: Még megkeserüli.

FERENC: Amália kikoszarozott. Sőt, ha jól tudom, a bátyám meg lelökött a lépcsőn.

HERMANN: Én pedig a pokolba fogom letaszítani.

FERENC: Azt mondta egyszer, hogy a pletyka szerint marhahús és torma között fogantál, és hogy apád sosem tudott rád nézni anélkül, hogy ne verte volna mellkasát és ne sóhajtozott volna: Isten bocsássa meg bűneimet!

HERMANN: *(vadul)* Az ég szerelmére, hallgasson!

FERENC: Azt tanácsolta, add el egy árverésen a nemesi okleveledet, hogy az árából megfoltozhasd a ruhádat.

HERMANN: Azt a mindenségit! Kikaparom a szemét.

FERENC: Na mi van, bedühödtél? Miért vagy ilyen ideges? Ugyan mit tudsz tenni ellene? Mit árthat az oroszlánnak a patkány? A haragod csak megédesíti az ő győzelmét. Nem tehetsz mást, mint hogy összeszorítod a fogadat, és a száraz földet kaparászod dühödben.

HERMANN: *(nagyot dobbant a lábával)* Porba fogom taposni.

FERENC: *(a vállára üt)* Nemesember létedre miért tűröd a gyalázatot? Ne engedj a járandóságodból, ne engedd ki a kezedből a kiasszonyt semmiképpen se, Hermann! A keservit, én a te helyedben mindennel megpróbálkoznék, Hermann!

HERMANN: Nem nyugszom, amíg a föld alá nem kerül mind a kettő.

FERENC: Hé, ne olyan hevesen, Hermann! Gyere közelebb... meg kell szerezned Amáliát!

HERMANN: Bizony, az ördögbe is!

FERENC: A tiéd lesz, mondom, és pont az én kezemből kapod meg. Gyere közelebb, ha mondom... Te talán nem tudod, hogy Károly jóformán ki van tagadva az örökségből?

HERMANN: *(közelebb megy)* Fölfoghatatlan! Most hallok róla először.

FERENC: Csak hallgass végig, nyugalom! Később még többet is fogsz róla hallani... Károly tizenegy hónapja száműzetésben él. De az öreg már bánja elsietett döntését, amit *(nevetve)* nem jószántából tett. És Amália is folyamatosan zaklatja őt szemrehányásaival és panaszaival. Az öreg előbb-utóbb fölkajtatja érte a világ négy sarkát, ha kell, és ha megtalálja, neked annyi, Hermann! Alázatosan ücsörögve őrizheted a hintóját, amíg ő odabent a templomban házasságot köt.

HERMANN: Akkor a fészület alatt fojtom meg!

FERENC: Apám nemsokára átadja neki a birtokait, és visszavonul pihenni a kastélyába. Utána e büszke barom kezében lesz majd a gyeplő, aki kineveti irigyeit és ellenségeit... És én, aki téged nagy emberré akartalak tenni, én magam, Hermann, földig fogok hajolni az ő ajtaja előtt...

HERMANN: *(hevesen)* Nem, amíg engem Herrmannnak hívnak! Amíg ebben az agyvelőben az értelem piciny szikrája is ég, addig nem fordul elő ilyesmi!

FERENC: Meg akarod akadályozni? Hermann, te is találkozni fogsz a korbácsával, és ha az utcán találkozol vele, szembe fog köpni, és attól óvjon az ég, hogy vállat vonj vagy elfintorodj. Látod, így áll a kisasszony iránti udvarlásod ügye, a terveid, a szép kis reményeid...

HERMANN: Most mondd meg, mit csináljak?

FERENC: Na hallgass ide, Hermann! Látod, igaz barátként szívemen viselem sorsodat... Menj, és öltözz át... Tedd magad fölismerhetetlenné, jelentsd be magad az öregnél, hogy éppen Csehországból jöttél, a prágai harcban együtt vetettek részt a bátyámmal... Te láttad, hogy Károly a csatatéren vesztette életét...

HERMANN: Hinni fog nekem?

FERENC: Hohó! De még mennyire! Tedd el ezt a csomagot. Itt minden dokumentumot megtalálász, ami eloszlatja majd a

fölmerülő kételyeket. Most pedig menj, észrevétlenül, nehogy meglássanak. A hátsó ajtón át ki az udvarra, ott átugrod a kert falát... A tragikomédia kimenetelét pedig bízd rám!

HERMANN: Az pedig úgy fog szólni: éljen az új gazda, Moor Ferenc!

FERENC: *(megsimogatja az arcát)* Hogy te milyen ravasz vagy! Látod, így hamarosan összes célunkat elérjük. Amália leszámol minden reménnyel. Az öreg magát okolja majd a fia haláláért... amúgyis beteg... A rogyadozó épületnek pedig csak egy kis földrengésre van szüksége, hogy összeomoljon... Márpedig ezt a hírt nem fogja túlélni. Így én maradok az egyetlen fia. Amália elveszti támaszát, onnantól kedvem szerint játszadózhatom vele... legalábbis úgy tűnik. Szóval minden kívánságom szerint alakul... Hé, de aztán nehogy visszavond a szavadat!

HERMANN: Mit mond? *(Boldogan.)* Csak előbb még visszafordul a golyó a menetirányból, hogy szétroncsolja a fegyver viselőjének beleit... Számíthat rám! Csak bízsa rám a dolgokat! Viszlát!

FERENC: *(utánakiált)* A termés a tiéd, Hermann!... Ha az ökör behúzta az istállóba a búzával teli szekeret, szalma az érdeme. Neked meg egy parasztlány – de semmiképpen Amália! *(El)*

Második jelenet

Az öreg Moor hálósobája

Az öreg Moor egy támlásszékekben alszik. Amália

AMÁLIA: *(belopakodik)* Halkan! Halkan! Alszik. *(Az alvó elé áll.)* Milyen szép és tiszteletre méltó... Tiszteletre méltó,

amilyenre a szenteket festik... Hiába, nem tudok rád haragudni. Egy tisztos ősz halántékra nem lehet haragudni! Aludj szépen és ébredj boldogan, én pedig megyek, és egyedül szenvedek tovább.

AZ ÖREG MOOR: *(álmában)* Fiam! Fiam! Fiam!

AMÁLIA: *(megragadja a kezét)* Hallgassuk csak! A fiáról álmodik.

AZ ÖREG MOOR: Itt vagy? Tényleg te vagy az? Milyen nyomorúságosan nézel ki! Ne nézz ilyen bánatos szemekkel! Éppen elég nyomorultul vagyok én.

AMÁLIA: *(gyorsan fölébreszti)* Nézz rám, kedves bácsi! Térjen magadhoz, csak álmodtál!

AZ ÖREG MOOR: *(félíg ébren)* Nem volt itt? Nem az ő kezét fogtam? Utálatos Ferenc, még álmaimból is ki akarod tépni őt?

AMÁLIA: Hallod ezt, Amália?

AZ ÖREG MOOR: *(magához tér)* Hol van? Hol? Hol vagyok? Amália, te itt?

AMÁLIA: Jól vagy? Egészen mélyen aludtál.

AZ ÖREG MOOR: A fiamról álmodtam. Miért nem álmodtam tovább? Talán megbocsátott volna nekem álomban.

AMÁLIA: Az angyalok nem tartanak haragot... Meg fog neked bocsátani! *(Bánatosan megfogja a kezét.)* Az én Károlyom édesapja! Én megbocsátok neked.

AZ ÖREG MOOR: Nem, kislányom! Látom, arcod színe meghazudtol: halvány, mint a halottaké. Szegény kicsi lány! Fiatalságod örömeit összezúztam... Istenem, ne átkozz el!

AMÁLIA: *(gyöngéden megcsókolja a kezét)* Miért átkoználak el téged?

AZ ÖREG MOOR: Ismered ezt a képet, lányom?

AMÁLIA: Károly!

AZ ÖREG MOOR: Így nézett ki tizenhat évesen. Azóta eléggé megváltozott... Ó, micsoda vihar dühöng itt belül, énbennem... Ez a szelídség az arcán valójában düh, ez a mosoly kétségbeesés. Ugye, Amália? Egyik születésnapján ugye lefestetted őt a jázminlugasban? A szerelmetek annyira boldoggá tett.

AMÁLIA: *(szemét továbbra is a képre szögezi)* Nem, nem, ez nem ő! Istenemre, ez nem Károly!... Itt, itt! *(Szívére és homlokára mutat)* Teljesen más. Ez a fáradt festék képtelen arra, hogy visszatükrözze égi szellemét, amely tüzes szemében lobogott! El vele! Olyan emberi. Amatőr voltam.

AZ ÖREG MOOR: Ez a méltóságos, jóságos tekintet... Ha itt állna az ágyam mellett, tovább élnék a halálban is! Sose haltam volna meg!

AMÁLIA: Sose haltál volna meg? Csak egy ugrás lett volna az egész, ahogy egyik gondolatról a másikra, a jobbikra száll az ember – akkor ez a tekintet világítana a sírodban. Ez a tekintet a csillagokig röpítene!

AZ ÖREG MOOR: Nehéz és szomorú élet! Meghalok, és Károly fiam nincs velem... Sírba tesznek, és ő nem zokog a koporsómnál... Milyen szép is, ha fiunk imája alatt ér minket a halál. Olyan az, mint a bölcsődal.

AMÁLIA: *(rajongva)* Mámorító, ha szerelmünk énekével esünk át a halálba... Talán még a sírban is tovább álmodunk... egy hosszú, örök, véget nem érő álmat Károlyról, amíg meg nem szólal a föltámadás harangja! *(Fölugrik, izgatottan)* És innentől örökre a karjaiban! *(Csönd. A zongorához lép és játszik.)*

Elhagysz, Hektór, mész örökre messze,

Hol Akhilleusz fölfegyverezve

Patroklosznak visz áldozatot?

*Kicsi fiad ki tanítja vívni,
Isteneknek áldozatot vinni,
Ha elnyelnek a Xanthosz-habok?*

AZ ÖREG MOOR: Szép dal, kislányom. Ezt játsszad, ha meghalok.

AMÁLIA: Hektor és Andromakhé búcsúja. Károly meg én gyakran énekeltük lantkísérettel. *(Tovább játszik)*

*Szívem, ide a halálos lándzsát,
Hadd járjam a vad háború táncát,
Vállam tartja Tróját. Kisfiunk,
Asztüanax: az istenek várnak!
Hektór eldől, de óvja hazánkat.
Elíziumban összefutunk.*

Jön Dániel

DÁNIEL: Kint várakozik egy férfi. Szeretne bebocsátást kapni, fontos híreket hozott.

AZ ÖREG MOOR: A világon nekem csak egyvalami fontos... Te tudod, Amália... Ki az a szerencsétlen, akinek az én segítségemre van szüksége? Nem szabad csalódottan távoznia.

AMÁLIA: Ha koldus, akkor jöjjön! *(Dániel el)*

AZ ÖREG MOOR: Amália, Amália! Ne kínozz!

AMÁLIA *(tovább játszik)*:

*Nem hallom friss fegyvercsörrenésed,
Hús teremben fekszik árva vérted,
Priamosz hős fajtája kimúl!
Naptalan sötétbe hullsz le gyorsan,
A Kókütosz sötét árja csobban,
Szerelmed a Léthe-mélybe fül.*

*Minden vágyam és minden reményem
Mégfül a Léthe gyászos vizében,
Kivéve szerelmemet!
Hallod, ahogy a falakat rázza?
Köss rám kardot, rá se ránts a gyászra:
Hektor szíve vízbe nem veszett.*

Jön Ferenc, Hermann álruhában és Dániel

FERENC: Ez az az ember. Azt mondja, szörnyű híreket hozott. Akarod hallani, apuka?

AZ ÖREG MOOR: Igazi szörnyűség számomra csak egyvalami létezik. Lépj közelebb, barátom, és ne kímélj! Hozzatok neki bort!

HERMANN: *(elváltoztatott hangon)* Méltóságos uram! Ne bosszulja meg egy szegény ember fején, ha akaratlanul is az ön szívébe mar. Idegen vagyok ebben az országban, de önt jól ismerem, mert ön Moor Károly apja!

AZ ÖREG MOOR: Ezt meg honnan tudod?

HERMANN: Ismertem a fiát.

AMÁLIA: *(fölugrik)* Micsoda? Él? Életben van? Hol van? Merre? *(El akar futni)*

AZ ÖREG MOOR: Mit tudsz a fiamról?

HERMANN: Lipszében tanult. Elköltözött onnan, nem tudom, milyen messzire. Egész Németországot bejárta, és ahogy mesélte, fedetlen fejjel, mezítláb koldult kenyeret. Öt hónap múlva újra kitört a háború Poroszország és Ausztria között, és mivel az égvilágon semmi reménye nem maradt, Frigyes diadalmas serege után vándorolt Csehországba. „Engedje meg – mondta a nagy Schwerinnek –, hogy a hősök ágyában találjon rám a halál, mert nekem többé nincs apám!”

AZ ÖREG MOOR: Amália, ne engem nézz!

HERMANN: Zászlót nyomtak a kezébe. A porosz győzelmi menettel tartott. Egy sátorban aludtunk. Sokat beszélt öreg édesapjáról, a régi szép napokról... meg a ködbe veszett reményekről... Könnyeket csalt mindenki szemébe.

AZ ÖREG MOOR: *(fejét a párnába fúrja)* Elég! Elég!

HERMANN: Nyolc napra rá volt Prágánál egy véres ütközet... Az ön fia igazi hősként, jó katonaként viselkedett, ha mondhatok ilyet. Csodát tett a hadsereg szeme láttára. Öt ezred cserélődött ki mellette, de ő állta a feléje zúduló golyókat, és a helyén maradt. Egy golyó szétmarcangolta a jobb karját, mire az ön fia a baljával ragadta meg a zászlót, és vitte tovább, előre...

AMÁLIA: *(rajongva)* Hektor, Hektor! Halljátok! Helytállt.

HERMANN: Este golyózáporban, a földön fekvé találtam rá. Bal kezével a mellkasából omló vért fogta föl, jobbát a földbe ásta. „Testvér! – kiáltotta felém –, azt beszélnek, hogy a generális egy órával ezelőtt elesett...” „Elesett, úgy van – mondtam –, na és te?...” „Nos, aki bátor katona – kiáltotta –, követi

kapitányát, mint én”, és fölemelte bal kezét. Nemsokára hatalmas lelke is követte a hős testét.

FERENC: *(vadul nekiront Herrmannak)* Hogy a halál vigye el a nyelvedet! Azért jöttél ide, hogy meggyilkold az apámat?... Apám! Amália! Apám!

HERMANN: Haldokló bajtársam utolsó akarata volt ez: „Fogd a kardot – hörögte –, add át apámnak, az ő fia vére tapad rá, örüljön neki, megbosszultam őt. Mondd meg neki, hogy az ő átka kergetett harcba és halálba, és hogy kétségbeesetten haltam meg.” Utolsó sóhajával Amáliát hívta.

AMÁLIA: *(mint akit halálos álmából riasztanak föl)* Utolsó sóhaja... Amália!

AZ ÖREG MOOR: *(iszonyú üvöltéssel a haját tépi)* Az én átkom kergette halálba! Kétségbeesve halt meg!

FERENC: *(a szobában kering)* Jaj Istenem, mit műveltél, apám? Szegény Károly bátyám!

HERMANN: Itt a kard, és a kép, amit ugyanekkor a zsebéből vett elő. Ugyanez a kisasszony. „Ezt pedig Ferenc öcsémnek...” – nem tudom, mit akart ezzel mondani.

FERENC: *(színlelt megrökönyödéssel)* Nekem? Amália képét? Nekem?... És Károly?

AMÁLIA: *(Herrmannra támad)* Hazug, szemét csaló! *(Keményen megragadja)*

HERMANN: Nem vagyok az, kisasszony. Nézze meg, hogy az ön képe-e. Biztosan ön adta neki.

FERENC: Uramisten! Amália! Ez a tiéd! Tényleg a tiéd!

AMÁLIA: *(visszaadja a képet)* Enyém. Az enyém. Ó, Isten az égben!

AZ ÖREG MOOR: *(üvölt, az arcát karmolja)* Ó, jaj, ó, jaj! Átkom kergette a halálba! Kétségbeesetten halt meg!

FERENC: Utolsó nehéz órájában is rám gondolt! Énrám! Királyi lélek... Mikor a halál fekete lobogója szállt fölötte... Akkor is rám gondolt!

AZ ÖREG MOOR: *(dadogva)* Az én átkom kergette halálba! Kétségbeesetten halt meg a fiam!

HERMANN: Nem bírom ezt a jajgatást. Isten önnel, bácsi! *(Halkan Ferencnek)* Miért művelte ezt, uram? *(Gyorsan el)*

AMÁLIA: *(fölugrik, és azután)* Maradj, maradj! Mi volt az utolsó szava?

HERMANN: *(visszakiált)* Utolsó sóhaja Amália volt!

AMÁLIA: Utolsó sóhaja Amália volt!... Nem, nem lehet csaló... Akkor igaz. Mégis igaz. Halott! Károly halott! *(Megszédül, majd lerogy a földre)* Halott.

FERENC: Mit látok? Mi ez az írás a kardon? Vérrel írták!... Amália!

AMÁLIA: Ő írta?

FERENC: Jól látok, vagy álmodom? Ez van vérrel ráírva: *Ferenc, ne hagyd el Amáliámat!* Látod, látod! És a másik oldalán: *Amália! Esküdet széttépte a mindenható halál...* Látod, látod? Reszkető kézzel írta, saját vérével, az örökkévalóság ünnepélyes kapuja előtt. Ellebegő lelke megtorpant egy pillanatra, hogy Ferencet és Amáliát még egymáshoz köthesse.

AMÁLIA: Szent Isten, ez az ő kézírása. Sohasem szeretett. *(Gyorsan el)*

FERENC: *(lábával a padlóra dobbantva)* Viselkedésével tönkreteszi az egészszet.

AZ ÖREG MOOR: Ó, jaj, ó, jaj! Ne hagyj el, kislányom!... Ferenc, Ferikém! Add vissza fiamat!

FERENC: De hát ki volt az, aki kiátkozta? Ki kergette harcba, halálba, kétségbeesésbe a saját fiát?... Ó, pedig igazán angyal volt ő! Valóságos kincs! Legyen átkozott a hóhérja! Átok, átok rád!

AZ ÖREG MOOR: *(öklével mellét és homlokát veri)* Angyal volt, valódi kincs! Átok, átok és romlás rám! Én vagyok az apa, aki megölte nagyfiát. Pedig ő a haláláig szeretett engem! Azért, hogy megbosszuljon, harcba és halálba indult! Borzasztó, borzasztó! *(Önmagát marcangolva tombol)*

FERENC: Odavan, a sírás már nem segít. *(Gúnyosan nevet)* Könnyebb megölni, mint föltámasztani. Sosem fogod visszahozni a sírból.

AZ ÖREG MOOR: Sosem, sosem, sosem! Örökre elvesztettem! Te vagy az oka, hogy elátkoztam! Te! Te, add vissza a fiamat!

FERENC: Ne dühíts föl, különben itthagylak meghalni!

AZ ÖREG MOOR: Add vissza a fiamat, te aljas nyomorult! *(Fölugrik a székből, torkon akarja ragadni Ferencet, aki visszalöki.)*

FERENC: Erőtlen vén csont! Hogy merészeled! Haljál már meg végre! *(El)*

AZ ÖREG MOOR: Hogy rohadnál meg! A karjaim közül raboltad el a fiamat. *(Kétségbeesve vergődik a székén)* Jaj, Istenem, jaj, Istenem! De csak nem bírok meghalni! Mind elhagynak a halálom órájában... Az őrangyalok sorra elszökösnek tőlem, és minden szent viszolyog az ősz hajú gyilkostól!... Jaj, Istenem! Jaj, Istenem! Hát nem maradt senki, aki fogná a fejem vagy támogatná a vergődő lelkem? Se fiú! Se lány! Se barát! Emberek!... Nincs senki... egyedül... elhagyatva... Jaj, Istenem! Jaj, Istenem! Kétségbe vagyok esve, de nem tudok meghalni!

Amália kisírt szemmel jön

AZ ÖREG MOOR: Amália! Az ég küldött! Azért jöttél, hogy fölszabadítsad a lelkemet?

AMÁLIA: *(lány hangon)* Csodálatos fiút vesztettél el.

AZ ÖREG MOOR: Akarod mondani, csodálatos fiút *gyilkoltam meg*. Ezzel a vallomással lépek Isten ítélőszéke elé.

AMÁLIA: Nem úgy van, te szenvedő lélek: az égi atya hívta őt magához! Túlságosan boldogan éltünk ezen a világon... Odafönn, a nap mögött... Ott majd viszontlátjuk őt!

AZ ÖREG MOOR: Viszontlátjuk! Viszontlátjuk! Mintha kardot döfnének a lelkembe... Akkor ő már egy szent lesz a szentek között... És engem a mennyország közepén fog leigázni a pokol. A végtelenség szeme láttára fog az emlék szétmárcangolni az emlék, hogy megöltem a fiamat!

AMÁLIA: Lelkedből e fájdalmas emléket az ő mosolya fogja majd elűzni. Kedves apám, legyél derűs! Én már az vagyok. Hiszen Amália nevét már eljátszott a szeráfok hárfáján, s utána dúdolta az égi közönség. És ez utolsó sóhaja Amália volt! Első öröme is Amália lesz!

AZ ÖREG MOOR: Égi vigasz buzog a szájadból! Azt mondod, rám mosolyog, és megbocsát? Neked, Károly szerelme, itt kell maradnod velem, ha meghalok.

AMÁLIA: A halál az ő karjába röpít majd téged. Ezért csak irigyelni tudlak. Szerencsés vagy! Miért nem vénültek már meg az én csontjaim is? Miért nem őszült meg a hajam? Legyen átkozott a fiatalság ereje! És üdvözlégy, gyöngye öregkor! Minél közelebb az éghez és Károlyomhoz!

Jön Ferenc

AZ ÖREG MOOR: Lépj közelebb, fiam! Bocsásd meg, ha az előbb túl kemény voltam veled. Én mindent megbocsátok neked! Békében akarok elmenni.

FERENC: Eleget sírtál a fiad után? Ahogy látom, egy még maradt neked.

AZ ÖREG MOOR: Jákobnak tizenkét fia volt, és Józsefért mégis véres könnyeket hullajtott.

FERENC: Hm.

AZ ÖREG MOOR: Menj, hozd a Bibliát, kislányom, olvasd föl nekem József és Jákob történetét! Annyira megérintett mindig, pedig régen még nem voltam Jákob.

AMÁLIA: Melyik részt olvassam föl? *(Fogja a Bibliát és lapoz)*

AZ ÖREG MOOR: Az elhagyott panaszát, amikor nem találta meg a gyermekei között... és hiába várta a többi tizeneggyel... És olvasd föl a gyászdalát, amikor megtudta, hogy örökre elvesztette Józsefet.

AMÁLIA: *(olvas) „Akkor vevék József felső ruháját és leölelének egy kecskebakot és belemárták a felső ruhát a vérbe. És elküldék a czifra ruhát, és elvivék atyjokhoz és mondának: ezt találtuk, ismerd meg, fiad ruhája-e vagy nem? (Ferenc hirtelen el) És megismeré azt, és mondá: Fiam felső ruhája ez, fenevad ette meg őt, bizony széjjelszaggatta Józsefet.”*

AZ ÖREG MOOR: *(visszahanyatlik a párnájára)* Fenevad ette meg őt, bizony széjjelszaggatta Józsefet.

AMÁLIA: *(tovább olvas) „És megszaggatá Jákob ruháit és zsákba öltözék és gyászolá az ő fiát sokáig. Felkelének pedig minden ő fiai és minden leányai, hogy vigasztalják őt, de nem akara vigasztalódni, hanem mondá: Sírva megyek a fiamhoz a sírba...”*

AZ ÖREG MOOR: Hagyd abba! Csönd. Rosszul vagyok.

AMÁLIA: *(fölugrik, leejti a könyvet)* Édes Istenem, segíts! Mi ez?

AZ ÖREG MOOR: Ez a halál! Elsötétül előttem a világ... Hívd a tiszteletest... adjon úrvacsorát... Hol van Ferenc fiam?

AMÁLIA: Elmenekült. Isten irgalmazzon nekünk!

AZ ÖREG MOOR: Elmenekült. Megszökött a halálos ágyamtól? Ez minden... ez minden... A két reményteli gyerekből... Isten adta. Isten elvette. A Te neved legyen áldott...

AMÁLIA: *(hirtelen fölsikít)* Halott! Mindenki meghalt! *(Kétségbeesve el)*

Ferenc boldogan ugrándozik

FERENC: Azt kiáltotta: „Meghalt!” Most én vagyok az *úr*. Az egész kastély ezt jajgatja: „Halál!” De talán csak alszik?... Olyan álmom ez, amelynek nincs többé jó reggeltje... Álom és halál kéz a kézben jár! Cseréljük föl ezt a két nevet! Üdvözöllek, álmom! Mostantól halál a neved! *(Lezárja az öreg Moor szemét.)* Ki jön, és citál majd bíróság elé? Vagy ki meri szemembe mondani: „Te mocsadék gazember!” Levetem a lágyság és szelídség álarcát! Lássátok, milyen az igazi Ferenc, és reszkessetek! Apám lágyszívűen parancsnokolt, családi körré formálta birtokát, nyájasan mosolyogva ült a kapu előtt, és gyermekeiként üdvözölte alattvalóit... De az én szemöldököm viharfelhőként borítja majd be az eget, zsarnok nevem fenyegető üstökösként perzseli végig hegyeiteket, szemeim időjósotokká válnak. Apám egyre csak simogatta, kényeztette vastag nyakatokat, de ti leráztátok a kezét. Simogatás és kényeztetés nem az én stílusom. Én majd hegyes sarkantyúval vágok hústokba, és szöges korbáccsal tartok rendet köztetek. Az én birtokomon krumpli és sovány sör lesz ünnepnapokon, és jaj annak, aki teli szájjal a szemem elé kerül. Rabszolgarettegés, nyomor és sápadtság, ezek a vezérelveim: ezt a libériát fogjátok viselni! *(El)*

Harmadik jelenet

A cseh erdőben

Spiegelberg, Razman és a rablócsapat

RAZMANN: Te vagy az? Tényleg te vagy? Hadd öleljelek meg, drága Móric testvérem, hadd ropogtassam meg a csontjaidat! Üdvözlünk a cseh erdőben! Hogy megnőttél, hogy megemberesedtél. Egész sereg újoncot toboroztál, milyen ügyes verbuváló te vagy!

SPIEGELBERG: Ugye, tesókám, na mit szólsz? És mondhatom, első osztályú fickókat!... Isten áldása van rajtam. Szegény éhező senkiházi voltam, nem volt egyebem, csak ez a bot, amivel átkeltem a Jordán vizén, és most már hetvennyolcra növekedett a létszám. Akad köztünk tönkrement fűszeres, kirúgott pedagógus és jegyző a sváb tartományokból. Mondom neked, olyan remek csávók ezek, testvérem, olyan hű bajtársak, hogy a gombokat is lelopkodják egymás nadrágjáról, úgyhogy az ember kizárólag töltött fegyverrel a kézben érzi magam biztonságban... Negyvenmértöldes körzetben ismerik őket jól, mindenkinek tele van velük a hócipője. Az nem is számít újságnak, amelyik ne írt volna Spiegelbergről... Ezért járatom az összeset... Tetőtől-talpig lerajzoltak, de úgy képzeld ám, hogy teljesen fölismerhetően... Még a kabátgombjaimat sem felejtették le. De én aztán jól kibabráltam velük. A múltkor elmentem a nyomdába, előadtam, hogy láttam a híres, a menő Spiegelberget, és az egyik rajzolónak egy ottani állatorvos külsejét diktáltam le, de pontról pontra. A dolognak híre ment, bevitték a szerencsétlent, elkezdték vallasni, mire ő félelmében eszét vesztve bevallotta – de komolyan bevallotta! –, hogy ő maga Spiegelberg... Micsoda pofátlanság! Már azon gondolkodtam, hogy föladam magam, nehogy ez a személtáda visszaéljen a nevemmel... Mint mondtam, három hónap múlva fölakasztották. Nagy adag dohányt szippantottam fel, mikor elsétáltam a bitó alatt, és teljes glóriájában megpillantottam az ál-Spiegelberget... Spiegelberg Egy csak lógott, és elsétált alatta Spiegelberg Kettő, aki kihúzta fejét a hurokból, és

olyan számárfület mutatott a bölcs jognak, hogy az bizony szégyellhette magát.

RAZMANN: *(nevet)* Te semmit sem változtál!

SPIEGELBERG: Ja, ugyanaz vagyok, aki voltam, tök ugyanaz a test és lélek. Ember, idefigyelj, hadd meséljek még egy sztorit. Legutóbb a Cecília-kolostornál lyukadtam ki alkonyat felé, és tudod, aznap még egyetlenegy patront sem lőttem el... Azt is tudod, mennyire utálok az időmet pazarolni, vagyis úgy döntöttem, emlékezetessé teszem ezt az éjszakát, ha a fene fenét eszik is! Nyugiban megvártuk, amíg besötétedik. Halálos csönd. Kialszanak a fények. Szóval azt gondoltuk, az apácák már lefeküdtek. Grimm kollégával nekiindultunk. A többiek a kapunál szobroztak, amíg meg nem hallották a füttyszót... A kolostor kidobóját lenyomtuk, magunkhoz vettük a kulcsokat, aztán beslisszoltunk oda, ahol a cseléd lányok aludtak, magunkkal vittük a cuccaikat, a szép kis pakkot pedig kihajítottuk a kapun. Mentünk tovább szobáról szobára, elcsórtuk az apácák gönceit, sőt a főnökasszonyét is... Füttyültem, kint a többiek elkezdtek őrzöngeni és üvölteni, mintha a végítélet napja érkezett volna el, és berontottak a nővérek szobáiba – ha-ha-ha! Látnod kellett volna, ahogy szegény csajok töksötétben a szoknyájukat keresték, és kétségbeesve jajgattak, mintha az ördögöt látnák. Mi villámként csaptunk le rájuk, egyesek pedig rémülten rejtőztek a lepedőjük vagy a kályha alá, mint a kiscicák. A többiek szívének félelme úgy öntötte el a szobát, hogy úszni tudtunk volna benne, ezalatt pedig folyamatos visítás, de olyan...! Végül jön a főnökasszony, a vén banya, úgy öltözve, mint Éva a bűnbeesés előtt... Tudod, tesó, hogy semmit a világon úgy nem rühellek, mint a pókokat meg az öregasszonyokat, és akkor képzeld el ezt a feketére aszott, szőrös vén szipirtyót, ahogy szüzi erényességére hivatkozva elém áll... A picsába vele! Éppen arra készültem, hogy a könyökömmel azt a kevés fogát is a seggébe nyomom... De most már aztán tényleg ide az ezüst

készlettel, mondtam végül, ide a kolostor aranyával és minden tiszta tallérral... A többiek persze értették a dolgukat... Kábé ezer tallérnyi értéket rámoltunk ki a kolostorból, alsó hangon ezret. Nem is beszélve arról a jópofa viccről, amit a fickók hagytak hátra maguk után: kilenc hónapnyi terhet a nővérek méhében.

RAZMANN: *(lábával dobant)* A kurva életbe, hogy ebből kimaradtam!

SPIEGELBERG: Látod? Most mondd, hogy nem aranyélet! Az ember friss és fitt marad, úgy gyarapszik és dagad, mint a püspökök hasa. Nem tudom, valami mágnes lehet bennem, hogy úgy vonzom a világ összes bűnözőjét, mint a vasat és az acélt.

RAZMANN: Szép kis mágnes vagy te! De azért tudni szeretném, milyen boszorkányságot űzöl...

SPIEGELBERG: Boszorkányságot? Nincs nekem szükségem semmiféle boszorkányságra – itt az ép eszem! Olyan tudatossággal és praktikus ítélőképességgel rendelkezem, amilyen nem minden bokorban terem. Látod, én mindig mondtam, hogy becsületes embert bármilyen fűzfából faraghatsz, de csirkefogót, na ahhoz agy is kell!... Sőt kell még hozzá egy egész nemzet zsenialitása, és megfelelő, kimondottan gazembereknek való klíma, ezért azt tanácsolom, utazz Graubündenbe, az mostanában a bűnözők Athénja.

RAZMANN: Testvér, eddig Olaszországot dicsérték agyon előttem.

SPIEGELBERG: Tény, tény! Igaz, ami igaz, Olaszország se panaszkodhat. De ha Németország így folytatja, ha szemétre vágja a Bibliát, amire minden esély megvan, ha így halad tovább az aranykor felé, akkor még Németország is viheti valamire. De véleményem szerint, tesókám, a klíma nem sokat számít, mert a zseni mindenütt érvényesül, ami pedig a többit illeti, a vackorból az Édenkertben sem lesz ananász... De ahogy mondom... hol is tartottam?

RAZMANN: A trükköknél!

SPIEGELBERG: Ja, a trükköm! Ha a városba érsz, legelső dolgod legyen megtudakolni a csendbírónál meg az embereinél, hogy kik a kuncsaftjaik, aztán ezeket szép sorban végiglátogatod. Kávéházba, kocsmába, bordélyba jársz, figyelsz és szaglászol, ki elégedetlenkedik az árzuhanás, a rezsicsökkentés, a nyomasztó rendőri jelenlét miatt, ki szidja legjobban a kormányt, ki ágál legjobban az fiziognómia tudománya ellen, és akkor lecsapsz, tesókám! Tövig rohadt a becsület, mint egy beteg fog, már csak fogót kell szerezni hozzá... De létezik egyszerűbb módja is: elejtesz valahol az utcán egy teli pénztárcát, elrejtőzöl, és kifigyeled, ki nyúlja le... Egy darabig futsz utána, és odakiáltod, hogy nem talált-e errefelé egy tárcát? Ha azt mondja, hogy hát persze, akkor az ördögnek tartoztunk az úttal, de mi van, ha hazudik? „Bocsásson meg, nem láttam...” Akkor *(fölugrik)* győzelem! Oltsd el a lámpádat, ravasz Diogenész! Megtaláltad, akit kerestél.

RAZMANN: Micsoda egy szofisztikált alak vagy te!

SPIEGELBERG: Istenem! És ha valaki még ezek után is kételkedne... Ha már horogra akadt az embered, ravaszul meg is kell fognod őt, hogy fölemelhesd!... Idefigyelj, fiam, így kell csinálni!... Ahogy alkalom adódik, ráakaszodom a kiszemeltemre, mint a bogáncs, együtt iszogatunk... *Nota bene* mindent neked kell állnod, szép kis összeg lesz, de ne törődj vele. Haladsz tovább. Játékasztalhoz, link alakok közé vezeted, bunyóba, kétes ügyekbe kevered, amíg esze, ereje, pénze és becsületes neve el nem kopik, mert el kell mondanom, hogy nem érsz el semmit, ha előzőleg testét és lelkét meg nem rontottad.. Higgyél nekem, testvér! Ötven eset alapján kitapasztaltam, ha a becsületes embert kiűzöd a fészkeből, az ördög azonnal lecsap... Onnantól már könnyű az az egy lépés... Olyan könnyű, mint amikor a ribanc apácának áll... Hallgass, testvér, mi volt ez a zaj?

RAZMANN: Dörög az ég. Tovább!

SPIEGELBERG: Van ennél egy könnyebb és jobb út is, ha kiforgatod az emberedet a házából, minden ingóságából, amíg magától hozzád nem fordul. Nekem már nem tudsz újat mondani... Kérdezd meg azt a vörös arcút... Jól lépre csaltam! Negyven tallért ígértem neki, ha másolatot hoz ura házának kulcsáról. Gondolj bele, ez az istenbarma bele is ment, elhozta a kulcsokat, és követelte a jussát... „Monsieur – mondtam –, én ezekkel a kulcsokkal most elmegyek a rendőrségre, és akasztófára juttatom.” Azt a mindenit, látnod kellett volna, milyen szemekkel nézett, és reszketni kezdett, mint egy ázott veréb: „Az ég szerelmére, legyen elnéző! Én...én... akármit megcsinálok. Mit szeretne?” „Akarmit megcsinál? Akkor gyorsan fölteszi kalapját, és eljön velem az ördöghöz!” „Persze hogy, ezer örömmel!” – Hahaha! Egeret szalonnával lehet könnyen fogni... Na, ne neved ki, Razmann, hahaha!

RAZMANN: Egyetértek. Ezt a leckét aranybetűkkel vésem agytekervényeimbe. A sátán ismeri az embereit, ha te lettél az ügynöke.

SPIEGELBERG: Ugye, tesókám? Úgy gondolom, ha tizedt szerzek neki, akkor majd szabadon futni hagy... A gyűjtőknek a kiadók is ingyen adják a tizedik példányt, miért lenne pont az ördög zsidóbb a zsidónál? Razmann! Puskaporszagot érzek!

RAZMANN: A picsába! Én is érzem egy ideje... A közelben lehet valami balhé!... Mondom, Móric, kapitány nagyon fogja kedvelni az újoncaidat... Amúgy ő is toborzott már pár remek fickót.

SPIEGELBERG: Nade az enyéme! Azok aztán!

RAZMANN: Ez igaz! Ügyes kezed van. De kapitányunk már pár becsületes fickót is kísértésbe vitt.

SPIEGELBERG: Nem hiszem.

RAZMANN: Ez nem vicc! És nem szégyellnek neki dolgozni. Nem a préda miatt gyilkol, mint mi... Nem érdekli a pénz, pedig

lehetne neki elég. Zsákmánya harmadát is az árváknak adja, vagy szegénysorban élő iskolásokat támogat vele. De ha elkap egy földesurat, aki kínozza munkásait, vagy egy aranyzsinóros gazfickó kerül a markába, aki hamis pénzt ver a törvényből, és kiveri az igazságszolgáltatás szemét; szóval ha elcsíp egy ilyen tagot a fehér galléros bűnözők közül... Hú, barátom! Akkor van igazán elemében, egészen sátáni erővel tombol, mintha minden porcikájában démon lakozna.

SPIEGELBERG: Hm, hm!

RAZMANN: A múltkor azt hallottuk a kocsmában, hogy egy gazdag gróf fog erre utazni Regensburgból, aki ügyvédjének segítségével egymilliót nyert perben. Moor éppen az asztalnál ült és kockázott... „Hányan is vagyunk?“, kérdezte, miközben nekivadulva fölugrott. Láttam, hogy alsó ajkába harap, mint amikor kegyetlenkedni támad kedve. „Össz-vissz öten!“, mondtam. „Annyi untig elég!“, válaszolta. Asztalra dobta a pénzt a kocsmárosnének, érintetlenül otthagya a bort – és már úton is voltunk. Egész idő alatt egy szót sem szólt, félrehúzódott, egyedül akart maradni. Időnként megkérdezte, hogy látunk-e valamit, és megparancsolta, hogy szorítsuk fülünket a földhöz. Végre megérkezett a gróf, a hintója elég alaposan megpakolva. Az ügyvéd odafönt ült, elől egy lovas, mellette két szolgál. Látnod kellett volna a kapitányt, ahogy két pisztollyal a kezében a hintó elé ugrott! És az a hang, amivel azt kiáltotta: „Állj!...“ A kocsis, aki nem akart megállni, seperc alatt lebukdácsolt a bakról, a gróf a hintóból a levegőbe lőtt, a szolgák szanaszét menekültek... „Virítsd a lóvét, gazember!“, kiáltotta mennydörögve. Lapult a gróf, mint bika a kés alatt... „Te vagy az a szemétláda, aki az igazságot ronggyá változtattad?“ Az ügyvéd remegett, fogai vacogtak... A tör megállt a hasában, mint szög a falban. „Megtettem a magamét – kiáltotta Moor, miközben büszkén elvágatott – , a fosztogatás már a ti dolgotok.“ És ezzel el is tűnt az erdőben.

SPIEGELBERG: Hm, hm! Testvér, amit az előbb meséltem, maradjon köztünk, neki nem kell tudnia róla. Megértetted?

RAZMANN: Persze, világos.

SPIEGELBERG: Hiszen ismered! Megvannak a maga hóbortjai. Érted, ugye?

RAZMANN: Naná, hogy értem.

Schwarz jön nagy rohanásban

RAZMANN: Ki az? Mi történt? Utasok az erdőben?

SCHWARZ: Gyorsan, gyorsan! Hol vannak a többiek?... A szentségít! Itt álltok, és fecserésztok! Nem tudjátok... semmit sem tudtok? ... Pedig ez a Roller...

RAZMANN: Mi van? Mi történt?

SCHWARZ: Rollert fölakasztották! És még négyet vele együtt...

RAZMANN: Rollert? Szent Isten! Mikor? Honnan veszed?

SCHWARZ: Már három hete ült, és mi mit sem tudunk erről. Háromszor állították elő, és semmit sem hallottunk róla, megkínózták, hogy árulja el, hol a kapitány... Nem vallott. Tegnap került sor a kivégzésre, ma reggel pedig gyorspostával az ördöghöz küldték a lelkét.

RAZMANN: A szentségít... A kapitány tudja már?

SCHWARZ: Csak tegnap tudta meg. Tombol, mint egy vadállat. Tudod, hogy mindig is Rollert tartotta a legtöbbre, és most ez a durva vallatás... Kötelet és létrát vittek a toronyhoz, de nem mentek vele semmire. A kapitány maga öltött kapucnis álruhát, hogy beosonjon hozzá, és kicserélje egy másikkal, de Roller elutasította. Megesküdött, de úgy, hogy még a vér is megfagyott az ereimben, hogy olyan halotti fáklyát gyújt neki, amelyet a királyoknak szoktak. Félttem ezt a várost, tesókám. Már régóta a bögyében van, mert annyira bigott.

És tudod, ha ő azt mondja: „Megcsinálom”, az olyan, mintha valamelyikünk már meg is csinálta volna.

RAZMANN: Az igaz! Ismerem. Ha szavát adta volna az ördögnek, hogy a pokolba száll, soha többé nem imádkozna. Ha pedig egy fél miatyánkkal üdvözülhetne... Szegény Roller! Szegény Roller!

SPIEGELBERG: *Memento mori!* De ki a fenét érdekel. *(Egy dalocskát énekel)*

*Ha akasztófa alatt megyek el,
Így szólok a hullával összenézve,
Aki szegény fönt csüng tők egyedül:
„Melyikünk a súlyosabb böszme: én, te?”*

RAZMANN: *(felugrik)* Csönd! Egy lövés. *(lövés és lárma)*

SPIEGELBERG: Még egy!

RAZMANN: És még egy! A kapitány!

A kulisszák mögött énekhang:

Nürnbergben csak azt kötik föl,

Akit sikerül elfogni előtte!...

Nürnbergben csak azt kötik föl,

Akit sikerül elfogni előtte!...

SCHWEIZER ÉS ROLLER.: *(a kulisszák mögött.)* Hóhahó! Hóhahó!

RAZMANN: Roller! Roller! Ördög vigyen el!

SCHWEIZER ÉS ROLLER: *(a kulisszák mögött)* Razmann! Schwarz! Spiegelberg! Razmann!

RAZMANN: Roller! Schweizer! Hogy az a fészkes fene evett volna meg benneteket! *(Eléjük futnak)*

Moor lovon érkezik. Schweizer. Roller. Grimm. Schufterle és a többi rabló sárosan, porosan lép be

MOOR: *(leugrik a lováról)* Szabadság! Szabadság! Roller, na ezt aztán megúsztad! Vezesd el a lovamat, Schweizer, és csutakold le borral. *(A földre veti magát.)* Megérte!

RAZMANN: *(Rollernek)* Plútó lángjaira! A kerékről támadtál fel?

SCHWARZ: A szelleme vagy? Vagy én örültem meg? Ugye tényleg te vagy?

ROLLER: *(lihegve)* Én vagyok. Élek. Mit gondolsz, honnan jövök?

SCHWARZ: Hiszen már eldőlt a sorsod!

ROLLER: Bizony ám, hogy eldőlt, és ezzel még semmit nem mondtunk. Egyenesen a bitóról jövök. De hagyjatok egy kis levegőhöz jutni. Schweizer majd elmeséli. Adjatok egy pohár pálinkát! Te még itt vagy, Móric? Azt hittem, máshol fogunk összeakadni. Adjatok már pálinkát! Mindjárt összeesek. Ó, én kapitányom! De hol is van?

SCHWARZ: Azonnal... Na bökd ki, hogy menekültél meg? Hogy tudtál visszajutni? Forog velem a világ. Egyenest a bitófáról?

ROLLER: *(megiszik egy üveg pálinkát)* Na, ez jó erős, csak úgy éget! Pontosan a bitófáról! Mondom én. Csak álltok itt, bámultok ki a fejetekből, nem vagytok magatoknál... Csak három lépésre voltam a kibaszott létrától, ami egyenest Ábrahámhoz vitt volna. Súlyosan közel, súlyosan közel!

Már szőröstül-bőröstül megvettek kilóra az anatómián. Lyukas gombot nem adtam volna az életemért. A kapitánynak köszönhetem, hogy lélegzem, szabad vagyok, élek.

SCHWEIZER: Olyan buli volt, ami tényleg nem mindennapi. Három nappal ezelőtt hozták kémeink a hírt, hogy Roller jó nagy slamasztikában van, és ha nem történik égi közbeavatkozás, holnap reggel – ami ma volt – szépen a másvilágra küldik. „Rajta! – mondja a kapitány –, na mennyit ér nektek egy barát? Megmentjük vagy sem, de olyan halotti fáklyát gyújtunk, amelyet még egy király sem kapott, ha a fél város belepusztul is!” Mozgósította az egész bandát. Küldönc vitt neki üzenetet, és cédulán a levesébe dobta.

ROLLER: Kétkelkedtem a sikerben.

SCHWEIZER: Megvártuk, amíg kiürülnek az utcák. Az egész város kivonult a látványosságra, lovasok és gyalogosok, kocsik, messzire zengett a lárma és a bitófa zsoltára. „Most! – mondta a kapitány –, gyújtásatok meg!” Puszkagolyóként szóródott szét a banda, harminchárom helyen egyszerre gyújtottak tüzet, pajtákba, templomokba, lőportornyokra repültek az égő gyújtózsínórok... Alig telt belé negyedóra, az északkeleti szél, ami szintén elég dühös lehetett a városra, segítségünkre sietett, és a lángot a házak legtetejére fújta. Mi eközben utcáról-utcára meneteltünk, mint bosszúálló démonok. „Tűz! Tűz!”, visszhangzott az egész városon keresztül... üvöltés... kiáltás-dobpergés... A harangok megkondultak, a lőportorony fölrobbant, mintha a föld repedt volna szét, az ég hasadt volna meg, és tíz öllel mélyebbre került volna a pokol.

ROLLER: A menetelők pedig visszafordultak... A város, mint Szodoma és Gomorra, lángokban állt, füst és kénzag terjengett mindenütt, negyven hegy visszhangozta a pokoli lármát körbe-körbe, mindenkit letaglózott a félelem... Na akkor tudtam én kihasználni az alkalmat... Odáig fajult a

dolog, hogy már eleve el voltam oldozva. Kísérőim kövé dermedtek, mint Lót felesége, mikor visszanézett a városra. Iszkiri, na tűnés! Futottam, amíg a lábam bírta. Hatvan lépés után ledobtam a ruhámat, és a folyóba vettem magam. Víz alatt úsztam, hogy eltűnjek a szemük elől. És a mi kapitányunk lovakkal és ruhával várt... Hát így sikerült ideérkezni! Moor, Moor! Bárcsak te is bajba kerülnél, hogy viszonzhassam.

RAZMANN: Elég beteges kívánság, ezért simán föl kéne téged akasztani... De tény, hogy eszméletlen csapatus volt.

ROLLER: Bele se merek gondolni, milyen jól jött a segítség. Képzeljétek el, hogy a kötél már a nyakatokon van, élve meneteltek sírotokhoz, mint én, teljes halotti öltözetben, hóhérsérettel, minden lépéssel egyre közelebb, közelebb ahhoz a kibaszott gépezethez, ahol a nap első sugaránál ki fogok majd nyúlni. Köröskörül ott ólalkodnak a hóhérok, és ocsmány zene szól... Még mindig itt van a fülemben... És száz holló káromlása, miközben harminc másik röpven föl az előző áldozat oszló hullájáról... ez mind, mind... És ráadásul még a fogadtatást is el tudod képzelni odaát... Tesókám, tesókám! Aztán egyszerre mégis a szabadság szava... Akkorát dördül, mintha egy égi hordó tartalma zúdult volna rám... Tudjátok meg, nyomorultak! Ha égő kályhából jeges vízbe ugrik az ember, akkor sem érez olyan durva megrázkódtatást, mint amit én éreztem, amikor a partra értem.

SPIEGELBERG: *(nevet)* Szegény ördög! De most már túl vagy rajta. *(Főlemeli poharát, iszik rá)* A boldog újjászületésre!

ROLLER: *(eldobja a poharát)* Nem, Mammon minden kincsére sem! Ezt nem szeretném még egyszer átélni. A halál több, mint egy bohócugrás, a halálfélelem pedig a halálnál is rosszabb.

SPIEGELBERG: És a robbanó löportorony se volt semmi... Kapiskálsz már, Razmann?... Azért érződött a levegőben órákig ez a bűz,

mintha a sátán szekrényét szellőztetnék... Mestermunka volt, kapitány! Irigyellek.

SCHWEIZER: Ha egy város annak örül, hogy a bajtársamat vágóhídra küldi, mint egy disznót, akkor arra a városra lelkiismeret nélkül rá lehet rontani! És mi még néhány talált tárgyat is simán magunkkal hozhattunk! Mondjátok, ti mit lovasítottatok meg?

ELSŐ RABLÓ: Én a nagy zűrzavarban a Szent István-templomba lopóztam, és lenyestem az oltárterítő szegélyét. A kedves Jóisten, szerintem, elég gazdag ember, és ha szeretne, a kenderből is tud fűzni aranyzsinórt.

SCHWEIZER: Jól tetted – minek a templomba ennyi kacat? A Teremtőnek szánják, de ő csak röhög ezen, és éhezeti a teremtményeit ... Na és te, Spangeler, merre garázdálkodtál?

MÁSODIK RABLÓ: Én meg a Bügel egy vegyesboltot fosztottunk ki, és ötven embernek való cuccot hoztunk el.

HARMADIK RABLÓ: Két arany karórárt és egy tucat ezüstkanalat sikerült megfűjnom.

SCHWEIZER: Jól van! Úgy intéztük, hogy további tizennégy napig legyen mit oltogatniuk. Ha meg el akarják fojtani a tüzet, akkor a sok vízben fog elrohadni a város. Tudod-e, mennyi halott van, Schufterle?

SCHUFTERLE: Nyolcvanhárom, állítólag. Csak a löportoronynál hatvan ember veszett oda.

MOOR: *(nagyon komolyan)* Nagy árat fizettünk érted, te Roller.

SCHUFTERLE: Mi az, hogy nagy árat?! Ha férfiak lettek volna, esetleg akkor. De ezek pólyások voltak pisis pelenkában. Töpörödött vénasszonyok, akik a legyeket hessegették az aszott öregemberekről, akik az ajtóig sem találhatnak el... Betegek sírnak az orvosuk után, aki viszont már rég a mi nagy heccünk után menetelt... Aki csak tudott, eljött a

komédiára, és csak a város legalja maradt otthon, hogy őrizze a házat.

MOOR: Szegény férgek! Azt mondod, betegek, vének és gyerekek?

SCHUFTERLE: Azok hát, hogy ette volna a fene mindet! Mindenórás asszonyok, akik féltek, hogy elvetélnék az akasztófa alatt. Fiatalasszonyok, akik nem akarták látni a hóhérok munkáját, nehogy a bitófa képe égjen a hasukban lévő magzatra... Szegény költők, akiknek nem tudtak kilépni az utcára, mert egyetlen pár cipőjüket a cipésznél hagyták; és egyéb hasonló színvonalú csöcselék, nem érdemes beszélni róluk. Hát ahogy egy barakk mellett haladok el éppen, sírást hallok, bekukkantok, és mit látok a fénynél? Egy gyereket, aki egészségesen és épen az asztal alatt fekszik a földön, viszont az asztal már lángol... „Szerencsétlen pondró! Még megfagysz itt nekem”, mondtam, és behajítottam a tűzbe.

MOOR: Ez igaz, Schufterle?... Ez a láng égesse a mellkasodat, egészen az örökkévalóságig!... Takarodj a szemem elől, te korcs! Meg ne lássalak többé a bandámban! Na mi van, mi ez a suskus? Elgondolkoztatok? Ki mer töprengeni azon, amit én parancsolok? Ki vele, ha mondom! Vannak még köztetek olyanok, akik megérték a haragomra. Ismerlek jól, Spiegelberg. De legközelebb szétcsapok köztetek, és rettenetes szemlét fogok tartani. *(Valamennyien remegve el)*

MOOR: *(egyedül járkál hevesen föl és alá)* Ne is figyelj oda rájuk, égi bosszúálló!... Én nem tehetek róla! Ahogy te sem tehetsz róla, hogy a pestis, az éhezés meg az árvíz nem csak a gonoszt falja föl, hanem az igazat is, ez már csak ilyen! Ki parancsolhat a lángcsóvának, hogy miután kifüstölte a darázsfészket, ne pusztítsa el a termést is?... Istenem, ez a gyermekgyilkolás... Asszonygyilkolás... és még beteggyilkolás is! Hogy szégyellem magam helyettük. Legszebb munkámat mérgezik meg... Íme, itt áll a kölyök, vöröslök az arca a szégyentől az Ég szeme előtt. A kölyök, aki Jupiter bunkójával játszva pigmeusokat pusztított,

amikor titánokat indult szétmarcangolni... Na menj, na szűnj már meg! Alkalmatlan vagy rá, hogy a legmagasabb bosszúállás kardját forgasd, hogyha kidőltél az első menetben... Lemondok pimasz tervemről, és a föld szakadékába rejtőzöm, ahol nem süt szégyenemre a nap, mert még az is elborzad tőlem. *(El akar menekülni)*

Rablók jönnek sietve

RABLÓK: Vigyázz, kapitány, kísértetek járnak! Özönnyi cseh lovas lepte el az erdőt... Valaki fölnyomott bennünket.

ÚJABB RABLÓK: Kapitány, a nyomunkban vannak, körülzárták az erdő közepét, legalább ezren lehetnek!

ÚJABB RABLÓK: *(jönnek)* Úristen, Úristen! Elfognak, kerékbe törnek, fölnégyelnek! Sok ezer huszár, dragonyos és vadász kering a domb körül, elállták a kijáratokat.

Moor el

Schweizer, Grimm, Roller, Schwarz, Schufterle, Razmann. Rablók jönnek

SCHWEIZER: Fölvertük őket a nyugalomukból! Örülj, Roller! Már régóta fentem rá a fogam, hogy lovasokkal balhézhassak... Hol a kapitány? Együtt van az egész banda? Van elég lőpor?

RAZMANN: Lőpor minden mennyiségben. De csak nyolcvanan vagyunk... Egy emberre húsz lovas jut!

SCHWEIZER: Annál jobb! A nagyujjam körmére ötven is elég... Megvárták, amíg a seggük alá gyújtjuk a szalmát? Testvérek, testvérek! Na akkor nincs baj! Ők eladták az életüket tíz krajcárért, de mi az életünkért és a szabadságért harcolunk!... Úgy csapunk le rájuk, mint az eszelős szélvész, és úgy csapjuk le a fejüket, mint a villám!... De hol az francban lehet a kapitány?

SPIEGELBERG: Itt hagyott minket a pácban. De talán még elmenekülhetünk, hm?

SCHWEIZER: Me-ne-kü-lni?

SPIEGELBERG: Jaj! Miért nem maradtam Jeruzsálemben!

SCHWEIZER: Bárcsak fulladnál bele a klotyóba, te szarzsák! Meztelen apácák előtt nagy a pofád, de ha látsz két férfiöklöt... Gyáva kutya, most mutasd meg, mit tudsz, vagy belevarrlak egy disznó bőrébe, hogy kutyák tépjenek szét!

RAZMANN: A kapitány! A kapitány!

MOOR: *(lassan, magában)* Megvártam, amíg teljesen bekerítenek minket. Most úgy kell harcolniuk, mint aki mindenre el van szánva... Fiúk, itt az idő! Elveszünk, vagy harcolunk, mint a sebzett vadkan.

SCHWEIZER: A fogammal vágom föl a hasukat, hogy kiforduljon a belük!... Vezess minket, kapitány! Követünk a halál torkába is.

MOOR: Minden fegyvert töltsetek meg! Van elég lőpor?

SCHWEIZER: *(fölugrik)* Annyi, hogy a holdba repíthetjük vele a földet!

RAZMANN: Mindenki betárazott öt pár pisztolyt és karabélyt.

MOOR: Rendben. A csapat egyik fele fölmászik a fára vagy elrejtőzik a bozótban, onnan tüzel rájuk lesből...

SCHWEIZER: Ott a helyed, Spiegelberg!

MOOR: Mi pedig, vagyis mindenki más, oldalról támadunk.

SCHWEIZER: Itt leszek én, ja-ja!

MOOR: Közben mindannyian megfűjjük a sípunkat, körbevágtatunk az erdőben, hogy elrettentőnek tűnjön a létszámunk. A kutyákat is el kell engedni, hogy szétmenjenek, és a puskacsövük elé fussanak. Mi hárman, Roller, Schweizer és én a tömegben harcolunk.

SCHWEIZER: Mesteri, baromi jó!... Úgy elcsépeljük őket, hogy nem tudják majd, honnan jönnek a pofonok. Éppen kilőttem az egyiknek egy cseresznyét a szájából, hadd jöjjenek! *(Schufsterle megböki Schweizert, aki félrehúzza Moort, és halkán beszél hozzá)*

MOOR: Hallgass!

SCHWEIZER: Kérlek!

MOOR: Tüntessétek el! És köszönje a szégyenérzetének, hogy egyáltalán mentheti az irháját. Világos, hogy nem halhat meg ugyanott, ahol az én Schweizerem, Rollerem és én fogunk. Vegye le a ruháját, azt mondjuk majd, utazó, akit kiraboltunk... Légy nyugodt, Schweizer! Esküszöm, föl fogják akasztani!

Jön a szerzetes

SZERZETES: *(meghökken, dadog)* Ez az a híres sárkánybarlang? Engedelmmükkel, uraim! Az egyház szolgája vagyok, és kint ezerhétszázan figyelnek, nehogy a hajam szála is meggörbüljön.

SCHWEIZER: Éljen, éljen! Milyen szép beszéd volt, jót tesz az emésztésnek.

MOOR: Hallgass, bajtárs!... Mondja, atyám, mit keres itt?

SZERZETES: A legfelsőbb hatóság küldött, amely életről és halálról dönt... Ti tolvajok... Ti gyilkos gyújtogatók... Gazemberek... Mérges viperák, akik sötétben settenkedtek, és onnan támadtok... Az emberiség legalja... Mocsadék elfajzottak... Hollók és férgek kedvenc eledelei... Kötél és kerék várományosai!

SCHWEIZER: Kutya! Abbahagyod a sarazást, vagy... *(A puskát a szerzetes arca elé nyomja)*

- MOOR: Basszus, Schweizer, ne már! Még összezavarod itt a mondandójában... Ha már olyan szépen betanulta a kis prédikációját... Csak folytassa, atyám! „Kötél és kerék várományosai...”?
- SZERZETES: És te mint élenjáró díszpinty! Fosztogatók főnöke! Gazemberek királya! Minden mocsok legfőbb császára!... A megszólalásig hasonlítasz arra a legelső, szégyentelen főkolomposra, aki büntelen angyalok légióit biztatta lázadásra, hogy a kárhozatba rántsa őket. Elhagyott anyák siralma kísérik a lépteidet. Úgy vedeled a vért, mint a vizet, úgy oltasz ki egy emberéletet, mintha csak buborék volna.
- MOOR: Abszolút igaz, folytassa!
- SZERZETES: Hogy micsoda? Igaz? Ez a válasz?
- MOOR: Mit hallok, uram, nem erre számított? Folytassa csak! Mit akart még mondani?
- SZERZETES: *(belelendülve)* Undorító ember! Tisztulj innen! Hát nem a meggyilkolt gróf vére tapad a kezedhez? Hát nem te törtél be az úr szentélyébe, és enyves kezeddal nem te emeled el az úrvacsorai edényeket? Nem te borítottad lángba istenfélő városunkat? Nem miattad omlott rá a keresztények fejére a löportorony? *(Kezét összecsapja)* Ég felé büzlő gabszág, amely a végítéletet fegyverzi föl, hogy lecsapjon? Megérett a büntetés, eljött az utolsó harsona ideje!
- MOOR: Eddig mesterien fogalmazott! De most már a lényegre! Mit akar üzeni önnek a tanács?
- SZERZETES: Olyasmit, amire te sohasem leszel méltó! Nézz körül, te gyújtogató! Ameddig ellátsz, lovasok kerítették körbe... Innen már nincs menekvés... Amilyen biztos, hogy ezeken a tölgyfákon cseresznye terem, a fenyőkön pedig barack, ugyanolyan biztos, hogy sértetlenül fogtok elbúcsúzni ezektől a tölgyektől és fenyőktől.
- MOOR: Hallod ezt, Schweizer? Csak folytassa!

SZERZETES: Hallgasd meg, milyen nagyvonalúan és elnézően bánik veled, szörnyeteg bűnözővel a bíróság. Ha most azonnal térdre borulsz a kereszt előtt és irgalomért könyörögsz, akkor könyörület váltja föl a szigort, mint egy szerető anya igazságossága... Bűneid nagyobbik felét elengedik, és gondold meg: keréketörés lesz a jutalmad!

SCHWEIZER: Hallottad, kapitány! Nekimegyek ennek a pástorkutyának, elkapom a torkát, és addig szorítom, amíg minden lukából vér nem csorog...

ROLLER: Kapitány! A picsába már! Kapitány! Látjátok, hogy a szája szélét harapdálja? Hadd függesszem föl ezt a fickót fejjel lefelé, mint egy nyomorult bábót, hogy alulról nézze az eget.

SCHWEIZER: Én, én! Térden csúszva kérlek! Hadd legyen enyém az gyönyörűség, hogy kilapíthatom!

(A szerzetes fölkiált)

MOOR: Vissza, hé! Senki ne merjen hozzáérni! *(A szerzetesnek, miközben kardot ránt)* Látja, tisztelendő úr, itt áll hetvenkilenc ember, akinek én vagyok a kapitánya, és nem tud egy sem parancsra ugrani vagy ágyúzenére táncolni. Ezzel szemben kint áll ezerhétszáz harcedzett muskétás... Na figyeljen ide jól! Most Moor, a gyújtogatók kapitánya beszél. Igaz, kinyírtam egy dúsgazdag gróft, fölgyújtottam a dominikánus templomot, kifosztottam és lángba borítottam a maguk bigott városát, és rárobbantottam pár keresztény fejére a tornyot. De ez még nem minden. Többet is tettem. *(Előrántja a jobb kezét)* Látja ezeket az értékes gyűrűket, amiket itt hordok az ujjamon? Nézze meg jól mindet, és pontról pontra számoljon be élet és halál urainak, mit látott és hallott... Ezt a rubinköves gyűrűt egy miniszter ujjáról húztam le, akit vadászat közben fejedelme lába előtt sújtottam agyon. Paraszti sorból nyalta föl magát első kegyencé, szomszédja bukása volt fölemelkedésének

legelső lépcsője... Árvák könnyein úszkálva kapaszkodott fölfelé. Ezt a gyémántot egy korrupst pénzügyi tanácsosról szedtem le, aki annak osztogatta a hivatalokat meg a címeket, aki a legtöbb kenőpénzt ígérte, a hazafiakat pedig elzavarta ajtaja elől. Ezt az achátot egy magához hasonló csuhás tiszteletére viselem, akit saját kezűleg fojtottam meg, mert nyíltan azon siránkozott, hogy összeomlott az inkvizíció... Jó, mi? Még több sztorit is mesélhetnék a gyűrűimről, de már bánom azt a pár szót is, amit önre pazaroltam...

SZERZETES: Ó, fáraó, ó, fáraó!

MOOR: Halljátok? Hallottátok, milyen mélyet sóhajtott? Úgy áll itt, mintha az ég tüzét lehelné Koráh zendülői ellen. Vállrándítással ítélt, egy keresztényi ahhall elátkoz... Hogy lehet egy ember ilyen vak? Aki árgus szemmel vizsgálja testvérében a szálkát, hogyhogy nem látja a gerendát saját szemében? Jóságot és türelmet prédikálnak a felhők közül, és közben emberáldozatot mutatnak be Istennek, mintha ő volna a lángkarú Moloch... Felebaráti szeretetről prédikálnak, de probléma nélkül elkergetik a nyolcvanéves vakot. Fölszólalnak a nyereszkedés ellen, mégis az aranyzinórok kedvéért irtották ki Perut, és fogták a pogányokat a kocsijuk elé... Azon török a fejüket, hogyan hozhatta létre a természet a szemét Júdást, miközben egy részük a saját Istenét is elárulná harminc ezüstért. Istenem, ti pofátlan, álszent hazugok! Az igazság pénzhamisítói, Isten makimajmai! Nem szégyelltek oltárok és kereszték előtt kúszni-mászni, hátatokat korbáccsal ütlegelni, és testeteket böjttel kínozni? Ezzel a szárnalmas szemfényvesztéssel akarjátok becsapni azt, akit Mindenhatónak neveztek, idióták? Pontosan úgy, ahogy a nagyokat is az gúnyolja a legjobban, aki azzal hízeleg, hogy gyűlöli a hízelgést. Tisztességgel és példás étellel kérkedtek, de Isten átlát szíveteken. Ő maga mészárolná le

Teremtőöket, ha történetesen nem éppen ő alkotta volna a nílusi szörnyeteget!... Hordja el magát!

SZERZETES: Milyen önérzetes ahhoz képest, hogy csak egy közönséges gazember!

MOOR: Eddig nem voltam elég önérzetes... Most fogok csak úgy beszélni. Menjen a magas rangú bírósághoz, élet és halál uraihoz... Tájékoztassa őket, hogy nem vagyok tolvaj, aki álommal és sötétséggel szövetkezik, és magas lóról nagy tetteivel dicsekszik... Amit csináltam, azért nyilván el fogok számolni az ég előtt, de száználmas földi urakkal nincs elszámolnivalóm. Mondja meg nekik, hogy az én mesterségem a bosszú, a szakmám pedig a megtorlás. *(Hátat fordít neki)*

SZERZETES: Nem kérsz kegyelmet?... Jó, veled végeztem. *(A bandához fordul)* Halljátok, hogy a törvény mit üzen nektek általam!... Ha most rögtön, megkötözve kiadjátok nekem ezt az elítélt gonosztevőt, akkor súlyos büntetéseket elengedik... A szentegyház megújult szeretettel fogja fogadni eltévedt bárányait, és mindenkit a tisztességes hivatal útjára enged. *(Győzelmi nevetéssel)* Na mit szól ehhez, felség?... Szóval egy-kettő, kötözzétek meg, és szabadok vagytok!

MOOR: Halljátok? Halljátok? Miért vagytok így megdöbbenve? Miért álltok ilyen zavartan? Szabadságot ígér, de a foglyai lesztek. Az életet kínálja föl, ezek megint nem csak nagy szavak, hiszen már elítélt titeket. Becsületet, hivatalt ígér, de mi más lehetne sorsotok, mint gyalázat, üldöztetés és menekülés?... Az ég bocsánatát hirdeti, pedig ti már elkárhoztatok. Senki sincs köztetek, aki nem a pokolra kerül. Még gondolkodtok? Haboztok? Ilyen nehéz menny és pokol között választani? Segítsen, tisztelendő úr!

SZERZETES: *(magában)* Megkergült ez a fickó?... Aggódtok, talán csapdáról van szó, hogy élve foghassunk el benneteket? –

Olvassátok, itt van aláírva a kegyelmi parancs. (*Odaadja a papírt Schweizernek*) Kétkeltek még?

MOOR: Látjátok! Látjátok! Kérhettek ennél is többet?... Saját kezű aláírás, végtelen kegyelem, hm?... Vagy attól féltek, megszegi a szavát, mert úgy hallottátok, hogy árulóval szemben nem kötelező betartani? Ne féljete, a politika fogja őket kényszeríteni, hogy betartsák az ígéretüket, még ha a sátánnak tették is. Mert különben ki hinne nekik a jövőben? Hogyan tehetnének megint hatásos ígéreteket? Esküdni mernék rá, hogy komolyan gondolják. Tudják, hogy én vagyok a fölbújító, titeket kábé ártatlannak tartanak. Mert mi más volna a ti bűnötök, mint a fiatal kor, az éretlenség és a felelőtlenség? Egyedül engem akarnak, egyedül én tartozom nekik elszámolással. Így van, tisztelendő úr?

SZERZETES: Miféle ördög beszél belőle?... Igen, így van... Megőrjít ez a fickó.

MOOR: Még mindig semmi válasz? Vagy azt hiszitek, fegyverrel még kitörhettek az ostromgyűrűből? Nézzetek körbe. Gyerekes bolondság lenne ilyet képzelni. Vagy hősként szeretnének elesni, mert láttátok, hogy örültem én a viadalnak? Ne higgyétek! Nektek nem Moor a nevetek. Gyalázatos tolvajok vagytok! Nagy terveim nyomorult bábjai, mint a kötél a hóhér kezében! Ki látott már tolvajt hősként elesni? A tolvajnak nyereség az élet. Ami utána jön, na az a félelmetes. A tolvajknak joga van vacogni a haláltól. Halljátok a kürtöket? Látjátok, hogy fénylik szablyáik éle? És ti még mindig tétováztok? Megőrültetek? Megbocsáthatatlan! Nem vagyok hálás az életemért, szégyellem az áldozatokat.

SZERZETES: (*látszólag megdöbbenve*) Attól tartok, lassan begolyózom. Hallott már ilyet valaki?

MOOR: Vagy attól féltek, szíven szúrom magam, hogy megsemmisítem a szerződést, ami szerint csak az élők lehet elfogni? Nem, bajtársak! Fölösleges a félelmetek. Nézzétek, eldobom a törömet, a pisztolyaimat, és ezt az üveg mérget is, amelynek pedig még jó hasznát vehetném. De hát annyira nyomorult vagyok, hogy már nem bírom uralni a saját életemet sem. Még mindig vacilláltok? Azt hiszitek, védekeznek, ha meg akarnátok kötni? Nézzétek, idekötöm a jobb kezemet ehhez a tölgyfaághoz. Teljesen fegyvertelen vagyok, leteríthetne akár egy gyermek is. Ki lesz az első, aki cserbenhagyja a kapitányát?

ROLLER: *(meghatottan)* Á, mi nem, soha, még ha a pokol támadna is ránk! *(Fölemeli kardját)* Pusztuljon, aki nem segíti a kapitányt!

SCHWEIZER: *(eltépi a kegyelmi parancsot, és a szerzetes arcába vágja)* Puszkagolyóinkban a kegyelem! Előre, banditák! Te meg mondd meg a tanácstagoknak, akik ideküldtek, hogy Moor bandájában senki sem áruló! Mentsük meg a kapitányt!

MIND: *(kiáltozva)* Mentsük meg, mentsük meg a kapitányt!

MOOR: *(eloldja magát, boldogan)* Mostantól tényleg szabadok vagyunk! Bajtársak, hadseregnyi erő van az öklömben! Halál vagy szabadság! De bennünket élve biztos nem kapnak el!

(Trombitaszó. Kiáltozás és lárma. Kivont karddal elvonulnak)

HARMADIK FELVONÁS

Első jelenet

Amália lanton játszik a kertben

*Angyalarcú volt Walhalla szépe,
Legszébb a fiatalok között;
Pillantása május erős fénye,
Tenger mélykék tükrén tündökölt.*

*Ölelése varázslatos villám!
Szív a szíven lázasan dobog.
Száj és fül bilincse! Éj a pillán!
Égig ér a lélek, úgy lobog.*

*Csókja, mint az éden pázsitágyán,
Hol lobot vet két mennybéli láng.
Játszanak egymáson – dupla hárfán
Egyetlen égi harmóniát.*

*Szellem a szellemmel szárnyal együtt,
Szájuk, arcuk reszket, lobban, ég –*

Lélek fut lélekhez. Körülöttük

Egybeolvad a föld és az ég.

És most vége. – Hasztalan, hiába

Száll utánuk sóhaj. Ennyi épp.

Egyetlen hitvány jajszó lezárja

Földi létünk minden örömét.

Jön Ferenc

FERENC: Még mindig itt vagy, te csökönyös álmodozó? Elszöktél a vacsoráról, és elrontottad a vendégeink kedvét.

AMÁLIA: Milyen kár ezért a szemérmetlen örömért! Ugyanannak a halotti éneknek kellene szólnia a füledben, amivel sírba kísérted apádat.

FERENC: Örökké gyászolni akarsz? Hagyjuk aludni a holtakat, az élők meg hadd boldoguljanak szabadon! Azért jöttem...

AMÁLIA: És mikor mész el?

FERENC: De kemény és milyen büszke arc! Még megbántasz a végén, Amália. Azért jöttem, hogy elmondjam...

AMÁLIA: Amit muszáj meghallgatnom: Moor Ferencből méltóságos úr lett!

FERENC: Így van, így igaz, pont erről akartam beszámolni. Apám, Maximilian befeküdt a családi sírboltba. Én vagyok az úr. De értsd meg, egészen úr akarok lenni, Amália!... Tudod, milyen fontos voltál az egész családnak. Apám egyenesen a lányaként szeretett, a haláláig szeretett, ugye nem felejtetted el?

AMÁLIA: Soha, soha. Pedig vidám lakomák másnapján könnyen kialudhatnám!

FERENC: Apám szeretetét a fiainak kell majd törlesztened, ez ugye világos, de Károly sajnos halott... Csodálkozol? Beleszédültél? Való igaz, annyira hízelgő a gondolat, hogy egy nő büszkeségét is megingatná. Ferenc lábbal tiporja a legnemesebb kisasszonyok reményeit. Ferenc idejön, és a szívét kínálja neked, szerencsétlen léleknek, a kezét, és minden aranyát, kastélyát és erdejét... Ferenc, az irigyelt és rettegett nagyúr, önként lesz Amália rabszolgája.

AMÁLIA: Hogy miért nem csapott a villám abba a mocskos nyelvedbe, mikor idepökted ezt a nyomorult szót! Megölted a szerelmemet, és még azt szeretnéd, hogy Amália a férjének nevezzen téged? Te szemét...

FERENC: Ne olyan hevesen, kegyelmes hercegnő!... Ferenc nem hajbókol előtted, mint egy grállovag... Nem tanulta meg, hogyan kell Árkádia epedő pásztoraként sziklák és barlangok visszhangjának elpanaszolnia szerelmi csalódását... Ferenc közli óhaját, és ha nem kap választ, akkor parancsolni fog.

AMÁLIA: Te parancsolgatsz nekem, te féreg? És ha kinevetem a parancsodat?

FERENC: Á, dehogy neveded. Megvannak az eszközeim, hogy betörjem beképzelt büszkeségedet! Kolostorba záratlak.

AMÁLIA: Éljen, remek lesz! A kolostor falai örökre megkímélnének a te baziliszkusz-tekintetedtől. Ott lenne időm Károlyra is gondolni. Üdvözöllek, kolostor! Örülök a falaidnak.

FERENC: Haha! Hát így állunk! Jól vigyázz! Kitanultam azt a mesterséget is, hogy kínozzalak... Károly iránti olthatatlan vágyakozásodat tüzes démonként fogom kiverni a fejedből. *Feri* rémképe fog kedvesed képe mögül lesni, mint az elvárásolt kutya a mesében, aki a földalatti kincset őrzi...

Hajadnál fogva foglak a templomba rángatni, karddal a kezemben, hogy kipréseljem belőled az esküt. Szúzi ágyadat vad viharral fogom ostromolni, és büszke szemérmedet még nagyobb büszkeséggel győzöm le.

AMÁLIA: *(pofon vágja)* Ezt fogadd el hozományként!

FERENC: *(fölkösz)* Hoppá! Tízszereesen, százszorosan fogod megkeserülni. Nem a feleségem leszel... Ezt a tisztességet már nem érdemled meg... A lotyóm leszel, hogy ujjal mutogassanak rád a becsületes parasztlányok, amikor kimész az utcára. Aha, csikorgasd csak a fogaidat... Villogtasd csak gyilkos tűzben égő szemedet... Én kinevetem az asszonyok dühét, téged meg csak szebbé és kívánatosabbá tesz. Gyere... Ez az ellenkezés lesz az én diadalmenetem, a kikényszerített ölelés majd megfűszerezi a kéjt... Gyere a kamrába... Izzik bennem a vágó... Most azonnal gyere! *(El akarja rángatni)*

AMÁLIA: *(a nyakába borul)* Bocsáss meg, Feri. *(Miközben úgy tesz, mintha át akarná ölelni, megkaparintja a kardját, és a Ferenc háta mögé ugrik)* Látod, te szörnyeteg, most akármit csinálhatnék veled! Nő vagyok, de mostantól őrvő nő! Ne merészelj azzal a mocskos keziddel hozzám nyúlni... Különben a melleidbe döföm ezt a kardot, és a nagybátyám szelleme fogja a kezemet irányítani. Kotródj innen! *(Elkergeti Ferencet)*

AMÁLIA: Most már jól vagyok... Szabadon lélegzem... erősnek érzem magam, mint egy tajtékzó paripa, vad, mint egy tigris, aki kölykei után ered örömtias rablói után. „Kolostorba!”, tanácsolta... Köszöni a remek tippet!... A csalódott szerelmes megtalálta a maga helyét... Jó lesz nekem az a kolostor... A Megváltó keresztje a csalódott szerelmes menedéke! *(El akar menni)*

HERMANN *félénken belép*

HERMANN: Amália kisasszony! Amália kisasszony!

AMÁLIA: Te nyomorult! Mit zavarkodsz itt?

HERMANN: Ezt a terhet le kell vetnem lelkemről, mielőtt a pokolig húzná. *(Elé borul)* Bocsásson meg! Bocsásson meg! Megsértettem önt, Amália kisasszony!

AMÁLIA: Állj fel! Menj! Nem akarok tudni semmit. *(El akar menni.)*

HERMANN: *(visszatartja)* Ne, maradjon! Istenre! Az örök Istenre, mindent tudnia kell!

AMÁLIA: Egy szót se többet... Megbocsátok... Távozz békével. *(Sietve elindul)*

HERMANN: Csak egyetlen szót... És mindenki nyugalját visszaadom!

AMÁLIA: *(visszajön és csodálkozva néz rá)* Hogyan, barátom? Ki tudná visszaadni a nyugalmat?

HERMANN: Egyetlen szó... hallgasson meg!

AMÁLIA: *(együttérzően megfogja a kezét)* Jóember... A te egyetlen szavad föltárhathatná az örökkévalóság kapuját?

HERMANN: *(föláll)* Károly él!

AMÁLIA: *(üvöltve)* Nyomorult!

HERMANN: Pedig így van... Csak még egy szót! A nagybátyja...

AMÁLIA: *(rátámad)* Hazudsz.

HERMANN: A nagybátyja...

AMÁLIA: Károly még él?

HERMANN: És a nagybátyja...

AMÁLIA: Károly még él?

HERMANN: És a nagybátyja is!... El ne áruljon! *(Elsiet)*

AMÁLIA: *(sokáig kővé meredten áll. Majd hirtelen fölugrik és utánasiet)* Károly még él!

Második jelenet

A Duna környékén

A rablók fák borította dombon táboroznak, lent lovag legelnek

MOOR: Ledőlök ide. *(Földre dobja magát)* Mintha kőből volnának a tagjaim. Száraz a nyelvem, mint a cserép. *(Schweizer észrevétlenül elsurran)* Kértelek volna benneteket, hogy hozzátok vizet, de hát mindenki hullafáradtnak tűnik.

SCHWARZ: És a bor is kifogyott a kulacsainkból.

MOOR: Látjátok, milyen szépek a búzatáblák! A fák ágait is majdnem földig húzza a rengeteg termés... A szőlő is ígéretes.

SCHWARZ: Termékeny szezonnak néz ki.

MOOR: Azt hiszed? Mégis volna olyan izzadság a világon, amiért rendesen fizetnek?... De mi van, ha éjszaka jégeső esik, és földre veri az egészet?

SCHWARZ: Simán lehet. Minden tönkremehet öt perccel a betakarítás előtt.

MOOR: Pont erről beszélek. Minden tönkremehet. Miért sikerülne az embernek az, amit a hangyától tanult – ha éppen abban bukik el, amiben az istenekkel egyenlő lehetne?... Vagy pont ez a küldetése?

SCHWARZ: Passz, mit tudom én.

MOOR: Úgy van, mit tudod te, és tényleg akkor jársz a legjobban, ha soha nem is tudod meg! Testvér, én már annyi embert láttam apró méhecske-gondokkal küzdeni, és óriási tervekkel is! Láttam isteni vágyaikat, egérnyi üzleteiket, csodálatos versenyfutásukat a boldogságért: ez a lovára

bízta a lendületét... az meg a szamara orrára... a harmadik pedig a saját lábára. Láttam az élet színes szerencsejátékát, amire sokan az ártatlanságukat meg az üdvösségüket teszik föl, hogy nyerjenek valamit, a nyeremény azonban a semmi! Színjáték ez, testvér, ami könnyeket csal a szemedbe, és csiklandozva nevetésre ösztönöz.

SCHWARZ: Milyen gyönyörűen megy le a nap!

MOOR: *(elmerülve a kilátásban)* Így halnak sorban a hősök. Nézni is gyönyör!

GRIMM: Egészen meghatódtál.

MOOR: Amikor kamasz voltam, egyik kedvenc ötletem az volt, hogy úgy fogok élni és meghalni, mint a nap! *(Fojtott fájdalommal)* Gyerekes gondolat volt.

GRIMM: Remélem is.

MOOR: *(kalapját a fejébe húzza)* Volt idő... Na hagyjatok magamra, bajtársak!

SCHWARZ: Moor! Moor! Mi ütött belé? Még az arcszíne holtfehér lett.

GRIMM: A mindenségit! Mi baja? Rosszul van?

MOOR: Volt idő, mikor nem tudtam aludni, ha előtte nem imádkoztam lefekvéskor...

GRIMM: Megőrültél? A kamaszkorod éveit szeretnéd holnapi leckének föladni?

MOOR: *(fejét Grimm mellére hajtja)* Testvér! Testvér!

GRIMM: No de! Nem vagy már gyerek... Kérlek!

MOOR: Bárcsak az lehetnék megint!

GRIMM: Jaj, ne már!

SCHWARZ: Szedd össze magad! Nézd ezt a festői tájat... ezen a szép estén.

MOOR: Igen, barátom! Ez a világ csodaszép.

SCHWARZ: Teljesen igazad van.

MOOR: Ez a föld meseszép!

GRIMM: Igaz... igaz... ezt már szívesebben hallgatom.

MOOR: *(hátrahanyatlik)* És én egy csúf szörny vagyok ebben a csodás világban, ezen a meseszép földön.

GRIMM: Jaj, Istenem!

MOOR: Az ártatlanságom! Hova lett az én ártatlanságom? Nézzétek, mindenki a tavasz békés fényében sütkérezik odakint... Miért kell egyedül nekem szívni az ég örömeiből a pokol keservét? Minden és mindenki boldog, minden ember testvér lett az általános békében... Az egész világ egy család lett, egyetlen apával odafönt... Aki nem az én apám. Egyedül én vagyok kítaszítva, száműzva a tiszták soraiból... Sohasem becéztek édes gyerekek... Nekem nem jár egy szép barátnő rajongó pillantása... se legalább egy felebaráti ölelés. *(Hevesen hátrahőköl)* Gyilkosok vesznek körül... viperák sziszegnek... vaspántokkal láncolnak a bűnhöz... A bűn ingó nádszálán lebegek a romlás sírja felett... Üvöltő Abbadonna a boldog föld virágai között!

SCHWARZ: *(a többiekhez)* Hihetetlen! Még sosem láttam ilyenek!

MOOR: *(fájdalmasan)* Bárcsak visszatérhetnék az anyaméhbe! Bárcsak koldusnak születhetnék újra!.. De nem! Többé nem vágnék bele. Hogy napszámos legyek, mint ők? Úgy dolgoznék, hogy halántékomról vér csorogna egyetlen délutáni alvás öröméért... egyetlen könnycseppnyi öröméért.

GRIMM: *(a többiekhez)* Csak türelem! Nemsokára elmúlik a roham.

MOOR: Volt idő, amikor még szívesen sírtam. Ó, azok a békés napok! Apám kastélya... Ragyogó zöld völgyek! Gyerekkorom angyali jelenetei! Sohasem tértek már vissza,

hogy égő mellkasomat suttogások csillapítsa? Gyászolj velem, természet! Sohasem térnek vissza, sohasem csillapítja már égő mellkasomat a suttogásuk. Elmúltak! Elmúltak! Sosem jönnek vissza.

SCHWEIZER: *(a kalapjában vízzel)* Igyál, kapitány... Van elég víz, jéghideg.

SCHWARZ: Hiszen te vérzel... Mi történt veled?

SCHWEIZER: Olyan móka, ami majdnem két lábamba és a nyakamba került. Amikor a folyóparton sétáltam, hirtelen megindult alattam a homok, és vagy tíz lábat zuhantam lefelé... Ott feküdtem, és alighogy rendbe szedtem magam, a kavicsok között tiszta forrásra bukkantam. Elég ebből a bolondozásból, gondoltam, ezt a kapitánynak feltétlenül meg kell kóstolnia.

MOOR: *(visszaadja neki a kalapot, és lemossa az arcát)* Különben nem látszódnak a sebek, amelyeket homlokodra rajzoltak a cseh lovasok... Jó volt a vized, te Schweizer... És jól állnak neked ezek a sebek.

SCHWEIZER: Ó, még van még elég hely körülbelül harmincnek is.

MOOR: Igen, fiúk... Forró délután volt.. És csak egyetlen embert veszítettünk... Az én Rollerem méltó halált halt. Márványszobrot állítanék neki, ha nem értem halt volna meg. Ériétek be ennyivel! *(Megtörli könnyes szemét)* Hány ellenségünk esett el?

SCHWEIZER: Százhatvan huszár... Kilencvenhárom dragonyos, negyven vadász... Összesen háromszázan.

MOOR: Háromszáz egyetlenegyért!... Mindegyikötöknek joga van erre a homlokra. *(Leveszi a kalapját)* Fölemelem a törömet! Amilyenyre igaz, hogy a lelkem él, olyannyira igaz, hogy sosem hagylak el benneteket.

SCHWEIZER: Ne esküdj! Nem tudhatod, később nem bánod-e meg, ha boldog leszel.

MOOR: Rollerem csontjaira! Sohasem hagylak el benneteket!

Jön Kosinsky

KOSINSKY: *(magában)* Azt állították, ezen a környéken futhatok össze vele a legkönnyebben... És igen. Hahó! Miféle arcok? Lehet, hogy ők azok?... Aha, igen-igen! Megszólítom őket.

SCHWARZ: Figyeljete! Ki van ott?

KOSINSKY: Férfiakat keresek, akik szembenéztek a halállal, akik úgy játszottak a veszéllyel, mintha szelíd kígyó volna, férfiakat, akiknek a szabadság becsületnél és életnél is fontosabb, férfiakat, akiknek szegények és elnyomottak éltetik a nevét, férfiakat, akiktől elgyávulnak a bátrak, elsápadnak a zsarnokok.

SCHWEIZER: *(a kapitánynak)* Szimpatikus nekem a fickó. Idehallgass, jóbarát! Megtaláltad, akit kerestél.

KOSINSKY: Remélem, hogy akkor nemsokára testvérek lehetünk... Megmondanák, hol találok azt az igaz embert, a kapitányukat, Moor grófot?

SCHWEIZER: *(melegen kezét fog vele)* Kedves fiam, tegeződjünk!

MOOR: *(közelebb lép)* Ismeri a kapitányt?

KOSINSKY: Te vagy az... Ez az arc... aki csak rád néz, örökre elköteleződik. *(Hosszasan bámulja)* Mindig arra vágytam, hogy megpillanthassam azt a pusztító tekintetű férfit, aki ott ült Karthágó romjain... de most már nem vágyom rá.

SCHWEIZER: *(félre)* Puhapöcs.

MOOR: És mi vezette hozzám?

KOSINSKY: Ó, kapitányom! A saját irgalmatlan sorsom vezetett ide... Hajótörést szenvedtem a világ baljós tengerén, láttam

elsüllyedni életem reményét. Nem maradt egyebem, mint veszteségeim mardosó emléke, és megőrzített volna ez a tudat, ha más tevékenységgel el nem fojtom.

MOOR: Isten legújabb panaszosa!... Na folytasd!

KOSINKSKY: Katona lettem. Nos, a balszerencse ide is követett... Kelet-Indiába utaztam, de hajóm a léket kapott a sziklákön... Csupa elvetélt terv! De akkor hozzám is eljutott a tetteid híre. Gyújtogató gyilkos, így neveztek. Harminc mérföldet tettem meg azzal a szilárd elhatározással, hogy téged szolgáljak, és jelentkezem a tolvajok közé... Kérlek, jó kapitány, ne utasíts el!

SCHWEIZER: *(nagy ugrással)* Százszorosan kárpótol minket Rollerért. Új tesó a csapatban.

MOOR: Mi a neved?

KOSINSKY: Kosinsky.

MOOR: Jól értem, Kosinsky? Tudod-e, milyen könnyelmű fiúcska vagy te? Úgy játszod az életed nagy lehetőségével, mint egy ostoba bakfis. Itt nem labdázgatni vagy kuglizgatni fogunk, ahogy esetleg elképzelted.

KOSINSKY: Értem, mit akarsz mondani. Huszonnégy éves vagyok, de már sok golyó füttyült, sok kardvas zörgött körülöttem.

MOOR: Á, szóval így, fiatalúr? És mondd, a harcok alatt megtanultál-e vívni, hogy egyetlen huncut tallérért leszúrhasd a szegény utazót? Vagy tanultál-e nőket hasba döfni? Na menj, menj már, öcsi! Csak a dajkádtól szöktél meg, mert megfenyegetett virgáccsal.

SCHWEIZER: A fenébe is, kapitány, mi jár a fejedben? El akarok küldeni ezt a Herkulest? Nem pont úgy néz ki, mint aki egészen a Gangeszig üldözi Sachsen marsallt akár egy fakanállal is?

MOOR: Mert pórul jártál a kamaszcínyeiddel, fogod magad, és idejössz hozzám, hogy bűnöző és orgyilkos lehess?... Gyilkosság! Tisztában vagy vele egyáltalán, hogy mit jelent ez a szó, fiú? Nyugodtan alhatsz, miután lefejezted a pipacsokat, na de gyilkosság terhével a lelkedem...

KOSINSKY: Minden gyilkosságért felelek, amikor a te parancsodra gyilkolok.

MOOR: Hát ennyire okos vagy? Hízélgéssel akarsz nálam célt érni? Honnan tudod, hogy nincsenek-e rémálmaid, vagy nem fogok-e nagyon elsápadni a halálos ágyamon? Mit tettél te eddig, amiért vállaltad a felelősséget?

KOSINSKY: Jogos! Még nagyon keveset, de pont azért jöttem hozzád, hogy tehessek valamit, nemes gróf!

MOOR: A nevelőd talán Robin Hood történetével traktált, hm?... Gályarabságra kellene ítélni ezt az elővigyázatlan senkiházit, aki fölheccelte gyermeki fantáziádat, és a hőssé válás reményét oltotta beléd! Nevet és becsületet akarsz szerezni? Orgyilkosságokkal szeretnél halhatatlanságot szerezni? Figyelj ide, nagyravágyó ifjú: gyilkosok számára nem terem babér! A bűnözők győzelme nem diadalünnep, hanem szégyen, veszély, menekülés és halál... Látod a dombtetőn azt az akasztófát?

SPIEGELBERG: *(bosszankodva járkál föl-alá)* Milyen ostoba! Mennyire bosszantóan ostoba! Nem így kellene csinálnia. Én másképp fognék hozzá.

KOSINSKY: Mitől féljen, aki a haláltól sem fél?

MOOR: Bravó! Kitűnő! Szorgalmas tanuló voltál, kívülről megtanultad Senecát... De, kedves barátom, a szenvedő természetet nem csillapítod le holmi frázisokkal. A fájdalom nyilat nem tompíthatod szavakkal. Jól gondold meg, fiam! *(Megfogja a kezét)* Apádként tanácsolom, hogy mielőtt a szakadék mélyére vetnéd magad, vizsgálj meg jól! Ha ezen

a világon csak még egy csöppnyi örömed is van, jöhet még olyan idő, hogy magadra ébredsz, de akkor már késő lesz. Aki hozzámjön, az kilép az emberiség köréből... Vagy nagy ember lesz belőle, vagy ördög... Még egyszer, fiam! Ha a remény legapróbb szikrája is pislákol benned, hagyd el ezt az ijesztő hadat: a kétségbeesés tart minket össze, nem valami magasrötű bölcsesség... Az ember tévedhet... Hidd el, amit te szellem erejének tartasz, az csupán kétségbeesés. Legalább *nekem* higgyél! És azonnal lépj le!

KOSINSKY: Nem, most már nem fogok lelépni. Ha a könnyörgésem nem hat rád, akkor hallgasd meg boldogtalanságom történetét. Utána te fogod személyesen a tört a kezembe nyomni! Üljetek a földre, és figyeljete!

MOOR: Mesélj, hallgatlak.

KOSINSKY: Tudjátok, cseh nemesember vagyok, és apám korai halála után lovagi birtok szállt rám. A környéke olyan szép volt, mint maga az édenkert, sőt egy angyal is élt ott... Egy lány a fiatalság összes virágával fölékesítve. Tiszta volt, mint az égi fény. De kinek is beszélek? Egyik fületéken be, a másikon ki, mert ti sohasem szeretettek, és titeket sem szeretett soha senki.

SCHWEIZER: Óvatosan! Hát nem látod, hogy a kapitányunknak tűzvörös az arca?!

MOOR: Hagyd abba! Majd máskor meghallgatom... majd legközelebb... de csak ha újra vért láttam.

KOSINSKY: Vért, vért!... Hallgass végig, légy szíves! És egész lelked vértől lesz lucskos. Német polgárcsaládból származott ez a lány, de ha szikrázó tekintetét megláttad, elmúlt minden nemesi előítéleted. Félénken és szerényen fogadta tőlem a jegygyűrűt, és harmadnapra már oltár elé is vezethettem volna az én Amáliámat.

Moor gyorsan föláll

KOSINSKY: A régen várt boldogság kábulatában, pont az esküvői készülődés kellős közepén gyorsfutárral az udvarba rángattak. Azonnal megjelentem. Leveleket mutattak, amiket állítólag én írtam, árulásról esett bennük szó. Égett az arcom ennyi rosszindulattól... Elvették a kardomat, börtönbe zártak, majdnem beleőrültem.

SCHWEIZER: Ezalatt pedig... rajta, folytasd! Sejttem, hol van a kutya elásva.

KOSINSKY: Egy hónapig feküdtem börtönben, fogalmam sem volt, miért. Aggódtam Amáliáért, aki sorsom miatt halálra gyötörhette magát. Végül megjelent az udvar első minisztere, nyájas szavakkal szerencsét kívánt ártatlanságom kiderüléséhez, fölolvasta a levelet, amelyik szabadon bocsátásomról rendelkezett, visszaadta a kardomat. Én szálltam vissza diadalmasan a kastély felé, Amáliám karjaiba... Ő viszont addigra eltűnt. Előző éjszaka rabolták el, senki sem tudta, hová? Azóta egy szemhunyaszt sem aludtam. Beszáguldottam a városba, kérdezősködtem mindenfelé... Minden szem árgusan tapadt rám, de senki sem tudott semmit... Végül egy titkos rácson át bepillantva fölfedeztem, hogy Amália egy palotában van... Cédulát dobott ki nekem.

SCHWEIZER: Nem megmondtam?

KOSINSKY: A rohadt életbe! Azt írta, választás elé kényszerítették: vagy holtan fog látni engem, vagy a fejedelem szeretője lesz. Becsület és szerelem között vergődött, és mivel a másodikat (*nevet*) választotta, megmenekültem.

SCHWEIZER: Mit léptél erre te?

KOSINSKY: Csak álltam földre gyökerezett lábbal... Vér, ez volt az első gondolatom. És az utolsó is: vér! Habzó szájjal rohantam ki a házból, beszereztem egy háromélű tőrt, és azzal rontottam be a miniszter házába... Mert ő volt a sátáni kerítő. Már az utcán észrevehettek, mert amikor beléptem, minden ajtó

zárva volt. Kérdezősködtem, mégis merre van. A fejedelemhez ment, hangzott a válasz. Odarohantam, senki nem tudott róla semmit. Visszamegyek, beugrom a kapun, egyből megtalálom az embert, ám ebben a pillanatban... Öt-hat szolga ugrik rám hátulról, és kicsavarják a kezemből a tört.

SCHWEIZER: *(dobbant)* Nem büntetted meg, egyszerűen otthagytad?

KOSINSKY: Elkaptak, börtönbe zártak, perbe fogtak, és mint becstelent, engem mint becstelent! kergettek a határig. A birtokaimra a miniszter tette rá a kezét, Amália a tigris karmai között rekedt, gyászolva életét. Bosszúm pedig, böjtre kényszerítve, a zsarnokság igáját nyögi.

SCHWEIZER: *(fölkáll, a kardját élesíti)* Kapitány, ez a mi emberünk. Van már mit gyújtogatnunk!

MOOR: *(aki eddig heves mozdulatokkal fel-alá járkált, hirtelen fölugrik, és a rablókhoz fordul)* Muszáj látnom azt a nőt! Na hajrá, gyerünk, pakoljatok össze! Velünk maradsz, Kosinsky... Siessünk!

RABLÓK: Hová? Miért?

MOOR: Hová? Ki kérdezi, hogy háová? *(Hevesen Schweizernek)* Áruló, megpróbálsz visszatartani? Az ég szerelmére!

SCHWEIZER: Áruló, én? A pokolba is követlek!

MOOR: *(a nyakába borul)* Testvér, ugye követsz? Látod, ez az ember siratja és gyászolja az életét! Rajta, egy-kettő, mindenki! Frankföldre megyünk! Nyolc napon belül ott kell lennünk. *(Mind el)*

NEGYEDIK FELVONÁS

Első jelenet

A Moor-kastély környéke. Falusi táj

Moor, Kosinsky távolabb

MOOR: Menj előre, és jelents be! Tudod még, mit kell mondanod?

KOSINSKY: Hogy Brand gróf Mecklenburgról jövet tiszteletét óhajtja tenni, és én vagyok a lovásza! Ne félj, jól fogom játszani a szerepemet. Isten áldjon! *(El)*

MOOR: Üdvözöllek, hazám földje! *(Megcsókolja a földet)* Hazám ege! Hazám napja! Összes erdők, mezők, folyók és dombok, legyetek mind üdvözölve! Milyen hűs szellő fúj hazám hegyei felől, és balzsamos boldogsággal frissíti föl a szegény menekülőt!... Istenem, ez az édenkert, a költészet világa! Állj meg, Moor, lábad szentegyházba lépett. *(Közelebb lép)* Nézd csak, a kastély udvarán még mindig megvannak a fecskéfészkek! És a kertkapu is! A sarokban ott a kerítés, ahol annyiszor ingerelted a kutyákat... Lent pedig a völgy mezeje, ahol Nagy Sándorként az arbelai csatába vezetted macedón csapataidat. Mellette pedig a füves domb, ahol a perzsa hadakat legyőzted, és győzelmi zászlód a magasban lobogott! *(Mosolyog)* A nyomorult lélekben még földerengnek a kamaszkor aranyló májusi évei... Olyan boldog voltál régen, olyan felhőtlenül boldog... És most... itt hevernek terveid romjai. Itt kellett volna nagy, megbecsült férfvá válnod, és a kamaszkort Amália gyermekeivel másodjára is megélned... itt! Néped szeretetével övezve... De a gonosz ellenség röhögött mindezen! *(Fölrriad)* Miért jöttem én ide? Mint a fogoly, akit a bilincs csörgése ráz föl a szabadságról szóló álmából... Nem, inkább visszatérek nyomoromba... A fogoly

elfelejtette, milyen is a fény, de a szabadság álma, mint egy villám az éjszakában, lecsapott mellette, és utána még nagyobb a sötét... Isten áldjon titeket, hazám völgyei! Ismertétek az ifjú Károlyt, ismertétek, és tudjátok, hogy az a Károly boldog fiú volt... Most kétségbeesett férfiként látjátok viszont. *(Hirtelen megfordul, a vidék túlsó részét figyeli, csöndben áll, és fájdalmasan néz a kastélyra)* Ne láthassam őt? Egy pillanatra sem? Csak egy fal választ el engem Amáliától. Nem! Látnom kell... apámat is... ha megöl, akkor is! *(Visszafordul)* Apám, apám! Fiad közelít, félre veled, füstölgő, fekete vér! Félre, üresen vonagló, halálos tekintet! Csak erre az egyetlen órára engedjete el! Amália! Apám! A te Károlyod közelít. *(Gyorsan a kastélyhoz megy)* Kínozzatok, ha fölkel a nap, kínozzatok, ha besötétedik... Kínozzatok szörnyűséges álmokkal! Csak ezt az egyórányi örömet ne vegyétek el tőlem! *(A kapu előtt áll)* Mi lesz velem? Mi van veled, Moor? Légy férfi! Halálos sejtelem... *(Bemegy)*

Második jelenet

A kastély csarnoka

Jön Moor és Amália

AMÁLIA: Úgy gondolod, hogy föl fogod ismeri az arcképét a többi festmény között?

MOOR: Egészen biztos. Olyan elevenen él bennem. *(A festmények között járkal)* Ez nem az!

AMÁLIA: Hát persze, hogy nem. Mert ő a grófi ház őse, Barbarossától kapta a nemességét, mert támogatta a tengeri kalózok ellen.

MOOR: *(még mindig a képek előtt)* Ez sem az!... Ez sem az... Az ott szintén nem... Nincs közöttük.

AMÁLIA: Nézz szét alaposabban! Azt hittem, ismered...

MOOR: Apámat sem ismerem jobban! Hiányzik a szája mellől az a szelíd vonás, amelyikről ezer közül is fölismerném... ez nem az.

AMÁLIA: Csodálkozom. Tizennyolc éve nem láttad, de azért...

MOOR: *(hirtelen elpirulva)* Ez az! *(Megáll, mintha villám csapott volna belé)*

AMÁLIA: Remek ember!

MOOR: *(elmélyedve)* Apám! Apám! Bocsáss meg! Remek ember volt, igen! *(Törölgeti a szemét)* Csodálatos!

AMÁLIA: Nagyon szerethetted őt.

MOOR: Kiváló ember volt!.. És mégis meghalt.

AMÁLIA: Ahogy legnagyobb örömeink is elmúlnak egytől egyig. *(Gyöngéden megfogja Moor kezét)* Kedves gróf úr, nem létezik boldogság ezen a világon.

MOOR: Igaz, milyen igaz! És honnan ez a szomorú tapasztalatod? Még huszonhárom éves sem vagy.

AMÁLIA: Pedig tapasztalatból mondom. Minden azért él, hogy utána szomorú körülmények között kivesszen. Az érdekel, miért nyerünk bármit is, ha utána roppant fájdalommal úgysis elveszítjük.

MOOR: Vesztettél már el életedben valamit?

AMÁLIA: Semmit. Mindent. Menjünk tovább, gróf úr!

MOOR: Ne siessen! Kit ábrázol ez a jobb oldali kép? Elég szerencsétlen ábrázata van.

AMÁLIA: A bal kéz felőli kép az a gróf fiát ábrázolja, a valódi urat... Gyere, na gyere már!

MOOR: De hát a jobboldali kép?

AMÁLIA: Nem akarsz kijönni a kertbe?

MOOR: Ki ez a jobb kéz felől? Te sírsz, Amália?

Amália sietve el

MOOR: Szeret! Szeret! Egész testében remegni kezdett, árulkodó könnyek folytak végig az arcán. Szeret! Nyomorult, ezt érdemled tőle! Ne állj itt úgy, mint aki halálos ítéletére vár! A saját apám csarnokában? Ezen a kanapén öleltem Amáliát földöntúli boldogságban! (*Megpillantja apja képét, elragadtatottan*) Te, te... Izzó szembogaradból lángnyelvek csapnak ki... Átok, átok, kárhozat! Hol vagyok? Sötétedik... Isten büntetése... Én öltem meg! (*Elfut*)

MOOR FERENC: (*gondolataiba mélyedve jön*) Kifelé ezzel a képpel! Gyáva kutya, mitől félsz és kitől? Csak néhány órája tette be a lábát az apai házba a gróf úr, és azóta mintha a pokol ügynöke kémkedne a nyomomban. Ismerős az arca. Vad, napsütött vonásaiban van valami ismerős, nyugodt nagyság, amibe beléremegek... És Amália sem közömbös iránta! Hirtelen olyan olvadékony lett, annyira mohó pillantásokat kezdett vetni erre a fickóra – pedig amúgy elég fukarul bánik a mosolyával. Láttam, amikor pár könnycseppet belesírt a borba, amit olyan gyorsan hajtott föl a hátam mögött, mintha az egész poharat magába akarná szívni. Ő nem tudja, hogy én mindent láttam a tükörben. Hahó, Feri! Vigyázz, mert egy velejéig romlott szörnyeteg rejtőzködik itt. (*Vizslatva áll Károly portréja előtt*) Hosszú gúnárnyaka... Tüzet hányó, szénszínű szeme, hm-hm! Sűrű, sötét szemöldöke! (*Riadtan*) Kárörvendő pokol! Gyanakodni kényszerítesz? Ez Károly! Minden vonása újjáéled... Ő az! Örök kárhozat és halál! (*Dühösen járkal föl-alá*) Ezért pocskoltam el az éjszakáimat. Sziklákat döntöttem le, szakadékokat töltöttem fel színültig... Minden emberi ösztön ellen fölláztam, hogy ez a csavargó egy laza rúgással tönkregye az én mesteri művemet? De nyugalom, csak nyugalom! A nehezen már túlvagyunk, a többi gyerekjáték.

Nyakig merültem a halálos bűnbe, értelmetlen lenne visszakozni, amikor a túlpárt már messze... Visszafordulni lehetetlen. A kegyelem is koldusbotra jutna, és a végtelen irgalom is csődbe menne, ha az én bűneimért jót kellene állnia. Előre, mint egy férfi! *(Csönget)* Ha apám szellemével is tér vissza, a halottaktól nem riadok meg. Dániel, hé, Dániel! Mi történt? Már őt is énrám állították? Titokzatos az arca!

Jön Dániel

DÁNIEL: Mit parancsol, uram?

FERENC: Én semmit. Töltsd meg ezt a serleget borral, de gyorsan! *(Dániel el)* Várj, öreg! Elkaplak, a szemedbe nézek, de úgy, hogy a lelkiismeret elsápad az álarcod alatt. Meg kell halnia! Csak kontár, aki művét csak félig fejezi be, aztán legyint, és várja, hogy menjen minden magától.

Jön Dániel borral a kézben

FERENC: Állj elém! Nézz a szemembe! Hogy remeg a térded! Te reszketsz! Na beszélj, öreg, mit tettél bele?

DÁNIEL: Semmit az égvilágon, méltóságos uram. Isten a tanúm, hogy semmit.

FERENC: Na idd ki gyorsan azt a bort! Mi van, tétovázol? Egykettő, kiinni! Árudd csak el, mit kevertél a borba?

DÁNIEL: Istenem, segíts! Mit kevertem? Hogy én, a borba?

FERENC: Mérget kutyultál bele! Falfehér vagy! Válaszoljál már! Ki adta neked a mérget? A gróf úr, he? Ugye, hogy a gróf adta?

DÁNIEL: A gróf? Jézusmária! A gróf úr nekem nem adott semmit.

FERENC: *(keményen megragadja)* Addig fojtogatlak, amíg bele nem kékülsz, te őszbe csavarodott, hazug vén barom! Semmit? Akkor mi a fenét beszéltek egymással? Te, ő és Amália?

Mit sugdolózol velük állandóan? Ki vele! Mit titkoltok előlem?

DÁNIEL: A mindenható Istenre kérem! Semmilyen titokról nem tudok.

FERENC: Még tagadod? Konspiráltok ellenem, hogy eltegyetek láb alól? Álmomban fogtok megfojtani! Amikor a borbély a szakállamat nyírja, egy füst alatt elvágja a torkomat is? Vagy borban és csokoládében lesz majd a méreg? Ki vele, na valld be! Vagy egy finom erőleves után térek örök nyugovóra? Ki vele! Mindent tudni akarok!

DÁNIEL: Isten látja lelkeimet, igazat mondok!

FERENC: Na jó, most az egyszer még megbocsájtok. De tényleg aranyat dugott az erszényedbe? Igaz, hogy erősebben szorította meg kezéd, mint szokás? Úgy, ahogy régi ismerősével fog kezét az ember?

DÁNIEL: Nem, uram.

FERENC: Nem mondta neked, hogy ismer? Hogy neked is ismerned kellene őt? És hogy egyszer majd lehull a hályog a szemedről? Hogy... na szóval értesz. Erről semmit sem mondott?

DÁNIEL: Semmit!

FERENC: Tényleg semmit? És hogy gyakran álarcot kell öltönnünk, ha másképp nem tudjuk megközelíteni ellenségeinket... És hogy bosszút akar állni, szörnyű bosszút.

DÁNIEL: Semmi ilyesmit!

FERENC: Semmit? Gondold meg! Hogy az öreg gazdát jól ismerte... hogy szereti... Úgy szereti, mintha a saját fia lenne!

DÁNIEL: Ja, mondott valami hasonlót.

- FERENC: *(elsápad)* Tényleg? Szó szerint mit mondott, na hadd halljam! Azt mondta, hogy ő a bátyám?
- DÁNIEL: *(meghökkenve)* Tessék, méltóságos uram?... Nem, dehogyis mondott ilyet. De ahogy a kisasszony végigmotogatta neki a festményeket... Én éppen a keretekről törölgettem a port... Ő pedig csöndben megállt a megboldogult gróf képe előtt, aztán képtelen volt elmozdulni onnan. A méltóságos kisasszony rámutatott a képre, és annyit mondott: „Rendes ember volt!” „Úgy van, rendes ember”, válaszolta a gróf úr, és elmorzsolgott egy könnycseppet a szeme sarkában.
- FERENC: Idefigyelj, Dániel! Tudod, mindig jó voltam hozzád, adtam neked ebédet, vacsorát, adtam ruhát, és mindig tekintettel voltam gyöngé korodra is.
- DÁNIEL: A Jóisten jutalmazza meg ezért! Én pedig mindig becsülettel szolgáltam.
- FERENC: Éppen ezt akartam mondani. Életedben nem ellenkeztél még velem, mert pontosan tudod, hogy engedelmességgel tartozol, és mindig teljesíted, amit parancsolok.
- DÁNIEL: Mindent megteszek, ami nem ellenkezik Istennel és a lelkiismeretemmel.
- FERENC: Nem szégyelled magad? Öregember létedre még hiszel a karácsonyi mesében? Ugyan már, Dániel, ilyen ostoba volnál? Hallgass ide, én urad vagyok és parancsolód. Isten és a lelkiismeret büntet meg, ha van Isten, és létezik olyan, hogy lelkiismeret.
- DÁNIEL: *(összezsapja kezeit)* Irgalmas ég!
- FERENC: Engedelmességgel tartozol! Világos, mit jelent ez a szó? Azt parancsolom, légy engedelmes, és a gróf holnap már ne legyen az élők sorában.
- DÁNIEL: Édes Istenem, segíts! De miért?

FERENC: Vakon engedelmeskedsz, mert úgyis tudod, hogy centire számon fogom kérni a munkát.

DÁNIEL: Tőlem? Szűzmária, segíts! Tőlem? Mi rosszat tettem?

FERENC: Gondolkodni nincs időd, a sorsod a kezemben van. Ott akarsz rohadni egész maradék életedben a torony legmélyebb pincéjében, ahol a saját csontodat rágod az éhségtől, és szomjúságodban a saját húgyodat iszod? Vagy mégis inkább kenyeret ennél békés öregségben, nyugalomban?

DÁNIEL: Tessék, uram? Béke, nyugalom? *És gyilkosság?*

FERENC: Arra feleljél, amit kérdeztem!

DÁNIEL: Szegény ősz fejem, szegény ősz fejem!

FERENC: Igen vagy nem?

DÁNIEL: Nem! Isten irgalmazzon!

FERENC: *(elindul)* Hát szükséged is lesz az ő irgalmára. *(Dániel megállítja, és földre veti magát)*

DÁNIEL: Irgalom, uram, irgalom!

FERENC: Igen vagy nem?

DÁNIEL: Méltóságos uram! Én ma leszek hetvenegy éves. Apámat, anyámat tiszteltem, senkinek nem tartozom semmivel, hitemet is megtartottam, hűséggel és becsülettel szolgáltam e házat negyvennégy éven keresztül. Könyörgök, uram, nyugodt, üdvözítő véget szeretnék! *(Hevesen átöleli Ferenc térdét)* Meg akar fosztani utolsó vigaszomtól, hogy féreg rágja lelkiismeretemet az utolsó imánál, s hogy Isten és ember előtt szörnyeteggé változva kelljen nyugovóra térnem? Nem, nem, kedves, jó méltóságos úr, ezt nem akarhatja, nem várhatja el egy hetvenegy éves embertől!

FERENC: Bőkjed már ki: hajlandó vagy kinyírni vagy sem? Mi ez a sok hadova?

DÁNIEL: Ezentúl még szorgalmasabban fogom önt szolgálni. Úgy fogok robotolni, mint egy napszámos, izmaimat megfeszítve. Még korábban kelek, később fekszem... Nevét pedig reggeli és esti imámba foglalom, hiszen Isten biztosan meghallgatja egy öregember imáját.

FERENC: Jobb az engedelmesség, mint az értelmetlen áldozat. Hallottál már hóhért panaszkodni, mikor ítéletet kell végrehajtania?

DÁNIEL: Hát persze! De megfojtani egy ártatlan embert...

FERENC: Talán számadással tartozom neked? A bárd talán megkérdezi a hóhért, hogy miért ide és miért nem oda? De lásd, milyen nagyvonalú vagyok... Jutalmat kínálok neked a fáradozásodért.

DÁNIEL: Remélem, jó keresztény maradhatok.

FERENC: Nincs ellenvetés! Adok neked egy nap gondolkodási időt. Gondold át még egyszer! Boldogság vagy boldogtalanság?... Hallod, érted? A legnagyobb boldogság vagy a legnyomorúságosabb boldogtalanság? Úgy vigyázz, hogy a kínzásban fölülmúlhatatlan vagyok.

DÁNIEL: *(kis gondolkodás után)* Megcsinálom. Holnap megcsinálom. *(El)*

FERENC: Erős a kísértés, és ő mégse mártírnak született. Erről ennyit, gróf úr! Holnap este az utolsó vacsoráját fogja elfogyasztani. Minden fejben dől el, és nagy bolond, aki saját érdekei ellen cselekszik. Az apa, aki egy kicsikével több bort ivott a kelleténél, jól fölizzul... Születik az ő fölizzulásából egy ember, pedig ő erre az emberre gondolt legutoljára, amikor ezt a herculesi munkát végezte. Na most én jöttem izgalomba, és ebbe viszont bele fog dögleni valaki. Esetünkben legalább van értelem és szándék, nem

úgy, mint a szimpla keletkezésben. A legtöbb ember egy forró júliusi éjszakának köszönheti a létét, nemde bár? Netán egy kívánatosan félrelibbenő takarónak? Vagy egy védtelenül elszundító konyhatündérnek, esetleg a kialvó gyertyának? Ha az ember születése a véletlen műve, akkor *születésének tagadásából* miért csinálnak ekkora ügyet?! Átkozott legyen dajkánk és nevelőnőnk ostobasága, akik képzeletünket romlott mesékkel szennyeznek be, és puha agyvelőnkbe olyan büntetések szörnyű képeit vetítik, hogy még a férfiak tagjai is remegnek a félelemtől! Legkeményebb elhatározásainkat megcsáklyázzák, és a babona sötéttségét bocsátják ébredő értelmünkre... *Gyilkosság!* Egész pokolnyi démon zsong e szó körül. A természet eggyel kevesebb embert teremtett... Nem vágák el a köldökzsinórt. A nászéjszakán az apának ment a hasa, és az egész árnyjáték a semmibe foszlott. Valami volt, és semmivé lett. Ez ugyanannyit jelent, mintha eleve semmi sem lett volna, és az foszlott volna semmivé. Az ember sárból keletkezett, folyamatosan sárban dagonyázik, sarat csinál, sárrá rohad idővel, és végül saját unokája cipőtálpára ragad. Itt a vége a dalnak... Íme az emberi lét sáros körforgásának utolsó eseménye, szóval jó utat, testvér! Az epebajos, köszvényes moralista kiüldözi bordélyaikból a ráncos öregasszonyokat, és megkínazza a vén uzorásokat a halálos ágyukon... Á, de én már nem fogadom őt! *(El)*

Harmadik jelenet

A kastély másik szobája

Moor az egyik oldalon. Dániel a másikon

MOOR: *(hevesen)* Hol van a kisasszony?

DÁNIEL: Méltóságos uram! Engedje meg a szegény öregembernek, hogy egy kéréssel forduljon önhöz.

MOOR: Csak természetes, mit szeretnél?

DÁNIEL: Nem sokat és mégis mindent! Keveset, mégis rengeteget: hadd csókoljam meg a kezét!

MOOR: Azt már nem, szegény barátom! *(Átöleli)* Apám lehetnél.

DÁNIEL: A kezét, a kezét, kérem!

MOOR: Nem lehet.

DÁNIEL: Kérem! *(Megragadja, szemügyre veszi, és térdre borul előtte)* Kedves, jó Károly!

MOOR: *(megrémül, de összeszedve magát, hidegen)* Mit beszélsz, barátom? Nem értelek!

DÁNIEL: Tagadja csak, nem szép dolog, igazán nem szép! De attól még mindig az én aranyos úrfim! Édes Istenem, hogy vénségemre megérhettem ezt az örömet! Milyen ostoba is vagyok, hogy nem ismertem föl egyből! Egek ura! Hát mégis visszajött. Sajnos öreg édesapja már a föld alatt, ön pedig újra itt... Micsoda vak szamár voltam, *(Homlokára csap)* hogy nem ismertem föl első pillantásra – jaj, Istenem! De hát ilyen álmodni se mertem volna. Sírva imádkoztam a Jézus Krisztushoz! És most itt áll ön épen, egészségesen, a régi szobában! Hihetetlen.

MOOR: Miről beszélsz? Félrebeszélisz lázadban, vagy ez valami színjáték?

DÁNIEL: Ejnye, ejnye. Nem kellene félrevezetnie hűséges öreg szolgáját. És ez a sebhely itt? Emlékszik még? Istenem, mennyire megijesztett! Hogy szerettem mindig az úrfit, de akkor tényleg nagy bajba kevert! Ott ült az ölemben, emlékszik, ott, azon a kerek széken... Ugye-ugye, te kis jómadár? Biztos elfelejtetted. És a kakukkos órát, amit

mindig olyan szívesen hallgattál? Az az óra már rég eltört, az öreg Zsuzsika verte le, amikor a szobában takarított egyszer. Nos, igen, ott ült az ölemben, és azt kiáltozta, hogy „Gyia-gyia!”, én meg elszaladtam a lovacskájáért... Atyaúristen, de miért is futkároztam én vénember létemre? Amikor meghallottam a szomszéd szobából az ön szörnyű sívítását, végigfutott a hátamon a hideg. Rohantam vissza lóhalálban, és látom, ön a földön hever, és vérzik a keze... Szűzmáriám! Olyan volt, mintha jéghideg vízzel öntöttek volna nyakon! De hát így jár, aki egy kisgyereket magára hagy. A szemét is kiüthette volna, de szerencsére csak a jobb keze sérült meg egy kicsit. Mondtam, amíg élek, kést, ollót, semmi hegyes végűt nem adok gyerek kezébe... Az volt a szerencse, hogy az úr meg a méltóságos asszony éppen elutaztak... Ez a nap jel a számomra, mondtam magamnak... Könnyen kirúghattak volna, de Isten megbocsát nektek, gyermekeknek! Gyorsan begyógyult a sebe, és ez a sebhely maradt utána.

MOOR: Egyetlen szavadat sem értem.

DÁNIEL: Ugye, ugye, az volt a szép idő, mi? Mikor mivel, cukorral, piskótával vagy mazsolával kedveskedtem neki, mert a fiatalurat szerettem a legjobban. Emlékszik, mit mondott ott lent, az istállóban, amikor ráültem az idősebb méltóságos úr kancájára, hogy a nagyréten vágta-e? „Dániel – mondta –, ha nagy ember leszel, Dániel, te leszel az intézőm és mellettem fogsz ülni a hintóban...” „Igen – feleltem neki nevetve –, de ha Isten egészséget ad, és nem szégyelli majd vén szolgálóját, arra kérném, adja nekem inkább azt a kis falusi házacsát, ami már egy ideje üresen áll. Húsz tő szőlőt telepítek oda, és gazdálkodni fogok öreg napjaimon.” Nevessen csak, nevessen! Már rég elfeledte, ugye? Nem ismeri meg az öregembert... De azért ön mégiscsak az én arany úrfim marad... Még ha kicsit vad és linkóci volt is régen, engem sohasem bosszantott... A fiatalok már csak ilyenek! A végén minden úgyis a helyére kerül.

MOOR: *(nyakába borul)* Nem tudok tovább színlelni, Dániel! Károly vagyok, a te elveszített Károlyod! Merre van Amália?

DÁNIEL: *(sírni kezd)* Hogy vén bűnös létemre akkora öröm érjen!... Szóval az öreg méltóságos úr fölöslegesen gyászolta önt! Te ősz fej, és ti, kopott ízületek, most már nyugodtan szállok veletek a sírba! Uram és parancsolóm él, saját szememmel láttam.

MOOR: És amit ígértem, meg is tartom... Fogadd el ezt, becsületes szolgám, azért a kancáért az istállóban. *(Egy nagy erszényt ad neki)* Én nem felejtettem el azt az öreg bácsit.

DÁNIEL: Nahát, hová gondol, méltóságos uram? Nem érdelek én ennyit! Sokat talál markolni az úr!

MOOR: Dehogy sok ez, Dániel! *(Dániel térdre akar borulni)* Állj föl, kérlek! Mondd, mit csinál az én Amáliám?

DÁNIEL: Isten jutalma! Isten ajándéka!... Nos, az ön Amáliájának, Istenem, meg fog szakadni a szíve az örömtől, ezt nem éli túl.

MOOR: *(hevesen)*: Szóval nem felejtett el?

DÁNIEL: Elfelejteni, mi jut eszébe? Önt elfelejteni? Ha látta volna, hogy összetört és mennyire szenvedett, amikor megkaptuk a hírt, amit a méltóságos úr terjesztett, hogy Károly meghalt...

MOOR: Miről beszélsz? Az öcsém terjesztette?

DÁNIEL: Igen, az öccse, méltóságos úr, a saját öccse! Annyi mindent kéne elmesélnem, csak legyen rá elég idő... Azt is, hogyan kosarazta ki mindennap, amikor eljött megkérni a kezét, hogy méltóságos asszonyává tegye. De most muszáj mennem, hadd mondjam el neki a nagy hírt! *(Indulni készül)*

- MOOR: Állj, állj! Nem szabad tudnia, senkinek sem szabad tudnia. Még az öcsémnek sem...
- DÁNIEL: Az öccsének? Neki aztán tényleg nem szabad megtudnia! Neki a legkevésbé! Hacsak nem tud már így is többet, mint amennyit szabadna... Tudja, méltóságos uram, csúnya emberek vannak a világon, igazán csúnya testvérek és csúnya urak... A világ összes aranyáért sem akarnék csúnya szolga lenni! Az öreg méltóságos úr halottnak hitte önt.
- MOOR: Tessék? Mit motyogsz?
- DÁNIEL: *(halkan)* Hát, ha az ember váratlanul föltámad... Hiszen az öccse lett itt közben az egyetlen örökös...
- MOOR: Öreg, mit motyogsz, milyen szörnyű titok rejtőzik nyelveden, amit nem lehet kimondani, de mégis muszáj. Beszélj világosabban!
- DÁNIEL: Inkább a saját csontjaimat rágom az éhségtől, és szomjúságomban a saját vizeletemet iszom, minthogy gyilkosság árán vagyonosodjak meg. *(Gyorsan el)*
- MOOR: *(ijesztő csönd után fölriad)* Árulás, árulás! Mintha villám csapna lelkembe és eszembe... *csaló mesterkedés!* Ördög és pokol! Nem te, apám! Aljas csalás! Hát így lett gyilkos és rabló belőlem! Mert ő súlyosan befeketített! Meghamisította a leveleimet! Pedig az apai szív... Én eszeveszett bolond! Az ő apai szíve tele volt szeretettel! Csak könyörögnöm kellett volna... De én eszeveszett hülye, én hülye, én hülye! *(Vadul a falnak rohan)* Boldog lehettem volna... Micsoda szélhámosság! Életem boldogságát gonosz csellel tette tönkre. *(Dühösen föl-alá futkos)* Gyilkos lettem és rabló... az ő egyetlen trükkje miatt!... Apám nem haragudott rám. Eszébe sem jutott, hogy kiátkozzon. Ó, te aljas, érthetetlen, rettenetes, irtózatoss gazember!

Jön Kosinsky

KOSINSKY: Nos, kapitány, hol rejtőzöl? Ezek szerint még tovább maradunk?

MOOR: Dehogyan, siessünk! Nyergeld föl a lovakat! Naplemente előtt a határhoz kell érnünk!

KOSINSKY: Viccelsz, ugye?

MOOR: *(parancsolón)* Gyorsan, gyorsan! Ne sokat vacakolj, hagyd abba, amit elkezdted, és senki meg ne lásson!

Kosinsky el

MOOR: El kell tűnnöm ebből a házból. Különben nem tudnám türtőztetni magam. Pedig ő a saját apám fia... Testvérem, édes testvérem! A föld legnyomorultabb emberévé tettél, pedig én sohasem bántottalak, világéletemben testvéri szeretettel bántam veled! De te csak szedd le nyugodtan a gonoszságod gyümölcsét, és ne zavarja meg élvezetedet a jelenlétem. Te nem úgy bántál velem, mint testvérral szokás! A sötétség takarja örökre a művedet, és a halál se kavarja föl az emlékéte!

Jön Kosinsky

KOSINSKY: A lovak készen állnak, ha akarja, indulhatunk.

MOOR: Miért olyan sietős? Nem láthatom őt többé?

KOSINSKY: Ha akarod, visszaviszem őket az istállóba, de hát te siettettél.

MOOR: Csak még egyszer! Hadd hajtsam föl a boldogság méregpoharát, és aztán, Kosinsky! Csak tíz percet még... Találkozunk hátul a kastélyudvaron... Aztán indulás!

Negyedik jelenet

A kertben

AMÁLIA: *Sírsz, Amália?* És ezt olyan, de olyan hangon mondta! Mintha maga a természet fiatalodott volna meg! Hangjából a kiélvezett szerelem pillanatai csendültek ki. A pacsirta úgy énekelt, mint akkor. A virágok úgy suhogtak, mint akkor... És én boldogan öleltem át... Ó, te hamis, hűtlen szív, így akarod megszépíteni az esküszegésedet? Nem, nem, tűnj el lelkemből, te hamis kép! Nem szegtem meg az eskümet, egyetlenem! Pusztuljatok a lelkemből, istentelen, áruló vágyak! A szívemben, ahol Károly uralkodik, nincs helye földi halandónak... De miért vágyakozik lelkem az idegen iránt? Mégsem olyan erős az egyetlenem iránti hűségem? Nem a hűségem az én egyetlenem örök kísérője? *Sírsz, Amália?* Menekülnöm kellene előle... menekülnöm! Sose lássam többé ezt az idegent!

Moor kinyitja a kertajtót

AMÁLIA: *(megrezzen)* Csitt, csitt! Nem az ajtó nyílt ki? *(Észreveszi Károlyt és fölugrik)* Jaj, Istenem... hová?... Mit csináljak?... Földbe gyökerezett a lábam, nem tudok elszaladni... Ne hagyj el, Istenem!... Nem fogsz megfosztani Károlytól! A lelkemnek nincs helye két Isten számára, halandó lány vagyok! *(Előveszi Károly képét)* Te, Károlyom oltalmaz az idegennel szemben, aki szét akarja rombolni a szerelmünket! Téged nézlek... és tekintetem sose érintse többé azt a másikat. *(Némán ül, a képre meredve)*

MOOR: Te itt, méltóságos kisasszony? Ilyen szomorú? Mik ezek a könnyek ezen a képen? *(Amália nem felel)* És ki az a szerencsés, aki egy angyal szeméből ezüstöt fakaszt? Láthatom én is? *(Meg akarja nézni a képet)*

AMÁLIA: Nem! Igen! Nem!

MOOR: *(fölkösz)* És megérdemli az illető, hogy te így istenítsd? Megérdemli, hm?

AMÁLIA: Ha ismerted volna!

MOOR: Irigyeltem volna.

AMÁLIA: Imádtad volna, azt akartad mondani.

MOOR: Hm.

AMÁLIA: Istenem, te annyira szeretted volna... Olyan sok mindenben hasonlítottatok... A szemetek, a hangotok... Amit annyira imádtam...

MOOR: Hm. *(a földet nézi)*

AMÁLIA: Itt, ahol állsz, éppen itt állt ő is ezerszer... És aki mellette állt, elfeledte az eget és a földet. Innen vizsgálta azt a gyönyörű tájat, ami valósággal megérezte az ő hosszú, elismerő pillantásait, és megszépült a nagyszerű ember jóindulatától... Égi zenéjével tartotta fogva levegőbeli hallgatóit... Innen, erről a bokorról szedett rózsákat, egész csokrot szedett nekem... Itt ölelt meg, szája a szájamon égett, és a virágok szívesen haltak meg a szeretők lába alatt...

MOOR: Már nem él?

AMÁLIA: Viharos tengereken hajózik... És vele tart Amália szerelme... Úttalan homoksivatagokon át vándorol... Amália szerelme az égő homokból növeszt zöld fűvet a lábai alá... A déli nap perzseli fedetlen fejét, északi hó fagyasztja talpát, halántékát jégeső veri, és Amália szerelme ringatja el őt... Egész tengerek és hegyek nőnek a szerelmesek közé, a teljes távoli horizont... De a két lélek megszökik poros börtönéből, és a szerelem paradicsomában találkoznak egymással. Szomorúnak tűnsz, vajon miért, gróf úr?

MOOR: A szerelmes szavak az én szerelmemet is föléléstik.

AMÁLIA: *(elsápad)* Hogyan? Te mást szeretsz? Jaj nekem, mit mondtam?!

MOOR: Halottnak hitt, és mégis hű maradt hozzám... Meghallotta, hogy élek, és föláldozta értem a szentek koronáját. Tudja, hogy sivatagokban kóborlok és nyomorúság kísér, de szerelme leküzdi a sivatagot és a nyomorúságot. Őt is Amáliának hívják, mint önt, méltóságos kisasszony.

AMÁLIA: Irigylem az ön Amáliáját.

MOOR: Pedig boldogtalan nő: akit szeret, elveszett, és sohasem kaphatja meg a jutalmát.

AMÁLIA: Nem, de úgylis megjutalmazza majd az ég. Nem azt mondják, hogy van egy jobb világ, ahol a szomorúak boldogok lesznek, és a szerelmesek újra találkoznak?

MOOR: Igen, ugyanaz a világ, ahol lehullnak a fátylak, és újraéled a szerelem... Örökkévalóságnak hívják... Az én Amáliám boldogtalan nő.

AMÁLIA: Boldogtalan, mert te szereted?

MOOR: Boldogtalan, mert engem szeret! És ha gyilkos volnék, méltóságos kiasszony? Ha kedvesem minden csókjára egy gyilkosság emlékével válaszolnék? Szegény, boldogtalan Amáliám!

AMÁLIA: *(boldogan fölugrik)* Ó, hát én boldog nő vagyok! Az én egyetlenem az Istenség földi sugara! Jóság és Irgalom ez az Istenség. A légynek sem tudna ártani... Lelkétől olyan távol áll minden véres gondolat, mint a világos dél a fekete éjféltől.

Moor gyorsan elfordul egy bokor felé, mereven nézi a tájat

AMÁLIA: *(énekel és lanton játszik)*

Elhagysz, Hektór, mész örökre messze,

Hol Akhilleusz fölfegyverezve

*Patroklosznak visz áldozatot?
Kicsi fiad ki tanítja vívni,
Isteneknek áldozatot vinni,
Ha elnyelnek a Xanthosz-habok?*

MOOR (némán elveszi tőle a lantot és játszani kezd):

*Szívem, ide a halálos lándzsát,
Hadd járjam a vad háború táncát...*

Moor eldobja a lantot, és menekül

Ötödik jelenet

*Közeli erdő. Éjszaka. Egy öreg romos kastély a közepén.
A rablóbanda tagjai a földön fekszenek*

RABLÓK (énekelnek):

*Csak lopunk, ölünk és kurvázunk,
Ezzel lármázzuk föl a tájat.
Holnap akasztófán tanyázunk,
Hát hajnalig legyünk vidámak!*

*Az életünk nagy és szabad,
Korlátlanság gyönyörűsége!*

*Az erdő szálláshelyet ad,
Vihar dúl, bírja a csapat,
Napunk a hold éjféle fénye;
S Mercurius az emberünk,
Ki együttműködik velünk.*

*Ma szentfazék rotyog nekünk,
Holnap egy kövér gazda táplál;
Egyébre ügyet sem vetünk:
Majd az Úr rendezi a számlát.*

*Ha kóstoljuk szőlő levét,
S torkunkon óbor hömpölyög le,
Erőnk és merszünk lesz elég,
Hogy a sátánt hívjuk körünkbe:
Süssön pokoli pecsenyét!*

*Megvert apák iszonyú hangja,
És aggódó anyák siralma!
Elhagyott kislány hogyha pittyeg,
Muzsikál a mi füleinknek.*

Ha fejsze alatt nyavalyognak,

Borjúként bögnék, szúnyogként hullnak:

Szemünknek forró élvezet,

Fülünknek hangjuk hízeleg.

És hogyha majd az óra üt,

Úgyis hóhér vonszol ki végül!

Jutalmunk bármi, csak nem üdv:

Húzunk a fenébe vitézül.

Forró italból még egy hosszú korty,

És hurrá, repülünk! Fiúk, kész, ennyi volt!

SCHWEIZER: Besötétedett, és a kapitány még sehol!

RAZMANN: Pedig azt ígérte, hogy nyolcra itt lesz.

SCHWEIZER: Ha valami történt vele... Bajtársak, gyújtogatni kezdünk, és csecsemőket ölünk.

SPIEGELBERG: *(félrevonja Razmann)* Egy szóra, Razmann!

SCHWARZ: *(Grimmnek)* Ne küldjünk szét földerítőket?

GRIMM: Hagyjad! Olyan zsákmánnyal fog visszatérni, hogy csak lesünk.

SCHWEIZER: A hóhér vigyen el! Nem úgy indult el, mint aki vidám tréfákon töri a fejét. Elfelejtetted, mit mondott, amikor átvágtunk azon a szántáson? „Ha valaki egy szál répát is kihúz ebből a földből, megölöm, különben ne legyen Moor a nevem.” – Itt nincs szabad rablás.

RAZMANN: *(halkan Spiegelbergnek)* Mire akarsz kilyukadni? Beszélj világosabban!

SPIEGELBERG: Pszt! Pszt! Nem tudom, mi ketten hogyan értelmezzük a szabadságot? Tényleg úgy, hogy húzzuk a szekeret, mint az ökör, közben meg a függetlenségről szónokolunk?... Ez nekem nagyon nem jön be.

SCHWEIZER: *(Grimmnek)* Miről hadovál ez az ütődött?

RAZMANN: *(halkan Spiegelbergnek)* A kapitányról beszélsz?...

SPIEGELBERG: Pszt, pszt! Jó füle van, hall az mindent. Kapitánynak nevezed? Ki tette meg kapitánynak? Ezt a címet tőlem lopta!... Mi van, ezért tesszük kockára az életünket? Azért álljuk a sorscsapásokat, hogy a végén boldogan elmondhassuk: rabszolgák vagyunk? Szolgák, pedig fejedelmek lehetnénk? Istenemre mondom, Razmann, ez nekem sosem tetszett.

SCHWEIZER: *(a többieknek)* Igen, te szereted kővel dobálni a békákat. De bezzeg amikor Moor orrot fúj, összeszarod magad.

SPIEGELBERG: *(Razmannak)* Már évek óta erre várok: máshogy is lehet, Razmann! Ha tényleg az vagy, akinek eddig tartottalak! Razmann, a fiúk hiányolják a főnököt. Félig-meddig már le is mondtak róla... Razmann, van egy olyan érzésem, hogy ütött az utolsó órája. Tessék, te még csak el sem pirulsz, amikor megkondítom a szabadság harangját? Annyi bátorság sincs benned, hogy világosan átlásd a helyzetünket?

RAZMANN: Sátán, mibe rángatod bele a lelkemet?

SPIEGELBERG: Mibe rángatom bele...? Hát jó. Akkor hallgass csak ide! Kifigyeltem, hová lopózott. Gyere, két pisztollyal nem hibázhatunk, utána meg... Mi leszünk az elsők, akik eltereljük magunkról a gyanút. *(El akarja rángatni)*

SCHWEIZER: *(haragosan kést ránt)* Te dög, azt utálok benned, hogy megont eszembe juttatod a cseh erdőt! Akkor is te kezdted el nyávogni, mint egy kiscsaj, hogy *közeleg az ellenség*. Már akkor elátkoztalak... Pusztulj, te orgyilkos! *(Agyonszúrja)*

RABLÓK: *(fölugranak)* Gyilkosság! Gyilkosság! Schweizer!
Spiegelberg! Válasszátok szét őket!

SCHWEIZER: *(kését eldobja)* Pontosan így! Kipurcantál. Nyugalom, bajtársak! Kártyázzatok csak tovább. Ez a dög mindig is fúrta a kapitányt, és közben neki nincs egy szál sebhely sem a bőrén. Ismétlem, nyugalom! A nyomorult szemét! Hátról akarná hátba szúrni az embert! Hátról, értitek? Azért ömlött rólunk patakokban a verejték, hogy úgy takaradjunk ki a világból, mint a kóbor kutyák? Te szemétláda, ezért ágyasztunk meg magunknak tűzből és füstből, hogy a végén patkányokként dögöljünk meg?

GRIMM: A rohadt életbe, bajtárs, miért ugrotok egymás nyakának? A kapitány őrjöngeni fog.

SCHWEIZER: Csak bízd rám!... És te, istentelen gazember! *(Razmannak)* Te voltál a társa! Takarodj a szemem elől. Schufterle is így kezdte, aztán most meg akasztófán lóg Svájcban, ahogy a kapitány megjósolta. *(Lövés)*

SCHWARZ: *(fölugrik)* Psszt! Egy pisztolylovés! *(Újabb lövés)* Még egy! Ez a kapitány!

GRIMM: Csak türelem! Háromszor kell lőnie! *(Még egy lövés)*

SCHWARZ: Ő az! Ő az! Menekülj, Schweizer... Feleljünk neki.

Lövések. Jön Moor és Kosinsky

SCHWEIZER: *(eljük meg)* Üdvözöllek, kapitány! Kicsit hangos voltam, amíg távol voltál. *(A hullához vezeti)* Légy te a bíró közte és köztem... Lesből, hátról akart végezni veled.

RABLÓK: *(meghökkenve)* Kivel? A kapitánnyal?

MOOR: *(elmerül a látványban, majd hevesen kitör)* Istenem, a bosszúszomjas Nemezis megfoghatatlan ujja! Nem ő volt az, aki szirének dalát énekelte? Szenteld a kést a sötét megtorlásnak... Nem te voltál, Schweizer.

SCHWEIZER: Istenemre, én voltam, de a kurva életbe, azért ez nem a legrosszabb, amit eddig életemben elkövettem. (*Mogorván el*)

MOOR: (*tűnődve*) Értem... Égi kormányzó... Értelek. A levelek lehullnak a fáról... Közéleg az ősz... Tüntessétek el a szemem elől. (*Kiviszik Spiegelberg holttestét*)

GRIMM: Parancsolj, kapitány, most mit tegyünk?

MOOR: Nemsokára... Nemsokára minden beteljesül... Adjátok ide a lantomat... Tisztára elvesztettem magam, amíg odavoltam. A lantomat, ha mondom, hadd nyerjem vissza az erőmet... Hagyjatok egyedül.

RABLÓK: Éjfél van, kapitány.

MOOR: Minden könny csak színházi könny volt... Hadd halljam a rómaiak énekét, amely fölébreszti alvó szellememet. A lantomat! Tessék, tényleg éjfél van?

SCHWARZ: Már el is múlt. Ólomsúlyú a szempillánk. Három napja nem alszunk.

MOOR: Igen, a balzsamos álom néha a gazemberek szemére is ránehezedik? Aztán tőlem miért menekül mégis? Sosem voltam gyáva, rossz ember sem... Feküdjetek le! Holnap tovább indulunk.

RABLÓK: Jó éjszakát, kapitány! (*A földre fekszenek és elalszanak*)

Nagy csönd

MOOR (*fogja a lantot és játszani kezd*):

BRUTUS

Isten áldjon, békés Föld, fogadd be

Szépen az utolsó rómaid!

*Bőrömet Philippi fölsebezte,
Onnan menekültem síkorig.
Cassius, hé, hol vagy? – Róma árva,
S egész seregem odaveszett!
Halálkapu előttem kitárva:
„Brutus, itt e földön nincs helyed”.*

CAESAR

*Győzhetetlenül ki jár a dombon,
Ki mássza a sziklameredélyt?
Jó a szemem. Hogyha nem csalódom,
Római lesz, aki erre lép.
Tiberistől jöttél? Él a város?
Áll még a hét halom városa?
Gyakran siratom: olyan magányos,
Mert Caesarja nem lesz már soha.*

BRUTUS

*Huszonhárom súlyos sebből vérzel,
Ki hívott életre, holttetem?
Tűnés, vár az alvilági éjjel,
Büszke síró! Nincs több győzelem!
Philippinél áldozati oltár*

*Füstölög; egy utolsót nyög Róma.
Brutus megtér Minoshoz, alászáll,
Ahogyan te térsz meg ős folyódba!*

CAESAR

*Brutus kardja villant egyet, és ölt!
Te is, Brutus? Ejnye. Fiú, tényleg
Apád voltam! Fogd föl: az egész föld,
A világ lett volna örökséged!
A legnagyobb római lettél te,
Apád mellébe döftél vasat.
Menj s kürtöld ki, hallja Róma népe,
Brutus lett a legfőbb büszkesége:
Apja mellébe döfött vasat!
Menj, tudod már, mi volt, mi a Léthe
Mellett visszatartott –
Sötét révész, hagyjuk el a partot!*

BRUTUS

*Apám, várj csak! Egy van ember oly jó,
A nap alatt egyet tudsz olyannak,
Aki a nagy Caesarhoz hasonló,
S ezt az egyet hívtad te fiadnak.*

Csak egy Caesar ronthatta el Rómát,

És Brutus nem akar Caesar lenni.

Hol Brutus él, Caesar szürke semmi...

Ki balra, ki jobbra veszi útját.

(Leteszi a lantot, elgondolkodva ide-oda jár)

Ki kezeskedik érte? Minden olyan sötét. Kusza labirintus. Se kijárat, se vezérlő csillag! Ha vége volna egy utolsó lehelettel... Vége, mint egy ízléstelen bábjátéknak? De akkor mi ez a hatalmas étvágy a boldogságra? Miért az elérhetetlen tökély mintaképe? A befejezetlen tervek halogatása? Apró nyomás is elég erre a nyomorult ravaszra (*arca elé tartja a pisztolyt*), és a bolond a bölccsel lesz egyenlő, a gyáva a bátorral, a nemes a gazemberrel. Az értelmetlen természetben is létezik valamiféle isteni harmónia, miért pont az értelmes hang szólna hamisan? Nem, nem! Itt ennél jóval többről van szó. Mert én még sohasem voltam boldog.

Azt hiszitek, reszketni fogok? Meggyilkoltak szellemei, én nem fogok reszketni. (*Minden ízében remegve*) Halálsikolyotok, elkékült arcotok, sok irtózatossá nagy sebetek mind egy szeme a sors széttörhetetlen láncának, a láncnak, ami ünnepi estémhez, dajkáim és nevelőim kényéhez-kedvéhez, apám temperamentumához és anyám szelídebb vérmérsékletéhez vezet. (*Megborzong*) Perillus miért belőlem csinált ökröt, aminek izzó hasában az emberiség sül? (*Fölemeli a pisztolyát*)

Idő és örökkévalóság! Egyetlen pillanat láncol egymáshoz benneteket. Szörnyű kulcs, ami életem börtönét zárja be mögöttem, föltárja viszont előttem az örök éjszaka házát. Mondd, könyörgök, haljam, hová, hová is vezetsz te engem? Idegen, soha körül nem hajózott ország! Látod, az

emberiség térdre borul a képed előtt. A Véges kiereszti erejét, és a képzelet, az érzékek majma furcsa árnyakat fest a könnyelmű ember elé! Nem, nem, egy férfinak nem szabad botladoznia. Akármilyen is vagy, névtelen túlvilág, én hű maradok önmagamhoz. Legyél olyan, amilyen, én önmagammat mentem át. A külsőség csak máz a férfin... Én vagyok egy személyben a magam mennyországa és pokla.

Mi lenne, ha egyedül hagynál valamelyik elhagyott és elhamvadt világodban, amit régesrég eltakartál a szemed elől, és összes távlatom az állandó éjszaka meg a pusztasivatag lenne? A hallgató pusztaságot a képzeletemmel népesíteném be, és mert volna időm az örökkévalóságig, megpróbálnám papírra vetni az általános nyomor kuszált képeit. Vagy ezzel az örökös újjászületéssel mindig a nyomor új helyszíneit akarod megmutatni, fokról fokra, egészen a megsemmisülésig? Nem téphetem-e szét ugyanolyan könnyen a túlvilági élet fonalát, mint az ittenit? Megsemmisíthetsz. De ezt a jogot nem veheted el tőlem. *(Megtölti a pisztolyt. Hirtelen félbehagyja)* Azért haljak meg, hogy szabaduljak a gyötrelmes élet rémületétől? Fogadjam el, hogy győzött fölöttem a nyomor? Dehogy fogadom. Türelmes leszek. *(Eldobja a pisztolyt)* Büszkeségem küzdje le a szenvedést! Teljesítem a feladatot. *(Egyre sötétebb lesz)*

HERMANN: *(az erdőn keresztül jön)* Psszt! Ijesztően huhog a bagoly. A faluban éjfél után ütött az óra! Az alávaló is alszik. És ebben az erdőben nincs, aki meghallana. *(A kastélyhoz lép, és bekopog)* Gyere fel, toronylakó! Kész a vacsora.

MOOR: *(csöndesen hátralép)* Mit jelentsen ez?

EGY HANG: *(a kastélyból)* Ki kopog? Te vagy, Hermann, károgó hollóm?

HERMANN: Hermann vagyok, a te károgó hollód. Gyere a rácshoz, és egyél! (*Bagolyhuhogás*) Elég ijesztően trillázgatnak ezek a te hálótársaid, öreg. Na, ízlik?

A HANG: Nagyon éhes is voltam. Köszönöm, hollócskám, a kenyeret a sivatagban. És hogy van az én drága fiam, Hermann?

HERMANN: Csitt... csak csöndesen. Mintha itt horkolna valaki! Nem hallod?

HANG: Te hallasz valamit?

HERMANN: A torony résein befújó szeleket. Olyan éji zene ez, amitől vacog az ember foga, és elkékül a körme. Hallgass, ha mondom... Horkolást hallok. Vendéged van, öreg? Hú! Hú!

HANG: Látsz valakit?

MOOR: (*előrelép*) Állj!

HERMANN: (*kiáltozva*) Ó, jaj!

MOOR: Azt mondtam, állj!

HERMANN: Jaj! Jaj! Jaj! Most minden kiderült.

MOOR: Állj! Beszélj, ki vagy te? Mi dolgod itt? Beszélj!

HERMANN: Kegyelem, kegyelem, uram! Csak egy szót hadd szóljak, mielőtt megöl!

MOOR: (*kihúzza kardját*) Na, mit fogok hallani?

HERMANN: Igaz, hogy ön halálbüntetés terhe mellett megtiltotta... De én nem tehettem mást. Nem én. Odafönt az Úristen... Idelent a saját édesapja... Nézze, megesett rajta a szívem. Hát akkor döfjön le!

MOOR: Itt valami titok lappang. Ki vele, beszélj! Mindent tudni akarok.

A HANG: (*a kastélyból*) Jaj, jaj, Istenem! Hermann, te vagy ott? Kivel beszélgetsz, Hermann?

MOOR: Van valaki odalent?... Mi folyik itt? *(A toronyhoz szalad)*
Egy fogoly, akit száműztek az emberek? Na majd én
eloldom a láncait. Hang, még egyszer! Hol van az ajtó?

HERMANN: Legyen irgalmas, uram! Ne kutasson tovább! Ha irgalmas,
elmegy innen! *(Elállja az útját)*

MOOR: Négyszeresen elzárva! El az útból! Először hívlak
segítségül, tolvajtudomány! *(Betörőszerszámokat hoz, és
kinyitja a rácsot. Csontvázszerű öregember bújik elő)*

AZ ÖREG: Irgalmazz a nyomorultnak, irgalom!

MOOR: *(ijedtében visszahököl)* Az apám hangja!

AZ ÖREG MOOR: Hála neked, Isten! Itt a megváltás órája.

MOOR: Apám szelleme, mi űzött ki a sírodból? Mi az a bűn, amit a
túlvilágra vittél magaddal, és most elzárja előled a
paradicsom kapuját? Misét adassak, hogy az eltévedt
szellem visszatérjen a túlvilágra? Özvegyek és árvák aranyát
ástad el, ezért kísértesz ezen az éjféli órán? Kitépem a föld
alatti kincset a varázssárkány karmaiból, még ha ezer vörös
lángnyelvet okád is rám és hegyes fogakkal vicsorog a
kardomra. Vagy az örökkévalóság titkát szeretnéd
megfejtetni? Beszélj, beszélj már! Nem ijedek meg
semmitől.

AZ ÖREG MOOR: Nem vagyok szellem. Érj hozzám, élek: nyomorult,
szánalmas életet.

MOOR: Micsoda? Téged nem temettek el?

AZ ÖREG MOOR: Eltemettek... Vagyis egy döglött kutya fekszik most apám
sírboltjában, és én... Három hónapja szenvedek ebben a
sötét, földalatti pincében, ahová nem süt be fény, nem ér se
meleg fuvallat, sem öröm. Csak vad hollók kárognak és
éjjeli baglyok huhognak.

MOOR: Istenem, ki csinálta ezt?

AZ ÖREG MOOR: Ne átkozd el! A fiam, Ferenc.

MOOR: Ferenc? Ferenc?... Az örökös káosz!

AZ ÖREG MOOR: Ha ember vagy és emberi szív dobog benned, ó, én ismeretlen megszabadítóm, hallgasd meg egy apa panaszát a fiáról. Már három hónapja jajgatok e süket sziklafalak között, de csak az üres visszhang utánozza fájdalmamat. Ezért, ha ember vagy és emberszíved van...

MOOR: A vadállatok is előjönnek rejtekhelyükről erre a szóra!

AZ ÖREG MOOR: Éppen a betegágyamon feküdtem, súlyos betegségből lábadozva, amikor egy férfit vezettek elém, aki előadta, hogy elsőszülött fiam elesett a csatában. Magával hozta a fiam vérrel festett kardját. Sőt a búcsúszavát is, amely szerint az én átkom kergette őt csatába, halálba és kétségbeesésbe.

MOOR: *(indulatosan elfordul)* Egyértelmű!

AZ ÖREG MOOR: Folytatom tovább. Az üzenetnél elájultam. Halottnak hihettek, mert amikor magamhoz tértem, már a ravatalon feküdtem, halotti lepedőkbe csavarva. A koporsóm fedelét kaparásztam. Fölnyitották. Sötét éjjel volt, Ferenc fiam állt előttem. „Hát örökké akarsz élni?“, kiáltotta mennydörögve, és a fedél lecsapódott. Megint elvesztettem az eszméletemet; amikor újra fölbredtem, éreztem, ahogy koporsómat kocsira rakják. Utazhattunk körülbelül egy félórát. Végre fölnyitották a koporsót... Itt voltam ennek az épületnek a bejáratánál. Elöttem a fiam, meg a férfi, aki Károly véres kardját hozta. Tízszer borultam a lábai elé, könyörögtem, esküdöztem... De apjának jajgatása nem hatolt el szívéig... „Lefelé az öreggel! – kiáltotta. – Éppen eleget élt.” Aztán minden irgalom nélkül belöktek ide, és Ferenc fiam bezárta mögöttem a rácsot.

MOOR: Ez kizárt, ez nem lehet igaz! Nem téved?

AZ ÖREG MOOR: Dehogyan tévedtem. Hallgasd tovább, de tanúsíts önmérsékletet! Húsz órán át feküdtem itt, és nem segített senki az égvilágon. Ember ide nem nagyon teszi be a lábát, mert állítólag őseim szellemei szokták zörgetni láncukat a romok között, és éjfélkor halotti éneküket dudorásszák. Végre hallottam, hogy nyílik az ajtó. Ez az ember kenyeret és vizet hozott nekem. Elmondta, hogy éhhalálra ítélték, és ő az életét teszi kockára azzal, hogy idejött és élelmet hozott. Így tartanak három hónapja... De ez a kibírhatatlan hideg... a saját szennyem áporodott szaga... meg a határtalan bánat... mind pusztítja a testem és gyöngíti az erőm. Ezerszer kértem már Istent, hogy vessen véget a kínlódásomnak, de úgy látszik, büntetésem még nem teljesedett be, vagy pedig valamilyen nagy öröm vár rám, hogy még életben vagyok. De meg kell mondanom, jogosan szenvedek. Károlyom! Károlyom! Neki még egyetlen ősz hajszála sem volt.

MOOR: Elég ebből. Fölkelni! Ébresztő, ti fatuskók és jégcsapok, érzéketlen alvók! Fölkelni! Mi van, mindenki süket? *(Pisztolylövést ad le az alvó rablók feje fölött)*

A RABLÓK: *(fölrriadnak)* Mi van, mi van, mi van? Mi az Isten történet?

MOOR: Nem vert föl álmotokból ez a történet? Ettől maga az örök álom is fölébredt volna! Nézzétek! Nézzétek! A világ törvényei kockajátékká fajultak, a természet kötelékei elszakadtak, a régi bűn újraéledt: a fiú megölte az apját.

A RABLÓK: Miről beszél a kapitány?

MOOR: Nem, nem megölte! Ó, ezzel csak szépíteném a dolgot. Ez a fiú ezerszer kerékbe törte, nyársra húzta, kínpadra vonta, megnyúzta az apját! Á, de még ezek a szavak is túlságosan emberségesek. A bűn belepirulna, a kannibál is reszketne az ilyesmitől. Sőt az ördög sem művelt ilyet ezer éve. Hogy a fiú a tulajdon apját... Ide nézzetek! Nézzétek csak, elájult! Ebbe a pincébe zárta be a fiú az apját. Meztelenül,

dermesztő hidegbe, étlen-szomjan! Ráadásul hadd valljam be, hogy pont az én apámat.

A RABLÓK: *(odaugranak, és körbeveszik az öreget)* A te apád, a te apád?

SCHWEIZER: *(tisztelettel közelebb lép, és térdre borul előtte)* Kapitányom apja, hadd csókoljam meg a lábadat! Rendelkezz velem és kardommal!

MOOR: Hadd álljak bosszút érted, vérig sértett, megszenstelenített apám! Nézd, így tépem szét a testvéri köteléket! *(Tetőtől talpig széttépi a ruháját)* Az ég szeme láttára átkozom el a testvéri vér minden cseppét! Halljátok szavamat, hold és csillagok! Hallgass meg, éjféli égbolt, aki letekintettél erre a bűnre. Hallgass meg, háromszorosan szörnyű Isten, aki ott uralkodsz a hold fölött, ítéletet hozol a csillagok közt, és tüzet okádsz az éjszakába! Itt térdelek, és itt nyújtom föl három ujjamat, belemártva az éjszaka borzalmaiba! Azért fohászokod, hogy gonosz bestiaként vessen ki magából a természet, ha eskümet megszegem. Esküszöm, addig nem nézek többé a fényre, amíg ki nem csordul az apagyilkos vére ide, erre a kőre, és nem kezd gőzölni a naptól! *(Föláll)*

A RABLÓK: Embertelen bűn! És még mi volnánk gonosztevők? Mi sose csinálnánk ilyet!

MOOR: Igen! És esküszöm mindazoknak a szörnyű sóhajára, akik kardom által haltak meg, akiket tüzem égetett és leomló tornyom zúzott halálra! Nos, a ti fejetekben gyilkosság, rablás gondolata meg sem fordulhat addig, amíg ennek az átkozottnak a ruháit vörösre nem festi a vér... Ugye, nem is hittétek volna, hogy egy magasabb ügy bírójának karjai lehettek? Sorsunk összekuszált gombolyagja végre kibomlott! Ma egy láthatatlan hatalom áldotta meg a művünket! Boruljatok térdre, imádkozzatok őhózzá, aki ezt a dicső sorsot szánta nektek; aki idevezetett és méltónak talált titeket, hogy sötét törvényének végrehajtó angyalai

legyetek! Le a kalappal! Térdeljetek a porba, és megtisztulva álljatok föl! (*Letérdelnek*)

SCHWEIZER: Parancsolj, kapitány! És most mi a dolgunk?

MOOR: Állj föl, Schweizer! És érintsd meg ezeket a szent fürtöket! (*Apjához vezeti, és kezébe adja egyik fürtjét*) Emlékszel még rá, hogyan hasítottad szét annak a cseh lovas koponyáját, aki hátulról akart engem ledöfni, mikor én harc közben, levegőért kapkodva, kimerülten rogytam térdre? Királyi jutalmat ígértem neked akkor, de mindmáig tartozom neked...

SCHWEIZER: Így van, megesküdtél, de maradj örökké adósom!

MOOR: Nem, nem, én most megfizetem a jutalmad. Schweizer, halandót még nem tiszteltek így, mint téged! Bosszuld meg apámat! (*Schweizer föláll*)

SCHWEIZER: Magasságos kapitány! Ma először olyan büszkévé tettél! Hol és mikor verjem agyon?

MOOR: Minden percünk meg van számlálva, úgyhogy gyorsan kell cselekedned. Válaszd ki a csapatból a legalkalmasabbakat, és irányítsd őket egyenesen a nemesúr kastélyába! Verd ki az ágyból, ha éppen alszik vagy a kék ölelő karjában hempereg; vonszold el az asztal mellől, ha be van ütve; tépd le a keresztről, ha térdén állva imádkozik előtte. De amit most mondok, jól jegyezd meg: élve akarom, úgyhogy épségben hozd el. Cafatokra tépem és a keselyűk elé vetem azt, aki csak egy karcolást is ejt a gróf bőrén vagy a haja szálát meggörbíti. Épen, egészben kell idehoznod, és milliós jutalomban részesülsz, még ha királyokat is kell meglopnom érte az életem kockáztatásával. Utána szabadon elmehetsz, köddé válhatsz, megértetted?... Úgy egy-kettő, indulás!

SCHWEIZER: Elég, kapitány! Itt a kezem: vagy ketten jövünk vissza, vagy egyikünk sem. Schweizer halált hozó angyalai, indulás!
(Elvonul egy szakasszal)

MOOR: Ti pedig szóródjatok szét az erdőben. Én itt maradok.

ÖTÖDIK FELVONÁS

Több egymásba nyíló szoba

Sötét éjszaka

DÁNIEL: *(lámpással és batyuval a kezében)* Isten áldjon, szülőházam! Engem itt annyi öröm ért, amíg élt az öreg gróf úr. Könnyeimmel öntözöm a csontjaidat, megboldogult uram! Mit nem kívánnak egy öreg szolgától. Árvák menedéke volt ez a ház, elhagyottak mentsvára; és gyilkosok tanyájává tette a gonosz fiad... Isten áldjon, vénséges padló! Hányszor söpört föl az öreg Dániel... Isten áldjon, kedves kályha, az öreg Dániel olyan nehezen válik tőled... Fájni fog, öreg Eliezer! De Isten óvjon a gonosz cselétől és fufangjaitól. Üres kézzel jöttem ide, üres kézzel is távozom, de a lelkem megmenekült! *(El akar menni)*

Ferenc hálóköntösben beront

DÁNIEL: Uram, irgalmazz! Itt az úr! *(Kioltja a lámpát)*

FERENC: Árulás! Árulás! Sírjuktól kiásott szellemek... Fölrázva örök álmából a holtak birodalma ezt üvölti fülembe: „Gyilkos! Gyilkos!” Ki a fene motoszkál ott?

DÁNIEL: *(félve)* Segíts, Szűz Mária, Jézusnak szent anyja! Méltóságos uram, miért kiáltozik olyan hangosan, hogy fölveri álmukból az alvókat?

FERENC: Miféle alvók? Ki engedte meg nekik, hogy aludjanak! Gyújts fényt! *(Dániel el, jön egy másik szolga)* Senki se aludjon, világos? Hallod, fegyverkezzetek föl! Minden puskát töltsetek meg! Láttad, hogyan lebegtek el az oszlop mentén a...?

SZOLGA: De kicsodák, méltóságos uram?

FERENC: Kicsodák, te tökkelütött? Ilyen ridegen és hűvösen kérded, hogy kicsodák? Engem úgy elragadott ez a látvány, hogy majdnem elájultam. Kicsodák, te idióta? Kicsodák? Szellemek, ördögök. Meddig tart még az éjszaka?

SZOLGA: Az éjjeli őr éppen most kiáltott két órát.

FERENC: Mi, hát ítéletnapig tart ez az éjjel? Nem hallottál valami zajt a közelben? Győzelmi üvöltést? Vágtató lovak dübörgését? Hol van Kár... akarom mondani, a gróf?

SZOLGA: Nem tudom, méltóságos úr.

FERENC: Nem tudod? Te is a bandához tartozol? Kitaposom a szívedet, te! „Nem tudom!” Indulj, hozzál a papot!

SZOLGA: De méltóságos úr!

FERENC: Mit motyorogsz? Gondolkozol? *(Az első szolga elsiet)* Micsoda, már a koldusok is föllázadtak ellenem? Elképesztő. Mindenki énellenem esküdött össze?

DÁNIEL: *(lámpással a kezében)* Méltóságos úr...

FERENC: Nem, nem reszketek, hiszen csak álom volt. A halottak nem támadnak föl... Ki állítja, hogy reszketek, hogy elsápadtam? Jól érzem magam, olyan könnyűnek.

DÁNIEL: Holtsápadt, a hangja reszket és dadog.

FERENC: Lázás vagyok. Mondd meg a papnak, hogy lázam van. Holnap eret vágatok, mondd meg neki.

DÁNIEL: Ne csöpögtessek a cukorra egy kis életelixírt?

FERENC: Jó, csöpögtess csak! A pap nem azonnal jön. A hangom remeg, dadogok, életelixírt adjál!

DÁNIEL: Először adja ide a kulcsot, hogy kivehessem a szekrényből...

FERENC: Nem, nem, nem! Maradj! Sőt inkább én is veled megyek! Látod, nem merek egyedül maradni. Mert mi van, ha esetleg

akkor ájulok el, amikor magam vagyok? Na hagyjál, hagyjál! Elmúlik, te csak maradj.

DÁNIEL: Nagyon betegnek tűnik a méltóságos úr.

FERENC: Hát persze, hogy beteg vagyok, ez tény. A betegség szétrombolja az agyat, és csoda fura álmokat kelt. De ezek az álmok nem jelentenek semmit, ugye, Dániel? Az álmok a hasból jönnek, és nincs semmi jelentőségük. Oyan vidám álmom volt az előbb. *(Elájul)*

DÁNIEL: Krisztusom, mi baja? Georg! Conrad! Bastian! Martin! Adjon valami életjelet... *(Rázza)* Maria, Magdalena és Joseph! Térjen magához a méltóságos úr! Azt fogják hinni, hogy én öltem meg, és atóll a Jóisten irgalmazzon!

FERENC: *(zavartan)* Takarodj, takarodj! Miért rázol ennyire, te undok csontváz? A halottak nem támadnak föl.

DÁNIEL: Te jóságos ég! Elvesztette az esztét.

FERENC: *(bágyadtan felül)* Hol vagyok? Te vagy az, Dániel? Mit mondtam az előbb? Ügyet se vess rá! Hazudtam, akármit is mondtam. Gyerem, segíts, csak megszedültem. Mert... annyira kialvatlan vagyok.

DÁNIEL: Csak Johann volt itt. Hívok segítséget, hívatok orvost.

FERENC: Á, inkább mégis maradjál! Űlj ide mellém a díványra. Jó. Okos ember vagy, jó ember vagy. Hadd meséljek valamit!

DÁNIEL: Most ne, majd máskor! Ágyba kell fektetnem önt, a nyugalom jót tesz.

FERENC: Nem, kérlek, hadd meséljem el most, és nyugodtan ne vess ki érte! Rémlik, hogy tartottam egy királyi lakomát, ott nagyon jól elvoltam, aztán kicsit italosán kifeküdtem a kastélykertbe úgy dél körül... Amikor hirtelen... de mondom, ne vess ki nyugodtan!

DÁNIEL: Hirtelen?

FERENC: Hirtelen szörnyű mennydörgés csattant a fülembe, reszketve fölkeltem a földről, és úgy tűnt, mintha az egész horizont lángba borult volna. Elolvadtak a hegyek, a városok és az erdők, szélvihar söpört végig a tengeren, az égen és a földön! Majd mintha ércharsonák szólaltak volna meg: „Föld, add ki halottaidat, tenger, add ki halottaidat!”. És a puszta sivatag koponyákat, bordákat, lábakat, állkapcsokat kezdett kidobálni magából, aztán mindezek emberi testekké álltak össze, és végelethatalan áradatként nekiindultak, mint a tomboló vihar. Fölnéztem, és látom, hogy ott állok a mennydörgő Sinai-hegy lábánál, fölöttem és alattam óriási nyüzsgés. És fönt a csúcson három férfi ült három füstölgő széken, akiknek lángoló szeme elől menekült minden halandó...

DÁNIEL: Á, de hiszen ez végítélet képe!

FERENC: Ugye, elég furcsa álom? És akkor előlépett az egyik, aki úgy nézett ki, mint a csillagos éj. Vasból készült pecsétgyűrűt tartott a kezében, amit Napkelte és Napnyugta közé tartott, és annyit mondott: „Örökké szent, igaz és meghamisíthatatlan! *Egy igazság és egy erény. Jaj a kételkedő férgeknek!*” Akkor előrelépett a második, ragyogó tükröt tartott a kezében, amelyet Napkelte és Napnyugta közé tartott, és annyit mondott: „Ez a tükör maga az igazság, viszolyognak tőle a képmutatók és szélhámosok...” Ekkor megrémültem, és velem együtt minden nép, mert a tükörben kígyók, tigrisek és leopárdok képeit pillantottuk meg. Ekkor egy harmadik lépett elő, ércmérleggel a kezében, amit Napkelte és Napnyugta közé tartott, és annyit mondott: „Lépjetek elő, Ádám gyermekei! Megmérem haragom serpenyőjén a gondolataitokat, műveiteket pedig dühöm súlyával mérem össze!”

DÁNIEL: Teremtőm!

FERENC: Holtsápadtan álltunk ott mindannyian, mellkasunkban ijedten dobogott a félelem. És akkor elsőként a saját

nevemet hallottam meg a hegy zivatarában. Megfagyott bennem a velő, a fogaim hangosan vacogni kezdtek. A mérleg csilingelni kezdett, a szikla mennydörgött, s az órák egymás után vonultak el a mérleg bal serpenyője előtt, és mindegyik egy halálos bűnt dobott belé.

DÁNIEL: Istenem, bocsáss meg nekünk!

FERENC: Isten nem bocsátott meg. A serpenyő hegyé növekedett, de a másik, telve a megbocsátás vérével, még mindig a levegőben volt... Végül jött egy öregember, a bánat terhétől görnyedve, éhségében össze-visszaharapdált karral. Minden tekintet elfordult tőle. Ismertem az öreget. Egy fűrtöt vágott le ősz hajából, és a bűnök serpenyőjébe dobta. Láttam, ahogy süllyedni kezd, és hirtelen lemerül a szakadékba, miközben a megbocsátás serpenyője fölemelkedik! Majd a füstölgő sziklák felől egy hangot hallottam: „Irgalom a föld és a szakadék összes bűnösének, csak te ítélteél el!” *(Nagy csönd)* Na, miért nem nevensz?

DÁNIEL: Hogyan nevessek, amikor kiráz a hideg? Az álmok mind Istentől valók.

FERENC: Jaj, hogy mondhatsz ilyet! Nevezz bolondnak, ostoba, nevetséges bolondnak! De kérlek, neved ki, kedves Dániel, neved ki, az Istenért!

DÁNIEL: Az álmok Istentől valók. Imádkozni fogok önért.

FERENC: Hazudsz! Most azonnal fuss, szaladj, nézd meg, hol marad a pap, siessél, aztán ő is szedje a lábát! Hazudsz, ha mondom!

DÁNIEL: *(el)* Isten legyen hozzánk irgalmas!

FERENC: Paraszti ész, paraszti félelem! Még nem dőlt el, hogy a múlt vajon elmúlt-e, vagy mindmáig egy ítélkező szem figyeli a csillagok fölül... Hm, hm, ki súgta ezt nekem? Van valaki a csillagok fölött, aki bosszúra éhes? Nem, dehogyis van!... De mégis, de mégis! Ijesztően szól a válasz: „Valaki ítélkezik rólunk a csillagok fölött!” A bosszúálló még ma

éjjel járuljon öelé, a csillagok fölé! Nem én, ha mondom. Nyomorúságos búvóhely, ahová a te gyávaságod akar elbújni. Minden süket és magányos ott fönt a csillagok fölött... De ha mégis van valami más? Nincs, nincs! Parancsolom, hogy ne legyen! De ha mégis van? Jaj neked, ha ott elszámoltatnak egyszer! Főleg jaj, ha még ezen az éjjelen számot kell adnod... Miért reszketnek a csontjaim? Halál, miért érint meg ennyire ez a szó? A bosszúállónak igazságot szolgáltatnak a csillagok fölött... És ha így lesz, árvák, özvegyek és elnyomottak kiáltanak föl hozzá... Már ha igazságos lesz. „Ők miért szenvedtek? És te miért diadalmaskodtál fölöttük?”

Jön Moser lelkész

MOSER: Hivatott, méltóságos uram! Először életemben igencsak sikerült meglepnie. Gúnyolódni szeretne a valláson, vagy van valami félnivalója?

FERENC: Hogy gúnyolódni szeretnék-e, vagy félek, kiderül majd, ha válaszoltál a kérdésemre. Ide figyelj, Moser! Bebizonyítom neked, hogy vagy te vagy ütődött, vagy a világot nézed ütődöttnek. Te pedig válaszolni fogsz, hallod? Az életed függ ettől a választól.

MOSER: Ön a Mindenhatót idézi ítélőszéke elé. Ő maga fog válaszolni a kérdésére.

FERENC: Most akarom tudni, mégpedig ebben a pillanatban, mielőtt még valami ostobaságot csinálnék, és bajomban a pór nép bálványaihoz fordulnék. Amíg iszogattunk, gyakran röhögtem rajtad: „Nincs is Isten!” De most komolyan beszélek, és holtkomolyan azt mondom neked: nincs Isten, nem létezik! Szedj elő bármiféle fegyvert, amit veszély esetére tartogattál magadnál, én egy lehettemmel úgyis elfújom mindet.

MOSER: Bár ilyen könnyen el tudnád fújni azt a mennydörgést is, ami tízezerszeres súllyal hull majd büszke lelkedre. A

mindenható Isten, akit te, gonosz és ostoba lélek, meg akarsz semmisíteni, nem szorul a por szavának igazolására. Zsarnokságoddal szembenézve éppolyan nagy ő, mint a győzelmi öröm mosolyával az arcán.

FERENC: Jól beszélsz, papocska! Tetszel nekem.

MOSER: Egy nagyobb úr képviselőjében vagyok itt, és úgy beszélek veled, mint féreg a féreggel, akinek nem akar tetszeni a másoknak. Igen, csodákat kellene tennem, hogy gonoszágodat lenyomjam. De ha ilyen szilárd a meggyőződésed, akkor minek hívtátál? Na mondd csak, miért hívtátál az éjszaka kellős közepén?

FERENC: Mert unatkozom, és mert a sakkban sem találok semmi örömet. Szórakozni akarok, például egy pappal csipkelődni. De riogatásodtól nem ijedek meg. Tudom, mennyire reménykedik az örökkévalóságban, aki itt a földön rosszul járt... pedig úgyis csalódnai fog. Mindig azt olvastam, hogy lényünk csak vérünk áramlása, és az utolsó csepp vérrel együtt a szellem és a lélek is szétfolyik. Ha Isten is ott van a test minden gyöngeségében és bajában, akkor miért ne szűnne meg a testtel együtt? Miért ne gőzölögne el, amikor a test elrothad? Csöppente akárcsak egyetlen vízcseppet az agyadba, és életet hirtelen szünetet fog tartani, ami közel van a megsemmisüléshez: annak folytatása a halál. Az érzés nem más, mint néhány húr rezdülése, de a szétvert zongora nem ad több hangot. Ha lerombolatom mind a hét kastélyomat, ha szétrombolom ezt a Vénuszt, akkor szimmetria és szépség *volt, nincs*. Látod, ez a ti halhatatlan lelketek!

MOSER: Ez a kétségbeesés filozófiája. Szerencsére saját szívetek cáfolja meg a saját hazugságaitokat, ahogy mindeközben félénken dobog a bordáitok alatt. A rendszerek pókhálóját széttépi egyetlen szó: meg kell halnod! Javaslom, tegyünk próbát: ha ön a halál torkában sem inog meg, és akkor sem hagyják cserben az elvei, akkor győzött. De ha a halál

órájában csak egy kicsit is megborzong, jaj önnek! Mert akkor saját magát csapta be.

FERENC: *(zavartan)* Ha a halálom órájában megborzongok?

MOSER: Nagyon sok nyomorultat láttam, akik ellenálltak az igazságnak, de a halál torkában a látszat is semmivé foszlik. Ott fogok állni az ágyánál, amikor meghal... Szívesen nézem, ahogy egy zsarnok a túlvilágra távozik... Ott akarok állni, és a szemébe nézni, amikor hideg, nedves kezét megfogja az orvos, és az elveszett pulzust már nem találva fölneéz, és szörnyű vállrándítással ennyit mond: „Hiába minden emberi segítség!” Akkor vigyázzon, ó, nagyon vigyázzon, hogy meg ne hátráljon, mint Richárd és Néró!

FERENC: Nem, nem, soha!

MOSER: Ez a *nem* is üvöltő igenné változik majd! A saját lelkének ítélőszéke, amely nem hagyja magát kétes tünődéssel megvesztegetni, ítéletet fog mondani ön fölött. Olyan ébredés lesz, mint amikor az élve eltemetett ember ébred a temető gyomrában. Haragos lesz, mint az öngyilkos, aki máris megbánta halálos döfését. Villám lesz, ami bevilágítja életének éjjelét: *egyetlen* pillantás lesz, és ha ön akkor is töretlenül áll, akkor nyert!

FERENC: *(nyugtalanul járjál a szobában)* Papi locsogás!

MOSER: Először az örökkévalóság kardja fogja átszúrni a lekiismeretét, de akkor már késő lesz... Isten gondolata fölébreszti rettenetes szomszédját, akinek a neve ítélőbíró. Nézzétek Moort, ezer élet függött tőle, és ebből kilencszázkilencvenkilenc nyomorult lett. Néró lenne, de nincs Római Birodalma, ő Pizarro Peru nélkül. Tényleg azt hiszi: Isten hagyja, hogy egyetlen ember dühöngése megingassa a világot? Azt hiszi, hogy az a kilencszázkilencvenkilenc lélek csupa romlásra ítélt báb az ön ördögi színjátékában? Hát ne higgye! A bíró számon fogja kérni minden megölt percüket, minden megmérgezett

örömüket, minden tökéletességet, amit ön elzárt előlük. És ha ön kiáll a tettei mellett, Moor, akkor győzött.

FERENC: Hallgass, egy szót se többet! Azt akarod, hogy asszisztáljak a májbajos kitalációidhoz?

MOSER: Nézze, az emberek sorsa szép és iszonyú egyensúlyban áll. Az élet serpenyője itt fölemelkedik, máshol meg lezuhan. Ami itt időtlen szenvedés, az ott örök diadal; ami itt végtelen győzelem, amott végtelen kétségbeesés.

FERENC: *(vadul neki akar menni)* Hogy a mennydörgős mennykő ütne beléd, hazudós papocska! Kivágom azt az átkozott nyelvedet!

MOSER: Ilyen hamar kikészül az igazság súlyától? És még semmit nem mondtam a tényekről. Hadd bizonyítsam be...

FERENC: Hallgass, és menj te a fenébe a tényeiddel! A lélek megsemmisül, ezt holtbiztosan állítom, nem is kell rá válaszolnod.

MOSER: Jajgatnak az alvilág szellemei, de az égi bíró a fejét rázza. Úgy véli, hogy az ő bosszúálló kezétől pont önnek sikerül majd elmenekülnie a Semmi sivár birodalmába? Ha ön az égbe menetel, ő is ott lesz! Ha pokolra kerül, ő is ott lesz! Ha arra kérné az éjszakát, hogy rejts el, vagy a sötétséget, hogy takarja el, a sötétség világítani fog, és az éjszakából fényes nappal lesz az átkozott körül... Az ő halhatatlan szelleme undorodik a szótól, és győz a vak gondolat fölött.

FERENC: De én nem akarok halhatatlan lenni! Legyen, aki akar, én nem fogom megakadályozni. De Istent kényszeríteni fogom, hogy semmisítsen meg, haragra gerjesztem, hogy zúzzon szét dühében. Mondd, mi a legnagyobb bűn, ami éktelen haragra gerjeszti őt?

MOSER: Csak kettőt ismerek. De egyiket sem emberek követik el, és nem is emberek bosszulják meg.

FERENC: Hadd halljam!

MOSER: *(nagyon jelentőségteljesen)* Apagyilkosság az egyik, testvérgyilkosság a másik. Mitől sápadt el ennyire?

FERENC: Mit mondasz, öreg? A mennyel vagy a pokollal állsz te szövetségben? Ki mondta ezt neked?

MOSER: Jaj annak, akinek mindkettő a lelkén szárad! Annak jobb meg sem születnie. De legyen nyugodt, önnek már sem apja, sem testvére.

FERENC: Ha, mi van? És mondd, ezeknél nagyobb bűnt nem ismersz? Gondold át még egyszer! Halál, kárhozat, mennybolt és örökkévalóság lebeg a nyelveden... Nincs sehol ezeknél nagyobb hatalom?

MOSER: Nincs.

FERENC: *(székébe zuhan)* Pusztulat! Pusztulat!

MOSER: Örüljön, örüljön, örüljön! Minden bűne dacára szentnek fog számítani egy apagyilkos mellett. Az átok, ami önt sújtani fogja, megváltás lesz ahhoz képest, ami egy apagyilkos büntetése...

FERENC: *(fölugrik)* Bújj vissza odvadba, te bagoly! Ki hívott ide? Menj, különben leszúrlak!

MOSER: Szóval a papi locsogás mégis ennyire megrémíti a filozófust? Fújja el egyetlen leheletével! *(El)*

Ferenc székében vergődik, nagy csönd. Egy szolga sietve

SZOLGA: Amália megszökött, a gróf eltűnt!

Dániel félve jön

DÁNIEL: Méltóságos úr, vágta az országúton egy vad lovascsapat. „Gyilkosság, gyilkosság!”, üvöltözik. Az egész falu föl van bolydulva.

FERENC: Menj, zúgjanak a harangok! Mindenki be a templomba, boruljanak térdre, imádkozzanak értem! Minden foglyot engedjenek el! Azt parancsolom, hogy a szegényeknek mindent duplán, sőt háromszorosan adjanak vissza... Menj már, hívd a gyóntató atyát, hogy fölloldozást nyújtson a bűneim alól. Még mindig itt vagy? *(A zsvaj egyre hangosabb)*

DÁNIEL: Isten bocsássa meg minden nagy bűnömet! Mi ez a hirtelen változás? Eddig a jó imádságot számúzta a házból, a fejemhez vágta a Bibliát, ha ima közben kapott el, most meg...

FERENC: Szót se többet! „Halál”, hallod? „Halál!” Elkéstünk. *(Schweizert halljuk tombolni)* Imádkozz! Imádkozzál mááár!

DÁNIEL: Ezerszer mondtam, ugye?... De hát ön mindig is lenézte az imát! „Vigyázzon, vigyázzon – kértem –, mert ha bajba kerül az ember, ha körbeveszi a fojtogató áradat, a világ minden kincsét odaadná egyetlen keresztény embertársának résztvevő sóhajáért...” Látja, és még engem szidott le! Itt van, tessék, látja?

FERENC: *(viharosan átöleli)* Bocsáss meg, kedves, aranyos Dániel, édesegy kincsem, bocsáss meg. Tetőtől-talpig felöltöztetek, csak imádkozz! Kiházásítalak, vedd biztosra, csak imádkozzál! Esküszöm neked, térden állva esküszöm! Az ördög nevében is könyörgök, imádkozzál! *(Az utcán tömeg, kiáltozás, zaj)*

SCHWEIZER: *(az utcán)* Roham! Senki se kíméljete! Törjete be! Ott világot látok. Arra lesz.

FERENC: *(térdre borulva)* Halld meg az imámat, Istenem! Ez az első alkalom, ígérem, nem lesz második. Hallgass meg, Uram!

DÁNIEL: Te jó ég, miket beszél? Micsoda istentelen ima ez.

Csődület

NÉP: Tolvaj, gyilkos! Ki lármázik ilyen későn?

SCHWEIZER: *(még mindig az utcán)* Szorítsd vissza őket, bajtárs! Az ördög vigye mindet. Hol van Schwarz az embereivel? Grimm, álljátok körül a kastélyt... Megrohamozzuk a falat!

GRIMM: Fogjátok a fáklyát. Mi megyünk föl vagy ő jön le.. Gyújtsátok föl az előcsarnokot.

FERENC: *(imádkozik)* Nem vagyok közönséges gyilkos, uram! Sose foglalkoztam ilyen kicsiségekkel, Uram...

DÁNIEL: A Jóisten irgalmazzon nekünk! Még az imái is azonnal bűnökké válnak. *(Kövek és tűzcsóvák repülnek be az ablakon. A kastély lángban áll)*

FERENC: Nem tudok imádkozni... Itt és itt... *(a homlokára és mellkasára csap)* ...minden kihalt és elrohadt. *(Föjláll)* Nem, nem is akarok imádkozni. Ezt az örömet nem adom meg az égnek... És így nem fog rajtam gúnyolódni a pokol.

DÁNIEL: Szűzmária, segíts! Az egész kastély lángol!

FERENC: Fogd a kardot, de gyorsan. Döfd a hasamba, nehogy nyakon csípjenek ezek a fiúk, és jól sárba alázzanak. *(A tűz tovább terjed)*

DÁNIEL: Soha, Isten ments! A világért se küldenék senkit az égbe idő előtt, hát még... *(Kirohan)*

FERENC: *(utána néz, némi szünet után)* ...hát még a pokolba, ezt akartad mondani?... Tényleg, érzek is valamit kénes bűzt. *(Eszét veszve)* Trillák, hm? Talán a pokol viperái sziszegnek? Fölfelé nyomulnak... Az ajtót döngetik... Aztán miért félek én úgy egy éles kardhegytől? Reccsen az ajtó... Betörnek... Nincs menekvés. Akkor te legyél irgalmas hozzám! *(Arany kalapzsinórával megfojtja magát)*

Jön Schweizer az embereivel

SCHWEIZER: Hol vagy, te legutolsó, gyilkos gazember? Láttatok, hová menekült? Ilyen kevés barátja volna? Hová bújt az aljadék?

GRIMM: *(belebotlik a holttestbe)* Ácsi, mi van itt útban? Világítsatok csak ide...

SCHWARZ: Megelőzött minket! Vissza a kardokkal, bajtárs. Úgy fekszik itt, mint a döglött macska.

SCHWEIZER: Halott, micsoda, halooott? És nélkülem purcant ki? Figyeljétek csak, milyen gyorsan talpraáll! *(Megrázza)* Hé, te! Van még apa, akit meg kell gyilkolni.

GRIMM: Ne fáradj. Ebbizony nem is lehetne döglöttebb.

SCHWEIZER: *(hátr lép)* Befejezte a bulit, halott. Menjetek, szóljatok a kapitánynak! Halott. Üzenem, hogy engem többé nem lát. *(Főbelövi magát)*

Második jelenet

Az előző felvonás utolsó jelenetének színhelye

Az öreg Moor egy kövön ül. Moor szemben vele. Rablók itt-ott az erdőben

MOOR: Nem jön! *(Tőrét úgy vágja egy kőhöz, hogy szikrákat vet)*

AZ ÖREG MOOR: Az én megbocsátásom lesz az ő büntetése... A bosszú valójában dupla szeretet.

MOOR: Nem, Isten haragos lelkére, nem! Nem akarom. Ezt a nagy bűnt örökké cipelni fogja. Miért öltem volna meg különben?

AZ ÖREG MOOR: *(könnyekben tör ki)* A fiam!

MOOR: Micsoda? Te pont őt siratod? És pont itt, pont ennek a toronynak a tövében?

AZ ÖREG MOOR: Kegyelem, kegyelem. *(Fölköszönve megfogja a kezét)* Most teljesül be a fiam sorsa.

MOOR: *(ijedten)* Melyik fiadé?

AZ ÖREG MOOR: Micsoda kérdés ez?!

MOOR: Á, semmilyen! Semmilyen!

AZ ÖREG MOOR: Azért jöttél, hogy kinevesd a nyomoromat?

MOOR: Árulkodó lelkiismeret! Ne figyelj arra, amit mondok!

AZ ÖREG MOOR: Igen, egyik fiamat megkínóztam, és a másik fiam visszakínóz, ez nyilván Isten keze. Ó, Károlyom, Károlyom, ha most körülöttem lebegsz a béke palástjában, bocsáss meg! Istenemre, bocsáss meg!

MOOR: *(gyorsan)* Ő biztos megbocsát. *(Meglepődik)* Ha megérdemli, hogy ön a fiának hívja, akkor meg kell bocsátania.

AZ ÖREG MOOR: Túlságosan is csodálatos volt nekem ez a fiú, nem érdemeltem meg. De vezekelni fogok a könnyeimmel, az álmatlan éjszakáimmal, a kínzó álmaimmal, át fogom ölelni a térdét, és hangosan kiáltom: „Vétkeztem ellened és az ég ellen! Nem vagyok méltó, hogy apádnak nevezz.”

MOOR: *(nagyon megindultan)* Szerette azt a másik fiát?

AZ ÖREG MOOR: Csak az ég tudja, mennyire! Miért is hagytam, hogy becsapjon a gonosz fiam az aljas trükkjeivel? Boldog apaként jártam a többi apa között. Mellettem pedig ott virított a két szépreményű fiam. De egy boldogtalan órában a gonosz szellem kígyó képében beférkőzött egyikük szívébe. És én, aki megbíztam a kígyóban, mindkét gyermekemet elvesztettem. *(Eltakarja az arcát)*

MOOR: *(eltávolodik mellőle)* Örökre elvesztette!

AZ ÖREG MOOR: Milyen érintett, amit Amália mondott. A bosszú szelleme beszélt a szájából: „Hiába nyújtod haldokló kezedet a fiad után, hiába akarnád megfogni Károlyod meleg kezét, már nem áll ott többé az ágyad mellett...”

Moor elfordított arccal odanyújtja kezét

AZ ÖREG MOOR: Bárcsak Károly keze volna! De ő távoli hazában nyugszik, örök álmát alussza, nem hallja a jajgatásomat... Jaj nekem, egy idegen karjában fogok meghalni. Nincs fiam többé, nincs fiam többé, aki lezárná a szememet.

MOOR: *(heves mozdulattal)* Most kell megtörténnie. *(A rablókhoz)* Ti menjetek! És vajon... visszaadhatom-e a fiát? Nem adhatom vissza. Nem, nem tehetem.

AZ ÖREG MOOR: Tessék, barátom? Mit mondtál az előbb?

MOOR: A fiad... Igen, öregember. *(Dadogva)* A fiad örökre elveszett.

AZ ÖREG MOOR: Örökre?

MOOR: *(szörnyű szorongással az ég felé tekint)* Ó, csak most az egyszer! Erősítsd meg a lelkemet! Csak most az egyszer!

AZ ÖREG MOOR: Azt mondod, örökre?

MOOR: Ne kérdezz többet. Örökre, mondom.

AZ ÖREG MOOR: Miért szabadítottál ki a toronyból, idegen, idegen?

MOOR: *(félre)* Ha most lopnám el az áldását... Ellopnám, mint a tolvaj, és lelécelnék isteni zsákmányommal? Állítólag az sohasem enyészik el.

AZ ÖREG MOOR: Az én Ferencem is elveszett?

MOOR: *(térdre borul előtte)* Széttörtem a torony rácsát. Kérlek, ezért add nekem az áldásodat!

AZ ÖREG MOOR: *(fájdalmasan)* A fiút megölted, te, aki az apát megmentetted! Látod, Isten nem fárad el örökös irgalmában, és mi, szegény férgek, haragunkat magunkkal visszük a sírba. *(Károly fejére teszi a kezét)* Legyél olyan boldog, amilyen irgalmas vagy.

MOOR: *(meghatódva föláll)* Hol van a férfieróm? Inaim elgyöngülnek, a tőr kihull a kezemből.

AZ ÖREG MOOR: Milyen csodálatos is az, ha a testvérek egymáshoz tartoznak, mint két harmatcsepp, amely a Hermon havasáról hull Sion hegyére. Tanuld meg becsülni a boldogságott, fiú, és az ég angyalai fürödnek majd glóriád fényében. Bölcsességed legyen az ősz fejűek bölcsessége, de a szíved... a szíved az ártatlan gyermekkoré.

MOOR: Ó, a boldogság íze! Csókolj meg, isteni szellem!

AZ ÖREG MOOR: *(megcsókolja)* Gondold, hogy apai csók, én is hadd gondoljam azt, hogy a fiamat csókolom... Hát sírni is tudsz?

MOOR: Azt gondoltam, apai csók. Jaj nekem, ha most hozzák!

Schweizer emberei néma gyászban, fedetlen fővel és arcukat eltakarva jelennek meg

MOOR: Uramisten! *(Félénken visszalép, és el akar rejtőzni. A csapat elvonul előtte. Elfordul tőlük. Nagy csönd. Megállnak)*

GRIMM: *(fojtott hangon)* Kapitányom! *(Moor nem válaszol, úgy megy tovább)*

SCHWARZ: Hűséges kapitányunk! *(Moor tovább)*

GRIMM: Ártatlanok vagyunk, kapitány!

MOOR: *(anélkül, hogy rájuk nézne)* Kik vagytok?

GRIMM: Ránk se nézel? Az embereid vagyunk.

MOOR: Jaj annak, aki hű volt hozzám!

GRIMM: Schweizer utolsó búcsúját hozzuk... A te Schweizered soha többé nem tér vissza.

MOOR: *(fölugrik)* Szóval nem találtátok meg?

SCHWARZ: Dehogynem találtuk. Csakhát holtan.

MOOR: *(boldogan ugrál)* Hála a magasságosnak! Öleljetek át, bajtársaim! A kegyelem lesz a mi jelszavunk mostantól. Őt is túléltek. Mindent túléltek.

Újabb rablók körében jön Amália

RABLÓK: Hóhahó, micsoda fogás!

AMÁLIA: *(kibontott hajjal)* Azt üvöltötték, hogy a halottak is fölébredtek a hangjára... A nagybátyám él... Ugyanebben az erdőben! De hol van? Ó, Károly! És Max bácsi! *(Az öregbe botlik)*

AZ ÖREG MOOR: Amália! Kislányom! Amália! *(Karjaiba zárja)*

MOOR: *(visszahőköl)* Ki hozta elém ezt a látomást?

AMÁLIA: *(otthagya az öreget, Károlyhoz fut, és átöleli)* Megtaláltam! Istenem, megtaláltam!

MOOR: *(kiszabadulva az ölelésből, a rablókhoz)* Induljatok! Elárult az ördög.

AMÁLIA: Vőlegényem, vőlegényem, te őrjongsz a gyönyörtől! Miért vagyok ilyen érzéketlen, ennyire hűvös a boldogság tengerében?

AZ ÖREG MOOR: *(feltápáskodik)* Vőlegény? Kislányom, kislányom! Miféle vőlegény?

AMÁLIA: Örökké az övé, örökké az enyém! Ó, te magasságos ég! Szabadíts meg ettől a halálos gyönyörtől, mielőtt terhe alatt összerogynék!

MOOR: Tépjétek le a nyakamból! Öljétek meg! Öljétek meg engem is! Magatokat, és mindenkit! Az egész világnak vége. *(El akar szaladni)*

AMÁLIA: Hová mész, amikor itt az örökkévalóság! Megnyerted a végtelenséget, és most elmenekülnél?

MOOR: Tűnj a szemem előtt, te menyasszonyok legboldogtalanabbja! Nézz magadra, kérdezd magadat, és aztán szállj magadba. Apák legszerencsétlenebbike, örökké előled fogok menekülni.

AMÁLIA: Fogjatok meg, Istenem, fogjatok meg! Elsötétül előttem a világ! Te menekülsz innen?

MOOR: Túl késő, hiába a megbocsátás! Az átkod, apám, tartósnak bizonyult... Többet ne kérdezzetek. Én vagyok én, engem sújt az átkod, a te gonosz átkod. Ki csalt ide? *(Kivont karddal fordul a rablók felé)* Alvilági arcok, melyikőtök csalt ide? Menj a pusztulatba, Amália! És te is, apám! Halj meg harmadjára is! A te lovagjaid valójában rablók és gyilkosok. És a te Károlyod a kapitányuk! *(Az öreg Moor kileheli a lelkét)*

Amália némán áll és mereven, mint egy oszlop. Az egész csapat ijesztő csöndben

MOOR: *(nekiszalad egy tölgyfának)* Ó, mindazok lelkei, akiket a szerelem mámorában megfojtottam, akiket szétkaszáoltam álmaikban, akiket... hahaha! Halljátok még a löportorony robaját, ahogy ráomlik a sikítózókra? Látjátok, hogyan kapnak lángra a csecsemők bölcsői? Lakodalmi fáklyák, esküvői zene... Ő nem felejt, tudja, mit hogyan bogozzon ki... A szerelem öröme helyett a szerelem kínjai jutottak! Ez a bosszú!

AMÁLIA: Szentigaz! Egek ura, nagyon igaz! Mit műveltem, én ártatlan bolond? Ezt az embert szerettem!

- MOOR: Ez több, mint amennyit kibír az ember. Hallottam ezer puska csövéből felém füttyülni a halált, és nem rettentem meg. Most kezdjek el bömbölni, mint egy asszony? Siránkozzak egy asszony előtt? Nem, asszony így nem hat a férfierőmre. Vért, vért! Ez csak asszonyi picsogás. Vérre szomjazom, és ha jóllaktam vele, el fog múlni. *(El akar szaladni)*
- AMÁLIA: *(karjaiba omlik)* Gyilkos! Ördög! Nem engedlek el, te angyal!
- MOOR: *(ellöki magától)* El innen, hamis kígyó, ne gúnyold az őrjöngőt, aki szembenéz a saját zsarnoki sorsával... Mi az, te sírsz? Jaj, ti gúnyolódó, gonosz csillagok! Úgy tesz, mintha sírna, mintha a lelkemet siratná. *(Amália a nyakába borul)* Mi az, nem köp le, nem lök el magától... Amália, hát elfelejtetted? Tudod, kit ölelsz, Amália?
- AMÁLIA: Egyetlenem!
- MOOR: *(fölfokozott boldogságban)* Megbocsát, szeret! Tiszta vagyok, mint a levegő: szeret! Sírva köszönöm neked, irgalmas ég! *(Térdre borul, és hevesen sír)* Lelkem békéje visszatért, minden gyötrődés kitombolta magát, a pokol elvonult a fejünk felől... Nézzétek, a fény gyermekei zokognak a síró ördög nyakában. *(Fönláll, és a rablókhoz lép)* Sírjatok ti is! Na, sírjatok, sírjatok, hé, hiszen annyira boldogok vagytok! ó, Amália, Amália, Amália! *(Megcsókolja, némán ölelik egymást)*
- EGY RABLÓ: *(haragosan előlép)* Megállj, áruló! Engedd el a karját, vagy olyat mondok, hogy megreped tőle a dobhártyád, és összekoccannak a fogaid! *(A kardot kettejük közé szúrja)*
- ÖREG RABLÓ: Gondolj a cseh erdőkre! Hallod, mit vacakolsz? Gondoljál már a cseh erdőkre! Hűtlenkedsz, már nem érvényesek az esküid? Ilyen hamar elfelejtetted volna a sok sebesülést? Hogy életünket, boldogságunkat, becsületünket kockáztattuk érted? Falként áltunk előtted, és védőpajzsként

vettünk körül, hogy megvédjük az életedet. Nem esküdtél meg, hogy soha el nem hagysz bennünket, ahogy mi sem fogunk elhagyni téged? Becstelen gazember! Te áruló, egy ribanc dorombolására máris lelépnél?

HARMADIK RABLÓ: Hamisan esküdtél! Az életét áldozó Roller szelleme, akit a halál birodalmából idéztél meg tanúnak, szégyenkezni fog a gyávaságod miatt, és fölfegyverezve fog visszatérni a sírból, hogy megfenyegessen.

A RABLÓK: *(összetépik ruhájukat)* Nézd meg jól, nézd csak, ismered ezt a vágást? Te a miénk vagy! Vérünkkel vásároltunk meg szolgálóknak, a miénk vagy, még ha Mihály arkangyalnak egyedül is kell megküzdenie a szörnyel! Áldozatot áldozatért! Indulás! Amáliát a csapatért!

MOOR: *(elengedi Amália kezét)* Vége van! Vissza akartam fordulni, hazamenni apámhoz, de az ég másként döntött, lehetetlen. Én bolond, miért is akartam hazatérni? Visszatérhet a bűnös? Valódi bűnös sosem térhet vissza, ezt régóta tudhattam volna. Csillapodj, kérlek, csillapodj. Amikor ő keresett, én nem akartam, amikor én kerestem, már neki nem akaróztott, melyik a rosszabb? Ne forgasd úgy a szemedet, neki nincs szüksége rám! Rengeteg teremtménye van, egyet könnyen nélkülözhet, és ez az egy most én vagyok. Gyerünk, bajtársak!

AMÁLIA: *(visszahúzza őt)* Állj, állj meg! Csak egy szúrásra! Egy halálos döfésre! Újra elhagysz! Húzd elő a kardodat, és irgalmazz!

MOOR: Az irgalom már a kutyáké... Nem öllek meg!

AMÁLIA: *(átkarolja a térdét)* Ó, Teremtőm, minden irgalom atyja! Nem szerelemért könyörgök, mert tudom, hogy csillagaink ellenségként fordultak el egymástól... Csak meghalni szeretnék. Elhagyottan, elhagyottan! Nem élem túl. Látod, nő az ilyet nem éli túl. Neki csak meghalnia szabad. Nézd, hogy remeg a kezem! Nem tudom megölni magam! Ijeszt a

fénylő penge... Te a gyilkolás mestere vagy, neked ez olyan könnyű, használd a kardodat, én meg hadd legyek boldog, jó?

MOOR: Egyedül akarsz boldog lenni? Menj, én nem ölok nőket.

AMÁLIA: Féreg, te csak a boldogokat gyilkolászod, a nyomorultak mellett simán elgyalogolnál? *(A rablókhoz mászik)* Akkor legyetek ti irgalmasok, a főhóhér meghosszabbított kezeként! Van a pillantásotokban valami vérszomjas részvét a nyomor iránt... A ti mesteretek egy gyáva szélhámos.

MOOR: Mit beszélsz, hölgyem? *(A rablók elfordulnak)*

AMÁLIA: Nincs egy szál barátom? Ezek között sincs egy szál barátom? *(Föláll)* Akkor Dido fog meghalni tanítani. *(El akar menni, egy rabló célba veszi)*

MOOR: Megállj, Moor szeretőjét csak Moor ölheti meg. *(Megöli Amáliát)*

A RABLÓK: Kapitány, kapitány! Mit művelsz, megőrültél?

MOOR: *(merev pillantást vet a testre)* Eltaláltam. Még egy rángás, és vége. Odanézzetek! Van még valamilyen kívánságotok? Ti fölládoztatok értem egy életet, olyan életet, ami már nem volt a tiétek, egy ronda, bűnös életet. Én pedig megöltem nektek egy angyalt. Mit álltok itt? Még most sem vagytok elégedettek?

GRIMM: Kamatostul megfizetted az adósságodat. Tetted, amit kellett. Gyere!

MOOR: Ennyit mondasz? Egy szent élete a sok gazember életéért elég rossz csere, nem igaz? Azt mondom nektek, ha mindannyian vérpadra mennétek, és izzó harapófogóval tépnék ki a húsokat, és a szenvedésetek tizenegy napig tartana, még az sem érne föl ezekkel a könnyekkel. *(Keserűen nevet)* A cseh erdők sebei! Hát persze, hogy meg kellett értük fizetnem.

SCHWARZ: Nyugodj meg, kapitány! Gyere velünk, ez a látvány nem neked való. Vezess megint minket!

MOOR: Megállj, csak még egy szó, és megyünk is tovább... Figyeljete ide, ti barbár főnök kárörvendő zsoldosai! Most már nem vagyok többé a kapitányotok. Szégyenkezve és iszonyodva leteszem a véres pengét, amivel igazságot követeltetek magatoknak. Sötét művetekkel mérgeztétek az égi fényt... Menjen ki jobbra, ki balra. Nem fogunk örökké aljasságokat művelni közösen.

RABLÓ: Gyáva nyúl, hol vannak most a te magasröptű terveid? Szappanbuborékok, amik kipukkannak egy asszony leheletétől?

MOOR: Ó, én idióta, azt hittem, hogy a világot szörnyűségekkel meg lehet szépíteni, a pedig törvényeket törvénytelenséggel megjavítani! Bosszúnak és jognak neveztem az eljárásomat. Azt hittem, drága Gondviselés, hogy ki lehet élesíteni a kardodat, és jóvá lehet tenni a pártosságodat. Hiú gyermekként mégis itt állok az élet végén, és fogvacogva, üvöltve jövök rá, hogy *két magamfajta ember az egész erkölcsi világot romba tudja dönteni*. Irgalom, irgalom a fiúnak, aki téged akart megelőzni – pedig a bosszú csakis a tiéd. Nincs szükséged emberi kézre. Nem áll módomban visszahozni a múltat. Amit elrontottam, az már végleg tönkrement, amit leromboltam, sohasem épül újra. De még maradt valamim, amivel a megsértett törvényeket megbékélhetem, és helyrehozhatom a megbántott rendet. Áldozatra van szükség. Olyan áldozatra, amely az egész emberiség előtt kinyilvánítja sérthetetlen méltóságát. Nos, ez az áldozat én magam vagyok. Nekem kell meghalnom.

RABLÓK: Vegyétek el tőle a kardját... Öngyilkos akar lenni.

MOOR: Agyalágyultak, örök vakságra vagytok kárhozhatva! Azt hiszitek, hogy a halálos bűnt ki lehet váltani egy másik halálos bűnnel? És a világ egyensúlya egy ilyen istentelenül

hamis hangtól helyreáll? *(Fegyvereit megvetően dobja a lábuk elé)* Élve kellek. Megyek, és átadom magam az igazságszolgáltatásnak.

RABLÓK: Bilincseljétek meg, teljesen megháborodott!

MOOR: Nem mintha kételkednék benne, hogy előbb-utóbb a legfelsőbb hatalom szerint is eljön az én időm. De ha álmomban kapnának el, menekülés közben vagy karddal a kezemben, akkor az az egyetlen érdmem is semmivé válik, hogy önként halok meg érte. Tolvajként rejtegessem az életet, amit az égi bírák már régen megvontak tőlem?

RABLÓK: Engedjétek el! Hiú ábrándért dobja el az életét.

MOOR: Engem ezért csak irigyelni lehet. *(Kis gondolkodás után)* Emlékszem, amikor idejöttem, beszédbe elegyedtem egy szegény flótással, aki éppen napszámból jött. Képzeljétek, tizenegy gyereket tart el. És ezer aranyat ígértek annak, aki élve fogja el a rettentő bűnözőt. Ezen az emberen érdemes volna segíteni. *(El)*